

ƏZ HƏR DOR JƏ LUKƏ

Əz zuhun azərbayçoni
çarundəkor:

Рашибил бен Шәмәј

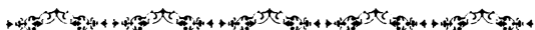
ӘЗ ҺӘР ДОР ЈӘ ЛҮКӘ

Әз зухун азәрбојчони
чарундәкор:

Рашбил бен Шәмәј

Нју Јорк, 2007

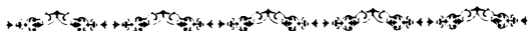

Шоир, драматург, публисист, тәрчүмәчи, Исраил Язычылар Бирлижинин үзвү, Азәрбајчан республикасында "Габагчыл Маариф Хадими" адына лајиг көрүлмүш Рашбил Шамаев, Бөјүк Гафгазын ән мәнзәрәли кушәләриндән бири олан Губа рајонунун Краснаја Слобода гәсәбәсиндә анадан олмушдур.

1953-чү илдә гәсәбәдә азәрбајчан дилиндә там орта тәһсил алыб, һәмин илдә дә Азәрбајчан Дөвләт Харичи Дилләр Институтунун инкилис дили факултәсинә дахил олмушдур.

Али тәһсилли мүәллим Рашбил Шамајев республика Тәһсил вә Маариф Баш Идарәсинин тәјинатлары илә Азәрбајчанын бир сыра кәнд вә рајон мәктәбләриндә, сонра исә өзү охудуғу доғма гәсәбәдә фәсиләсиз узун илләр инкилис дилини тәдрис етмиш вә онун бејнәлхалг аләмдә ојнадығы ролуну кәнч нәслә изаһ етмишдир. О һәлә мәктәбдә охудуғу илләрдә Азәрбајчан әдәбијјатына бөјүк мараг көстәрмиш вә Азәрбајчанын шаир вә јазычыларынын әсәрләрини дөнә-дөнә охујуб Низами, Физули, Нәсими, һ. Чавид, Ч. Чаббарлы, Сәмәд Вурғун, Б. Ваһабзадә кими дүнја шөһрәти газанмыш классикләрин сәнәтләринин һуманизмини, әзәмәтини, јаратдығы гәһраманларын күчлү, инсани еһтирасларыны, һәрарәтини вә онларын азадлыг идеаллары илә ашыланмыш романтик кенишлијини һисс етмиш.

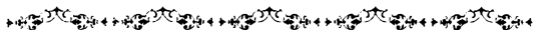
Неч дэ тэсадүфи дејилдир ки, Рашбил мү-
әллим гэсәбә орта мәктәбиндә дәрс дедији вә
тәдрис һиссә мүдири ишләдији дөврләрдә Азәр-
бајчан шаир вә јазычыларынын әсәрләриндән
тәрчүрмәләр етмиш вә көркәмли Азәрбајчан
шаири Сәмәд Вурғунун "Вагиф" драмасындан
бир нечә шәкили дағ јәһудиләри дилиндә, ики
дәфә, јухары синиф шакирдләрини һазырлајыб,
гәсәбә клубунда, гәсәбә ичтимаитинә көстәр-
миш вә бөјүк мүвәффәгијјәт газанмышдыр.

Әсрләр боју азәрбајчанлыларын вә дағ јә-
һудиләринин јахын гоншулугда мейрибан јаша-
јыб, ишләмәләри, бу ики халгын дини, социал,
мәишәт охшарлыглары барәдә, һабелә мәдәни
-маариф сәһәсиндә тәрбијәви әһәмијјәт кәсб
едән публисист мәгаләләрлә Рашбил мүәллим
Губа рајон вә республика мәтбуатларында јазы-
лар дәрч етдирәрәк охучуларын рәғбәтини
газанмышдыр.

Бир сыра сәбәбләрә көрә өз доғма вәтән-
ләриндән ајры дүшмүш аиләләр арасында Раш-
бил мүәллимин дә аилә үзвләри вар иди. Тәлеј
онлары доғма јурдларындан једди дәниз узагла-
ра, АБШ-на кәтириб чыхармышды. Һал һазырда
Нју Јоркун Бруклин рајонунда јашајыр.

О АБШ-да кәлдији күндән өз актуаллығыны
даһа да артырыб јарадычылығыны давам етди-
рир, Азәрбајчан вә јәһуди дилләриндә јаздыгы
шер вә прозаларында, анадан олдуғу доғма

јурдунун көзэлликләрини тәрәннүм едир, онлары газетләр васитәси илә охучуларга чатдырыр.

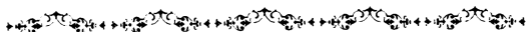
Онун даг јәһудиләри дилиндә јаздыгы илк тарихи китабы "Овурд Таза Бәһәрһо" ("Јени Пәһрәләр") 2006-чи илдә Американын Нју Јорк шәһәриндә чап олунмуш вә охучулар тәрәфиндән бөјүк һәвәслә охунур.

Китабда јәһуди халғынын һәр ситәмә гатлашмасы, (ерамыздан әввәл 586-чи илдә) Вавилон дәвләти вә (ерамызын 70-чи илләриндә) Рома империјасы тәрәфиндән Исраил дәвләтинин ишгалы вә бу халга гаршы әсрләр боју едилән һагсыз зүлмләр вә ишкәнчәләр, ајры-ајры тарихи шәхсијјәтләр һагында зәнкин мә"луматлар ајдын шәрһ едилир.

Америка вә Канада Гафказ Јәһудиләринин мәтбуат органы олан вә Нју Јоркда нәшр едилән "Новыј Рубеч" ("Јени Үфүгләр") гәзетинин редаксија һејәтинин үзвү олан, халг шаири Рашбил Шамајевин даг јәһудиләри вә Азәрбајчан дилләриндә јаздыгы јазылары бу гәзетдә чап олунур. Охучулар онлары марагла изләјирләр.

Шаир-вәтәндаш Азәрбајчан дијарындан узагларда олмасына бахмајараг, республиканын һәр тәрәfli инкишаф етмәсини, Азәрбајчан торпагларынын бүтөвлүјүнү горујуб сахланмасы барәдә көрүлән ишләри дәстәкләјир вә Азәрбајчан-Исраил достлуг әлагәләрини фәрәһ һисси илә гаршылајыр.

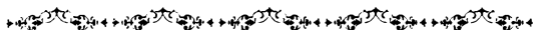
Шаирин сәлист дағ јәһудиләри дилиндә јаздығы лирик шерләрә бәстәкарлар шәрг мусигиси үслубунда маһнылар бәстәләмиш вә һәмин маһнылар дағ јәһудиләринин Израилдә јашајан севимли мүгәнниси Јусиф Бен Јухајын, Нју Јоркда јашајан Тереза Елизарованын, Вероника Јакубованын, Бела Хануканын, Алон Ефраимовун, Бақыда јашајан Хәјјам Нисановун вә башга мүгәнниләрин ифасында көзәл сәсләнир. Бу маһнылар Израилдә, Азәрбајчанда, Русијада, Канадада, АБШ-да, Алманијада, Чиндә марагла динләнилир, диск кассетләрә көчүрүлүр. Охучулар вә динләјичиләр һарада јашамаларындан асылы олмајарағ өз тәшәккүрләрини телефон вә ја интернет васитәсиилә шаирә билдирирләр.

Рашбил мүәллим даима өз үзәриндә ишләјир. Әдәбијјатда вә дилчиликдә ахтарышлар апарыр, азәрбајчан дағ јәһудиләри дилләринин данышығ --сөз лүгәтләрини кенишләндирир вә тәрчүмә проссендә бир сәнәткар кими инчәликлә истифадә едир.

Шаир дағ јәһудиләри дилинә Азәрбајчанын мүтәфәккир шаири Низами Кәнчәвинин "Хәмсә"синдән-сечилмиш афоризм вә нәсиһәтләрини, бир нечә гәзәлини, "Сирләр Хәзинәси" поемасындан "Нушираван вә бајгушларын сөһбәти", "Кәрпич кәсэн гочанын һекајәти" әсәрләрини,

бөжүк шаир Сәмәд Вургунун там һәчмдә "Ва-
гиф" драм әсәрини, севимли шаиримиз Бәхтијар
Ваһабзадәнин бир нечә шерини долгун фикир
ајдынлығы илә дағ јәһудиләри дилинә чевири-
миш вә....

"ҺӘР АҒАЧДАН БИР БУДАГ" ("ӘЗ ҺӘР ДОР
ЈӘ ЛҮКӘ") поезија топлуларындан ибарәт тәр-
чүмә китабыны 2007 чи илдә Нју Јоркда чапдан
чыхармышдыр. Бу китаб Азәрбајҗан вә дағ јә-
һудиләри халглары арасында әсрләр боју давам
едән достлуг вә гардашлығын нәтичәси олуб,
кәләчәкдә бу әлагәләрин даһа да мөһкәмлән-
мәси үчүн бир һәдијјәдир.

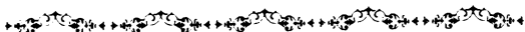
Һарада јашамаларындан асылы олмајараг
Рашбил Шамајев дағ јәһудиләринин истәкли
шаири олуб, онун сәнәтинә вә шәхсијјәтинә
һамылыгла һөрмәтлә јанашылыр,

О халгымызын милли ифтихары вә мәнәви
мүасиримиздир.

Рашбил мүллим, Сағ олун! Сизә чансағлы-
ғы, хошбәхтлик вә јарадычылығыңызда јени-
јени мүвәффәгијјәтләр арзулајырыг.

Борис Давидов
Оғуз--Бакы--Нју Јорк

Ә нүвүсдәһој Рашбил бен Шәмәј вургун бирокорһо, әз хиник дәниширәкорһо гәт-гәт амбари. У данусдәни ки, хосдәкорһој әну ә гәд хәлг иму дәриһо, дүл үшү очуг, рүһ үшү тәмиз һисдиһо һәзизә хундәкорһојүни. Омо, һисди әзуни одомиһош комиһоки һә әриләј хүшдә зиһисдә вә әз һәрәј хәлг вәдирәморәниһо логиглүјә кукһо-духдәрһорә нәс дирә, јә нәбука дирәнүткәш чәһди сохдәнүт ки әз нүвүсдәһој әнуһо јә гәләти офдә дивун ән уһорә күрүт.

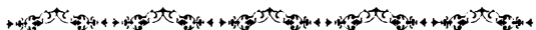
Иму имбуруз әз һәмәл овурдәји Рашбил Бен Шәмәј коф сохдә ә у јә әдәби һадисәрә хуно дәниширимкә, миданим куфдирә ки, әдәби фикирһој шоир, возириһо рул ә әхири 10 сал ә һәрәј хәлг иму вәкири. Шоир Рашбил бен Шәмәј ә пишој хәлг хүшдә үзүјоги вә у ә һүнәр хәлг хүшдәрәвоз әдәј нәфәс кәширә.

У ә јә широј хүшдә һәчи нүвүсди:

Мә кук ән јә чүклә хәлгүм,
Дүл мә амбар хосдә урә,
Ә дор әну мә јә вәлкүм,
Мүһүбәтү дошди мәрә.

У, ә сәс хүшдә һәмишә сәс вәкүрди. Әри сәниһәткор әзи зијодтә һичиш нидану бирә. Шоир Рашбил бен Шәмәј ә поетик һәмәл овурдәји хүшдә јә таза сәһифәш вокунди. У, ә дүнјо јә бурлијантә хуно үшүг дорәниһо ән кәлә шоир-философ Азәрбајчон һисдиһо Низами Кәнчәвирә ә зуһун дәдәјиму чарунди. Һүнәрмәнди

ән шоир Рашбил бен Шәмәј уники, у Низамирә
пузмиш нә сохдә, ә устајәтирәвоз чарунди нү-
вүсдәһој бүзүркә Низамирә вә һә әву аһәнк-
әвоз данусди расундә ә хәлг иму.

Әз појемоһо јә чәнд мисал:

Мара хуно сәртик нә бош әј инсон,
Сајл микирәвуну әз сәр тү зомон.

Коф бијо әгүләвоз куфдирә бијов,
Сүрхиш хәрч нәбирә, кәширә мијов.

Кирә кәрәки куј, бич-бичә кофһо,
Дүлә хүрд сохуһо кич-кичә кофһо.

Јә дусд, ә дусдәвоз дуз нә омокә,
Дан, ә дүшмәрәвоз у ә јә рәһ дә.

Әз бәгһо кумәки хосдәјинчә тү,
Хуби чәһә хуно батмиш бирәјтү.

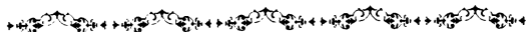
Әз мүнүк ләзәтлү бирәникәш чи,
Бијо ә гәдәрү докуни ә чи.

Дүллү бош, дәрд нә кәш, тү вир сох урә,
Гум нәми вәкүрдә, дәрд дәрд овордә.

Әзини мәһәнолүјә кофһо ә куфдирәрәвоз ни
варасү. Әри әну китобә ә ләззәтовоз хундә кә-
рәки.

Кэлэҗи нэ кэрэклүҗи сәниһәткор у нисди ки, амбар нүвүсү. Кэлә кор шоир Рашбил бен Шәмәҗ уники, у имурә ә инчиһоҗ ән классикһоҗ Азәрбоҗчонәвоз, ә инчиһоҗ мизрәһовоз нәинки әдәҗ тониш сохдә, уһорә әриму әдәҗ әниму һисоб сохдә ки, бијовһо нәсилһоҗму уһорәш хундә, хубә һәдәтһоҗ хәлг имурә әз јор нә вәдәшәнүт.

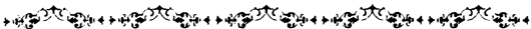
Мәһз әри әну шоир Рашбил бен Шәмәҗ әз Низами бәгдә, ә дүнҗо әдәбијјәти, јәки әзу хубә чикәһо вәкүрдиһо, кук ән хәлг точик һисдиһо, шоир-философ Өмәр Хәјҗамәш чарунди әз зуһун Азәрбоҗчони ә ширинә зуһун дәдәҗиму. Чорризәһоҗ Хәјҗамиш ә бүтүн дүнҗоһ лов бири вә амбарә зуһунһо чарундә омори. Чәнд нәсилһош, чәнд бүркһош кирошдикәш и чорризәһо кәрэклүҗи хүшдәрә вир нә сохди.

Јә-дү мисал:

Јә руз ә мејхонә, әз јә пирә мәрд,
Пүрсүрүм ки, рафди чәнгәдә инсон,
Әз уһо хәбәр ди. Муку:--шороб ху!
Рафдәкорһо дијә нијов һич зомон.

Әј инсон дан, түрә һисдиһо и нәфс,
Бовор сох гәнчугә сәкһорәш нисди.
Ә давшон, ә түлки, ә күрк, ә пәләнк,
Дәһо хосијәтһо һә түрәш һисди.

Ә сәр дүл тү нә кор, дорһој ән гәмһо.
Китоб ән шорирә хун варас јәбо.
Шороб ху, шор кирор и рәһһорә тү,
Чәндгәдәји бәкә һүмүр инсонһо.

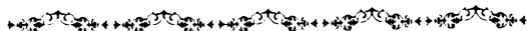
Ә Азәрбојчон әдәбијјәти ә широрәвоз әз икиди хәлг коф сохдәниһо јәкүмүн драмарә ә 20-мүн- бүрк- зиһисдиһо- вә нум јү һәмишә ә һүрмәтәвоз күрдә оморәниһо кәлә шоир Сәмәд Вургуни. У нүвүсдиһо тоорихи драмај "ВАГИФ" ә драматуркијәј Азәрбојчон јәки әз у шон драмаһоји.

Ә һәмәл овурдәји хүшдә Рашбил бен Шәмәј тоорихи һодисәһорә амбар ә гәләм вәкүрди. Әзи јә кәм пишо дофус бириһо китоб "Овурд таза бәһәрһо" вә һә ә у китоб вәриһо драмај "Духдәр Бетулија" ә широрәвоз нүвүсдә омори. Шоир ә и нүвүсдәһој хүшдә икиди ән кукһо, духдәрһој хәлг хүшдәрә вараунди.

Драмај кәлә шоир Сәмәд Вургунә "ВАГИФ"ә ә ширинә зуһун дәдәјиму ә чарундәрәвоз шоир Рашбил бен Шәмәј севки вә мүһүбәт хүшдәрә, һәм ә Сәмәд Вургун, һәмикә ә хәлг Азәрбојчон ә дүл очугурәвоз әдәј бурбундә.

И чарундә оморә драмај "Вагиф"ә хундәнки, әри одоми һәчи оморәни ки, и драмарә Сәмәд Вургун ә зуһун Азәрбојчони нәһ, Рашбил бен Шәмәј ә зуһун дәдәјиму јәкүмүн нүвүсди. Әрчү ки, чарундәкор әну сәниһәткор шоир Рашбил бен Шәмәји.

Јә дү мисал: Вагиф ә кәнд, әри ә Видади сәр кәширә оморәнки.

Видади

Чун мә , чикәр мә
Рәһ кузәт сохдиһо курә чүмһојмә,
Ини товуши до, чү хуб оморн.
Һәмишә ә дусди тү сәдиг бири.

Вагиф

Бәхшләмиш сох мәрә, тәхсир ән мәни,
Оммо дүл мә түсүз һич шор нәбири.
Ә ховһо винирәм мә түрә шәвһо,
Түсүз нә хәндүсди рүһмә сәбәһһо.

Ә 2-мүн пәрдә ихтилот Ибраһим хон ә Вагифовоз.

Ибраһим хон

Вәзир и кофһорә ә гирог бини,
Корһојму хәрәби, тү јә рәһ бини.

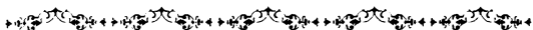
Вагиф

Хәлгә лап лүт сохди сәхтә вәркиһо,
Һәчи мундкә мүнүшү ә ишму буһо.
Лап сүгдә балашмуш дүшмә мәдиоров,
Мусухит дог ишму ә һово маров.

Ә 4-мүн пәрдә, хунхури Гачар чүтам ә устајатирәвоз чарундә оморикә.

Кирошд ә дәс иму рача Гарабог,
Бил моч соху гилинч мәрә һәр дәрә,
Һәр дог.

Ҳасул мә Гачари шoһ ән шoһoјүм,
Әри ән руј хори мәш јә худојүм.
Һич нијо вәјилим сәнгә ә сәр сәнг,
Мәјитһорә кура сохит бәрит чәнк!
И дүлмәш, вичдонмәш һәмәјмә хуни,
Дүнјoһ ә сәр ән хун һәмәл овори.

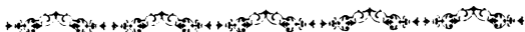
Бүтүн чарундә оморәһо әз дү-јәки хубтәји куфдирә, әз комуни сәһнә ихтилот рафдәникә, һәммә билoгә хуно әдәј дүширә.

Бәһзибо һәчи бирәники, һичиш ә фикир нә вәкүрдә, хүшдәрә нә кәширә, ә товун ән јә сәниһәткор ә дүлтү дәриһо хубә фикирһорә, војкәһој дүл түрә һәммәрә куфдирәни. Әз тараф шоир Рашбил бен Шәмәј чарундә овориһо шиrhoј Бәхтијар Ваһабзадәрә хундәнки дијәш бәнд бисдорум ә и кәлә философ шоир. Ме"јар појезијәј ән шоир Бәхтијар Ваһабзадә соф фәлсәфини, вә гимәт әнурә дорә чәтини. Дәврһо дәкиш бирә, һүмүр кирошдәни, әнчәг софә сәниһәткор нәс мүрдә. Әз нәсил, ә нәсил кирошдә дијәш вәкир бирә.

Ә јә шиrho әдәј куфдирә:

Бил ә сәсмәровоз шинохут мәрә,
Вәсси ә хори мә дустoг бирәјмә.
Хуб, хәрәб чүтам һисд, ә чүм ән дүнјo,
Војисдә һә һәчуш вәди бошум мә.
Чү һисдүм һә унум, сијә, јә сипи,
Чү һисдүмкәш ә у мә һисдүм мити.

Энчэг мæ хүшдәнмæ бијо бошум мæ,
Әкәр мæ нисдүмкә, ундә һичүм мæ.

Ә јә широкә әз Худо војкәј хүшдәрә хосдә:

Тү еј Худо кумәкмә бош,
Ә војкәјмә расун мәрә.
Инсон һәмәл оморәмкә,
Ә һәнк инсон зиһун мәрә.

Әкәр фикир дориткә ә һәрәј әни чарундә-
јиһо нә орчиһал һич јә тәфиһәти нәдәри. Ини
әсл чарундә оморә, әсл сәһиһәткори.

Рашбил бен Шәмәј әји таза китоб хүшдәрә-
воз әдәј бурбундә ки, у нәһәнк јә појезија мә-
бәди вокунди ки, бинәборуј әну мүһкәм вә
рачи. Һәзизә хундәкорһо зу-зу әји сарај ә сәр
кәширә мијовт.

Ә хәјол инсонһо әз коф бәгәј һичиш нәс
мундә. Мә данусдә и чарундәһој Рашбил бен
Шәмәј әз нәсил, ә нәсил кирошдә һохмәј хун-
дәкорһорә зијод мисоху вә әри әнуһо шори
мијору!

Милих Евдајев
Бруклин, Нју Јорк

*ЈӘ КӘМ ӘЗ НҮВҮСДӘҲОЈ ЈӘ
ЧӘНД ӘДӘБИ КЛАССИКҲОЈ
АЗӘРБОЈЧОН:*

НИЗАМИ КӘНЧӘВИ,
СӘМӘД ВУРГУН,
БӘХТИЈАР ВАҲАБЗАДӘ

Ә ЗУҲУН ЧУҲУРҲОЈ ДОГИ

НИЗАМИ КӘНЧӘВИ - (1140-1209)

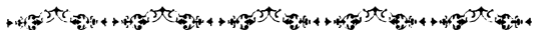

НИЗАМИ КӘНЧӘВИ

Мә, нүвүсдәһој бүзүркә шоир Низами Кәнчәвирә сәр күрдәм әри хундә ә 4-мүн класс дәбирәнки. Амбар хош оморәнбу мәрә әз поемәһојү. Ә јор мәни, ә 1947-мүн сал әз 2-мүн довһој Дүнјо 2 сал бәгдә ә мә хундәбүрүмһо школә, ә Гүбә (мә 4-мүнә ә школәј гилготи хундәм варасдәм, әз 5-мүн тә 10-мүн класса варасдә, ә минчији школә хундәм) әз Боку әдәбијјәтчиһо-мәһлүмһо оморәбу.

Уһо әз хубә шоирһо, нүвүсдәкорһој Азербәјҗон хубә ихтилотһо мисохдүт. Јә руз дү класса, ә јә утог вәчүрүт вә куфдурут ки, әз Боку омориһо әдәбијјәтчиһо-мәһлүмһо јәки појемәһој Низами Кәнчәвирә һәммәрә ә сәрзуһуни данусдә. (јәһәним әзбәр данусдә). У ә класс дирәморә һәвәл әз зиндәкуни Низами јәкәм әриму коф сохдә бәгдә сәр күрд појемәј, "Лејли нә Мәчнунә" ә сәр зуһуни куфди рә. һәмәјму сокит әдәбирим куш дошдә урә. Мәкәз ә һовоји микәшдкә сәс мијомо. һашданки имуш ә гәд појемә дәбирим вә кирошдә һадисәһорә ә чүмһојмурәвоз әдәбирим дирә. Сурәт әну мәһлүм, әну хејрхоһә инсон имуһојиш ә пишој чүмһојмәни. Човон бу. Зиһисдәникә сог кәрдо, мүрдикә худо рәһмәт сохо. Әзун бәгдә ә китобхонәј школә нә ә мәркәзи китобхонәј әну дүлү фирәһ, хүшдәнү балалә хундә

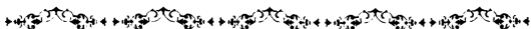
оморәниһо вә һич вәхт әчәш бисдоримкә әз јор нәвадаровһо Гирмизи гәсәбәјму китобһој бүзүркә Низами нә домунд. Уһо әз дәс ә дәс кирошд.

У рузһо мәрә һәзүр сохд әри имбуруз нүвүсдә әз товнәј шоир-философ Низами Кәнчәви вә әз појемәһојү вичирәмһо афоризмһорә, хубә кофһој бәбәһорә, јү куфдириһо кәлмәһорә әз товнәј әгүл, дусди, бирори, хејрхоһи, мәрди, нә-мәрди, тәнбәли, гуллуғ хәлгә вәрәвундәји чарундум ә һәвәсәвоз ә ширинә зувун дәдәјимә.

Низами Кәнчәви һисд јәки әз у шоһирһој дүнјо, ә дузи вәкүрдикә, јәки әз у философһој дүнјо, комики ә дәс гәләм вәкүрдә вә нүвүсдә-нүвүсдә варавундиһо үлүг зиндәкуни инсонһорә.

Низами ә нүвүсдәһој хүшдә кор сохди јә кәм кофһој бәбәһорәш. Бәгдә јә кәм куфдирә-һојүш чарусди ә кофһој бәбәһо. У һәртарафлү дори мәгз зиндәкунирә, варавунди јү зиһисди-һо дәврә, гәриш бири ә сижәсәт, дори хубә мәсләһәтһо, куфтири хубә фикирһо әз товнәј тәрбијәј одомиһо вә һәммәрә һорәј зәри ә шолуми, ә дусди, ә бирори, ә хејрә корһо сохдәји, ә пишој худо, ә пишој хәлг дуз бирәји, әз әгүлмәнди, әз саданһо дур бирәји. Низами торикиһорә парчә-парчә сохдә ә үшүги вәдирә-мориһо јә офдоји. У һәмишә үшүг дорәниһо офдоји. һич вәхт нимүрү у куфдириһо афоризм-

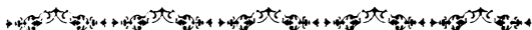

ho, хуба нәсиһәтһо, әгүлә палаш сохдәниһо вә сәдәфә хуно дәчирә омориһо кофһој әну. Әрчүки локоники, мәһәнолүни.

Низамирә инсон кәрәки. У ә һәммә милләтһо ә јә чүмәвоз дәниширә вә һисоб сохдәники, ки бисдокәш бошку әкәр ә јә үлкә зихисдәниһо одоми ә милләтү нә дәниширә, зәһмәткәшикә, зихисдәниһо вәтәнә, хәлгә хејр дорәникә у хуба инсони, хуба одомини.

Низами инсонә хосдәниһо одомини. Оммо урә хош нәс оморә әз тәкабурһо, дүрујдукорәһо, әз мәхәшифоһо, әз нәшәрһо-бидинһо, әз михәннәтһо комики ә хәрәбә һәрәкәтһој хүшдәрәвоз хунә вачарундәнүтһо хәбәрбәрһо, әз дүздһо-дуркуһо, әз јәләгһо-јолтогһо әз тәнбәлһо, һочизһо. Урә хош оморә әз зәһмәт кәширә рузи хүшдәрә гәзонч сохдәкорһо, әз хуба сәниһәткорһо. У куфдирәни јарашуг зиндәкуни инсон, чофој әнуни. Низами әз һәрчү пишо марагланмиш бирәни, ә фикир данусдәниһо сохдокорһорәвоз, ә һәмәл данусдәниһо овурдәкорһорәвоз, дү-јәкирә хосдәниһо, һәм шор, һәм мәгбун данусдәниһо бирә әгүллүјә, һохмәлүјә зәһмәткәшә инсонһоровоз. У ә тәкабурһо дәниширә ә појемәј „Лејли нә Мәчнун“ һәчи куфдирә:

Мара хуно сәртик нә бош ә инсон,
Сәјл микирәвуну әз сәр тү зомон.

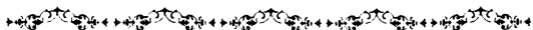

Әкәр бисдорикәш тү лап һофд сәрә,
Ә хори мәнкәнүт һәр һофд сәр түрә.
Һәчи ә һүндүри нә вин хүшдәрә,
Һәјәбо офдорә дорд мүдү түрә.
Чәндгәдә әз сари офдәкә инсон,
Дорд әну кәм имбу, бовор сох тү чон.

Низами милләтә әз милләт чиро сохдәниһо
һәддә нәс кирошдә. Әри әну һәммә јәкини,
һәммә инсонһо әз јә һово әдәј нәфәс кәширә.
У ә поемәһој хүшдә, әз амбара милләтһо коф
сохдә. Шәхсијјәтһој әну, әз амбара үлкәһоји.
Әз Мидија, әз Ирон, әз Һәрәбстон, әз Һиндүс-
тон, әз Јунанстон, әз Түркијә, әз Исроил, әз
Чин вә әз үзкә үлкәһојкәј дүнјоһ. У нүвүсди
әз Овроһом, Довид, Шәлмү, Јусифә Сәдиг
овурди мисалһо. Нүвүсди „Шәлмү нә әкинчи“
(Сүлејман вә әкинчи), Ә әхир појемәј „Хосров
нә Ширин“ нүвүсди:

Һәркирә војисдкә винирә мәрә,
Ә бејтһојмә мүвүнү сурәт мәрә.
Мүрдүмкә рафдүмкә уһо дүл мәни,
Һәмишә хубә буј дүһо күл мәни.
Мә вир бисдорумкә Јусифә хуно,
Данитки, уһо һәм шәји тәнмәни.

Бэгдэ эдэј куфдирэ:

Дарафдикәш э чол, тү дилхур нә бош,
Лусифә бијор э јор сабурлү бош.

Ә појемәј „Хәзинәј ән сурһо“ нүвүсди:

Һәрбој хәбәр нәваки, әчәји мүлк ән Шәлмү?
Мүлк лап әчикәјүни, бәгдә әчәји Шәлмү?

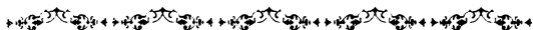
Бүзүрки Низами э унчоји ки, у әдәј нүвүсдә
әз комини билог вәкүрдикә хубә әгүлдмәндә
кофһорә вә чүтам ә һүнәр гәләм хүшдәрәвоз
дәчирикә һәммәј әну кофһорә ә нүвүсдәһој
хүшдә сәдәфә хуно. Чүтам ә һүнәр әгүл хүш-
дәрәвоз јәки-јәки бофдикә мујһој әну рачә вә
һәмишә рач мунуһо кофһој хүшдәрә.

У ә појемәј „Искәндәрнамә“ нүвүсди:

Мә әз ән гәдимә, көһнә китобһо,
Әз нүвүсдәһој чәнд нови чувурһо.
Ән хубә кофһорә вичүрүм вәкүрд,
Гобугурә шәндүм, үлүкүрә күрд.
Әз јә кәм зувунһош вичүрүм кофһо,
Әз уһо дуз бисдо и овсуниһо.
Ә коми јә пәрдә таза коф дүрүм,
Мә ә широрәвоз муј јүрә бофдум.

Низами јә океани ки, амбарһо үзкүм зәрә-зәрә
дарафди әзир әну әри мирвори кәшдә. Офдәт,

офдәнүт вә мијофут чәнд әрхәһош омәкәш,
рафдкәш. Мә нүвүсдәһој Низамирә хундә, ә јә
нәтичә оморум ки, муvәһә палаш сохдәниһо
кәлмәһој бүзүркә шоирә, јә кәмләјиш бука
расунум ә хәлг мә.

ӘЗ ПОЈЕМӘЈ:

„ХОСРОВ НӘ ШИРИН“

Мәјил ки, кофһојтү лап рури буру,
Бил јәки сад нәбу, сад бил јәки бу.

Рачә пирә зәни күһнәјикә коф,
Бәһәр ән әгүли тазајикә коф.

Кәм коф сох, кофһојтү бил ләпәлү бу,
Амбара шинрәкор, инчимиш имбу.

Коф рүһи, әри чун, рүһ јә дәрмуни,
Коф ә һәнк чун һәзиз әри әнуни.

Коф бијо әгүләвоз куфдирә бијов,
Сүрхиш хәрч нәбирә, кәширә мијов.

Кирә кәрәки куј, бич-бичә кофһо,
Дүлә хүрд сохуһо кич-кичә кофһо.

Јә дусд, ә дусдәвоз дуз нә омокә,
Дан, ә дүшмәрәвоз, у ә јә рәһ дә.

Ә кәсовоз ә рәһ нәрафдкә јә одоми,
Ә урэвоз һәрмәһ буһо хүшдәнү хоми.

Тү ә дүл тү дәһо чәнд сурһој түрә,
Мидани ә сүгдә дусд тү куфдирә.

Әз бәғһо кумәки хосдәјинчә тү,
Хуби, чәһә хуно батмиш бирәјтү.

Ширә хуно чәнк бәр, ә шир расд оморәнки,
Һич ә нәзникиш нара , тү гәнчугә дирәнки.

Хуби, хәрәбирә дан ки еј инсон!
Нивәдәшәнү һич әз јор и дәврон.

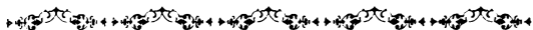
Булудсүз бисдокә әкәр и һәсму,
Хори һә шикојәт мисоху әз у.

Гүзүркүл шәфд вәрәмокә ә дор,
Чәһди сохдә, әри тәлү имбу јор.

Вир бисдокә әкәр шәләј јә дәвә
У шәлә мирасү ә мушһо һәммә.

Дор тути бәһәрә ә хори шәндә,
Бирәјирә ә зир ләпүк дәшәндә.

Ворворирә ә хори ни имбу бәсдә,
Ов, ә аташовоз наса зиһисдә.

Ә икидәвоз чәнк күрдикә нум имбу,
Ә әлчәговоз чәнк күрдикә күһ имбу.

Дәрд нә кәш, и дүнјоһ нивәрзү ә у,
Хәрәбиш нә сох һич, дуркуниш нә куј.

Битәв әни дүнјоһ бисдокәш ән тү,
Әз јә шүгәм зәвәр, чи нихури тү.

Күл шәфд бу куфдирә, тәлүрә гәл күрд,
Әри дузи гәмиш нум шәкәр вәкүрд.

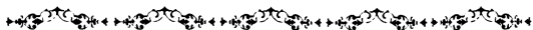
Кувонмиш бирәкор пәпәхсүз мундә,
Кувонмиш нәбирә шор сохдә мәрдә.

Әз рүгән куч вәкүрд сухдкәш пијасуз,
Рүгәнү амбарикә мүмүрү кофсүз.

Чәнд һәјб һисди түрә, коф нә сох лол
бош,
Уһорә ә кәс нәвин, кәсә нијов хош.

Јә чүмәвоз дирә һәјбһојтүрә тү,
Ән кәсә дирәнки сад бирә чүм тү.

Хәтосүз нисд сокит буравһо овһо,
Сәхт рафдкә мачарү доһорһо, доғһо

Әз мүнүк ләзәтлү бирәникәш чи,
Бијо ә гәдәрү докуни ә чи.

Јә тарлан вәкүрдкә әз овчији дәс,
Әзир ләпүк сәрчәш мүнүшү ә ләс.

Һәр әз дәдәј буһо һәјили мәкәр,
Һәр күл һәсәл нидү, һәр гәмиш шәкәр.

Онор, ә сәр дошдә бәһәр хүшдәрә,
Әз ләпүк наданһо дошдә һәр дәнә.

Һә виз зәрә нә куј шәһәммә мүрди,
Һисд ночоғһо әз гәд говрә вокошди.

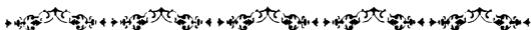
Дүллү бош, дәрд нәкәш, тү вир сох урә,
Гум нәми вәкүрдә, дәрд, дәрд овурдә.

Шор бош һәмишә тү, дур бош әз фикир
Амбара фикирәш һисд бәло тир-тир.

Әз сәр пәпәхһорәш бәрдкә ворвори,
Сәһәр ән савзә нәһ, сәһәр ән дори.

Данки нәмәрд бирә нидану һәр зән,
Мәрд биһор бисдокә, зобуни әз зән.

Әз јор нәвәдәшән дүнјоһ шаһмати,
Ә дү тупләрэвоз имбоши мити.

Тү дүшмәрә һисоб нә сох чүкләји,
Нардаш әз хом бәрдә чәтини әри.

Дәвә дур бисдокә әз сүрүј хүшдә,
Јә мушиш мидану овсарә күрдә.

Хәрәби сохдәјкә бәло мивини,
Һәммә гәрдиһорә дүнјоһ дорәни.

Кузкиј дузи һисдо у кәлә һәсму,
Әз тү чү дирикә нүвүсдәни у.

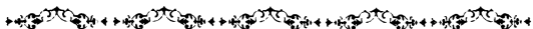
Дан сәрхуш бисдокә јә кәс әз шороб,
Нидану шурикә, шитикә кобоб

ӘЗ ПОЈЕМӘЈ:

„ЛЕЈЛИ НӘ МӘЧНУН“

Тухум савз бисдокәш ә хори, әз ов,
Һәлә сур әнурә нә офди инсон.
Тухумә дошдокор хорини әнчәг,
Шәкилиш дорәни хори чәнд сәјәг.
Һизамсүз бисдокә зир хори јә пәл,
Һич мәрровми савзи, һич имбуми пәл?
Кујимки јә тухум, јә салхум бирә,
Бәгдә ки дәшәндә ә голуб урә.
Фикир гәрушуги ә и пәрдә јә-
Дәкиш һисдо сәбәб пәһәнү бирә.

Күлә хуно һәчи лап субук нә бош.
Әз мәчлис ән шoһho тү бијо дур бош,
Пәмбә аташ вини сухд јовош-јовош.

Пәрвонә әз шәһәм вәкүрдкәш үшүг,
Ә мәчлүсү офдәрәмунд сухд јәзуг.

Инсонә мәнкәнү әз һол һәрс, нолә,
Ох-уф сохдокорә нисди һич чорә.

Јә гуш ки, пар зәрә, варафд лап һүндүр,
Чәтини офдорә мисоху сүр-сүр.

Ники ә әгүләвоз оморә ә сәр,
Ә хәлг һүрмәт сохдә хүшдәрә хуб бәр.

Дири хәрәбәји, оводу сох зу,
Кәширә зәһмәт тү һич вир ни имбу.

Әстугу шәндикә әри сәк, сәк дусд имбу,
Нәмәрд гәдүр нидану бисдорикәш гурбу.

Һә хурдә, кејф сохдә, бәгдә хисирә,
Үлүк зиндәкуни нидану бирә.
Хурдә, хисирәрә ә и дүнјоһ тү,
Ә хәр, ә үкүзиш мидани дирә.

Хокә гуллуғ сохди, имбу лап хејрлү,
Тимор сох күл мүдү, зулм сохди тәлү.

Јә корә вомухдә војисдкә түрә,
Чәһди сох дүрүсд вомух һәрчүрә.

Јә хубә паланчи бисдокәш инсон,
Хуби әз нимәлит пәпәх духдокор.

Јә сәнг нисдикә тү, бәјә бәрдә нә мун,
Чулог нисдикә тү, вирих ә пәсәј нун.

Данусдикә гуллуғ хәлгә вәрәвун,
Хәлг мидану тү һич нәјор ә зувун.

ӘЗ ПОЈЕМӘЈ:

„ИСКӘНДӘРНАМӘ“

Булудә хуно ов кәш әз дәријәһо,
Дорәнкиш бул-бул ди әз вәкүрдәјһо.

Јә әзини мәсәл куфдири инсон,
„Сүрү ән күрк имбу, хисикә чубон.“

Ә хубирәвоз, әз хәрәби дор хүшдәрә,
Әрчүки хуби, ә хәрәб зәрә нәштәрә.

Боришмиши, дусди, әз чәнк хубтәји
Јәки дәрд мијору, јәкикә шори.

Бисдокә јә дусд тү әкәр һәсүлсүз,
Хәрәби мивини әз у тү кофсүз.

Ә ән нәзникә дусд, тү сур түрә куј,
Әз тәмизә овһо, һич вәхт нијов буј.

Офдо әз һәрчү тәмиз, софи куфдирә,
Догһо, дәријәһош гәл күрдә урә.

Јә аслан тәрсикә, әз јә сәк әкәр,
У тәпүк мәкүрү, әз јә пирә хәр.

Шор бурбун хүшдәрә, һич мәгбун нә бош,
Ә дүлтү дәрд дәкәш, әз руј тү шор бош.

Чәндгәдә әгүлмәнд һисдикәш човонһо,
Ә мәслиһәт пирһо миһточи уһо.

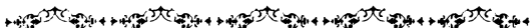
Бовор сох, очор һәр бәнд сабури бирор,
Сабурилү пәшму нәһ, һәмишә имбу шор.

Һич лов нәсох һисдо бирәјитүрә,
Әчә офдо нәсох хәрч зәһмәт түрә.
Сохдикәш әз гәдәр зијоди нәбу,
Чәһди сох, мојәј дәс, һә ә дәс тү добу.

Әз торикә рујһо, дор тү хүшдәрә,
Мәслиһәтиш нә шин, кәрәк нисд түрә.

Инсон согләм имбу, әкәр хурдкә кәм,
Амбар хурдкә шүгәм мисоху лап дәм.

Ҳал нидану сохдә мизәнү кәнәһ,
Зувунүш мәди́ров мисо́ху ләһ-ләһ.

Хутә бош асланә хуно тү кәм ху,
Комиш амбар хурдкә тәрсонкоһ имбу.
Микәшүт имбәрүт тәнбәлә хәрә,
Әрчү ки гәдәр нисд хурдәј ән урә.

Тәбибно чү чорә сохдкәш әри тү,
Ҳүмүр нәмундикә, јә фәјдә нидү.

Дан! Мүрдәниникә әкәр пијасуз,
Зарали мијору рүгәнүш кофсүз.

Нивомуну бәһәр писикә ә дор,
Мијофдону, дәс нәзәрә сох бовор.

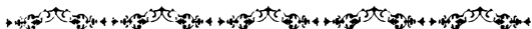
Мүрдәји бәлоји, нисди һич чорә,
Јәкиш әри әну нә офди, чорә.
Пишој мүрдә, аташ лап кучлу бирә,
Тәбибиш нәс офдә дәрмуј әнурә.

Нә сох хәрәбә коф ә пәсәј јеки,
Хәчәләтиш нә кәш раст оморәнки.

Чү фәјдә гонмәзә тәһәриф дори,
Тәһәрифи түрә чарунд ә нифри.

ӘЗ ПОЈЕМӘЈ:

„ҺОФД РАЧҢО“

Мә у кәсә мукујумки бәхтәвәр,
Әз шәндиһо тум вәкүрди бәһәр.

Тәһәнк нә кирисдкә ә вәхтү зар-зар,
Шори сохдә-сохдә нијору бәһәр.

Дан, түрә ә гәл мәкүрү јә руз хори,
Хәзинәј әну, һич вәхт марсүз нәбири.

Әз дусдһојтү јәки бисдокә һәјблү,
Ә нум ән чәндикәш у локо мәнү.

Сүрх хәрч бисдокә кејф мүдү түрә,
Дошдикә һәзијјәт, дәрд мүдү түрә.

Ә пишово пој норә рафдәнки тү,
Вокошдәрәш нә вәдәшән әз јор тү.

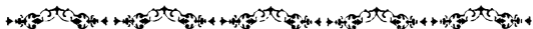
ӘЗ ПОЈЕМӘЈ:

„ХӘЗИНӘЈ ӘН СУРҢО“

Сәдигә дусд мәлһәм мәнү ә јара,
Чанәјә дусд сәһәр мүдү јарарә.

Тәк мундә чәтини, лап кәлә дәрди,
Визор мијој, әрчүки, тәһно мунди.

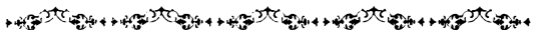
Хунэј зулмэ, ки хэрэбэ сохдкэ имбуруз,
Бовор сох, хунэјү оводу имбу јэ руз.

Һэрбој хэбэр нэ вэки, эчэји мүлк эн Шэлмү?
Мүлк лап э чикэјүни, бэгдэ эчэји Шэлмү?

Э вор-дэвлэт бэнд бирэ, дан јэ чиро һэвэси,
Бәһэр эн зиндәкуни, „oh“ кәшиһо нәфәси.

Һәр дүлэ шор сохки тү, түш шор зиһи э дүнјоһ,
Ух түрә э сәнгһо ниһүлү вохурдә худо.

НУШИРЭВАН ВЭ ИХТИЛОТ БЭЛГУШЬО

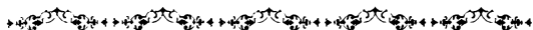
Нуширэван јә дэстә вәкүрд ә ов вадарафд,
Һәсбә һеј сохдә-сохдә әз дэстә дур бисдо рафд.
Һәрмәһ парчо ә и рәһ вәзирләјү мундәбу,
Һәрдүшү ә сирог ов офдорә, ов кәшдәнбу.
Дүл дүшмәнһорә хуно хәрәбә һисдо јә кәнд,
Дирәмунд точидорә вәкүрд фикир, вәкүрд дәрд.
Ә сәр јә хәрәбәји дү гуш нүшдә хундәнбу,
Мәһәниһој әнуһо парчорә дирр дорәнбу.
Парчо муку: "Әј вәзир! Куш дор и һовозә тү,
Јәбо ә мә куј виним, тәмси фидһо чүни чү?"
Вәзир чувоб до муку: "Әј парчо, огој сәр мә,
Мукујум мә әри тү, куш дошдикә тү ә мә.
Дирәнитһо и гушһо, ә нуһоги нәс хундә
Ә һәрәј әни дү гуш мәсәләј мәһр сохдә дә.
И гуш духдәр хүшдәрә, дори ә у гушикә,
Имуһој әри чийиз, вокундә һәчи ләһә,
Әдәј куфдирә иму ни имбошим гоһум тү,
Нәдорикә имурә чәнд-чәнд хәрәбәји тү."
У гушикә муку ки: "Вәсси зуһун түрә дор,
Зулм ән парчоһә виниш, мә мисохум түрә-шор.
Әкәр парчо иникә әз һүнәрһој әни мәрд,
Мүдүм түрә сад һозор вачарусдә буһо кәнд."
И кофһо атәш дорә чәндәк Нуширэвана,
Ә һовоји варафдә, оһ-нолә вәкүрд чуна.
Киризд, ә дәшорәвоз зәрәни әз сәр хүшдә,
Мәһлүми, зулм сохуһо, гәрг имбу ә һәрс хүшдә.

Ә лугондә фикир рафд, һәнч вәкүрд у әнкүшдә,
Муку: "Гушһош вәкүрди сирогһој ән зулм мәрә.
Ә чикәј ән кәрк-вәчә әдәт дирә инсонһо,
Бәјгушһо зијод бири, ә сәр товһој хунәһо.
Ә и дүнјо зиһисдә амбара дәрд микәшүм,
Әри и сохдә корһо мә лап пәшму имбошүм.
Вәсс нисдими и хәлгә лүт сохдум зиндә-зиндә,
Әз јор вәдәшәндүмми у дүнјо, говрәрә мә?
Тә кәј мидану бирә һәчи дураз и дәс мә,
Ә сәр мә кор овурдәм, ә дәсмәрәвоз һә мә.
Худо мәрә дори ки, и мүлк, и вор-дәвләтә,
Зијод сохум дузирә, һәггә нә әдоләтә.
Парчо куфдирә күрдүт мүс мәрә, ә гәд ән сүрх,
Мә ки, әз һәммә дурум нәбисдорум һәлә тух.
Әрчү мә һә зулм сохдә, хәрәб сохдәм нум мәрә?
Ә сохдә зулмһорәвоз бурранүм гәнәд мәрә?
Мијосд инсоф дәбирә ә һәр кор, ә һәр коф мә,
Һич мәрә һәјб нә омо, нә әз Худо, нә әз мә.
Имбуруз сохдә зулмә, мә һәчи дирәнүмкә,
Сәбәһ әчү рујәвоз вәдиром ә руј хәлг мә?
И бәдәнмә лојиги әнчәг әри сухундә,
Винишит ә синәј мә вәһо и чорпаз догә.
Тә кәј һәј сохдә муров, зулм мә дәврон
хүшдәрә,
Тә кәј обурсүз бирә, мухурум хун хәлг мәрә?
Һәр чү һисд сохдәнүмһо гулдури, хунхуриһо,
Пүрсирә мијов әз мә, рафдәмунд ә у дүнјо.

Чүтам аз хәчәләти, зәрд нәбу и ранк руј мә
Әрчүш мәгбун нә бошум? Лап дүл сәнги
бирәм мә.

Данусдәнүм лојигүм, ә гәргүшһо, нифриһо,
Ә мәрәвоз ә у дүнјо мурав һәммәј ән уһо.
Мә нүшдәмһо и һәсбиш, әри мә јә јүк имбу,
Мәрә јә чорә һисдкә, чорәсүзи бијо бу.
Әзи булә хәзинә, әзи чиро вор дәвләт,
Куј чү бәрд рафд Фирудин, Самиш нә вәкүрд
һәлбәт,

Әзи һәмәлһо бәгдә, сәрвәримә ә үлкә,
Кумәк имбуми ә мә? Нәһ! Ки данусдә? Бәлкә!"
Шоһ һәчи һоси бисдо, дәкиш бисдо лап һолү,
Әз коһ нәфәс нәрм бисдо,ә пој һәсб вәһо нәлһү.
Һәј сохдә һәсб хүшдәрә, ә ләшкәр расирә вәхт,
Ә јә гәјгуј тәрсәвоз бүтүн дүнјо бисдо мәст.
Вачарунд хунәј зулмә, ән сәһәрә сохд тороч,
Әз косиб, сәһибсүзһо дијә нә вәкүрд у боч.
Нәмунд һич ә и үлкә, әз зулм һич јә нишонә,
Нушираван тә мүрдә, вәкири ән һәр хунә.
Имбуруз у нисдикәш ә и пуч һисдһо дүнјоһ,
Хәлгиш ә һүрмәтәвоз нум јүрә күрдә омо-
У бисдо әри үлкә тәһәрифи зуһунһо,
Ә һәр пул варафд нум јү әрхә әри инсонһо.
Ә хубирәвоз киросд һүмүр зиндәкунијү,
Ки рафдкә ә дузә рәһ, и нумиш мунд әри јү.
Дәрд дәриһо һәр дүлә, тәбибү бош дәрму ди,

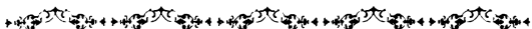

Һәчи-бил-түрәш нум дүт, кујут түш һүкүмдори.
Әз нәхоји, тү дур бош, бил бул бу мҗһүбәт тү,
Мәнк нә офдорә хуно, һүндүр бирә мәрд бош тү.
Хубирәвоз варасдкә һәр кәс бәрүһо корә,
Хуби, хуби мијору хуби мүдү куч урә.
Һәмишә һә јә чиро чәрх хурдәниһо һилом,
Ә хубиш, ә хәрәбиш дуз чувоб мүдү у чом.
Бәхшләмиши нә хоһ тү, әз тү нә хосдәт бичи,
Әнчәг зәһмәт, һәмәли әз тү хосдәнүтһо чи.
Кофоз микирошдкә корһо, нәбу урә дәрд
Низамирә корһојү ә дорун һәсму мәбәрд.

ДАСТАН ЭН КЭРПҮЧ БУРРАНИҢО МЭРД

Ә шәһәр Шам мизинисд, јә пирә мәрд, чун
сог бу,
Ә һәнк мәләк, ә һәнк чин әз чәһмәт
вирихдәнбу.

Лап әз хубә савзаһо ә хүшдә шәји мудухд,
Рузи хүшдәрә мисохд, кәрпүч бурра имфурухд.
Пәһлүвонһо дүнјорә тәрк сохдә, рафдә вәхтһо,
Говрәрә кәрпүч күрдә, бәгдә у мәно сәнғһо.
Јә руз у пирә мәрдлә, маладә вошширә вәхт,
Ә дәсди фәләкәвоз корү зијсд бисдо сәхт.
Һә јәбо, јә рачә кук, ә рачәј мәрд појисдә,
Муку ә ишмурәвоз, дү коф сохдә војисдә:
"Дузи кујум мәһтәлүм, ә и чиро корһој тү,
И ләмбә, и малад чү, ә һәнк хәр кор сохдә чү?
Тү ә галхан ән хори нәштәр нә зән ингәдә,
Вәхиз! һә мүдүт түрә, јә шүгәм нун һәр кәдә.
У голуб ән кәрпүчә, ә аташ дәшән сухун!
Јә сәниһәт бијоф ки, дани гәзонч сохдә нун!
Һәчи зәһмәт кәширә, тә кәј мошши сәнғ-сулох?
Чү мәкири тү әз ов, әз и малад, боши тух?
Тү пири, ки хүшдәрә ә оилһорәвоз тој,
Ә човонһо кор бурбун, әз уһо һич дур нә пој".

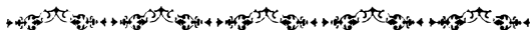
"Тү човони, хәр нәбош"! Куфди и кофә әз дүл,
Дәс кән әз тәлһә кофһо, ә мә нә вомух әгүл!

Пирһо кәрпүч имбуру, микирәвуну рузһо,
Зомонәш ә кул хүшдә шәлә мäkүрү, омо,-
Әри әнуш, вомухдә күрдүм әз и сәниһәт,
Ки, мә дәс дураз сохдә, нәбошум һич хәчәләт.
Мә нисдүм әри һичиш, әри хәзинәш миһточ,
Зәһмәт әни дәсһојмә мәрә сохди һәчи точ.
Әри әни рузимә, вәсси мәрә сәр зәри,
Фикир сох ә кофһој тү һич јә ләпә нә дәри".
Кофһој әни пирә мәрд вохурд ә у рачә кук,
Әз чүмһојү һәрс омо, зу хүшдәрә вурухунд.
Дүнјо дириһо и мәрд, нүвүсдәмһо пирә мәрд,
Ә хубә корһорәвоз хүшдәрә ә дог вәбәрд.
Нә куј дәр ән дүнјорә, һә нә куј тү Низами!
Тү нә куфдә фикир сох, бәгдә куј тү Низами!

ГЭЗЭЛҮО

ОМОРЭБУ

Шэв, хэлвэти э ки мө, севкили јор оморэбу,
Рујјү эз мәнкиш рачтэ, назлү никор оморэбу.

Мәнк э гэд думон дэбу, э килэј гутунэ эрэг,
Дүшмәнми гуј сохд урэ, һэчи визор оморэбу?

Зир чүми дэнишүрүм, һэ дэнишүрүм э у мө,
Э чэлэј эн овчи јэ сүтүлэ ов оморэбу.

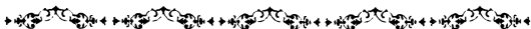
Дэс дорэ, рәһэт бирэ, һэ гэлэгэлиш хисирим,
Э богчэјлэ эн бэхт мө, күл васал шор оморэбу.

Муку: "Мө бијо бурам, түрэ чү воисдэ дијэ?
Јэ моч хосдум эз у мө..ешг мө э кор оморэбу.

Киризд һишд рафд у мэлэк, һәршој чүмү
догдо мэрэ
Чуркум сухунд зувунэ һашдан элов оморэбу.

У муку: Еј Низами!..Хэбэр бирэ-дүрүм у нисд,
Ини э хов, э ки мө чүмһо хумор оморэбу.

ТҮСҮЗ

Һәр шәв мә дәрди гәми, рузмәш гијәмәт түсүз!
Нәфәс кәшүрүм буш рафд, данки у сәһәт түсүз!

Ә у чун вәкириһо, чун тү, севкәнди мәрә,
Дур бирәј, сузд бәдән мә, нәмунд һич гувот
түсүз!

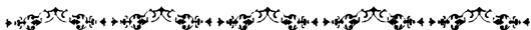
Чутам кәшдүм бијофум, јә чүн түни мәзәлү мә,
Данусдум түш куфдири: "Нисд кәрәк һәлбәт
түсүз"!

Әри кон дүлмә сәһиб, гули әри тү и бәдән,
Тү һәзизи, мә учуз, һичүм әј сифәт түсүз!

Чүммә нә дә ә һичиш, бәхтиш дур бири әз мә,
Нә әри вирихдә нисд, нә һол, нә һоләт түсүз!

Тү әкәр әз Низами орхојин һисдкәш ә күл,
Шәвиш-рузиш варавунд, нәбисдо рәһәт түсүз!

СЕВКИЛИ ЧОНОН

Ә руј тү шәхинәј рачи вә, севкили чонон!
Әз үшүг руј тү ранк вәкүрдә рач бири чонон.

Бијо јә хуби сох, моч ди мәрә әз ловһој тү,
Әри ошуг бирәкор мәлһәми моч һәр зомон.

Пүрсүрүм: "Әј дүл әчәји?"--Вәкүрдүм мә чувоб
"Һич нә пүрс, офдә нијов кәшдкәш урә јә
инсон".

"Рәһм сох"--мукум, сәјлә хуно һәрс чүм тији
сохдум
Хунмәрәвоз дәс нә шу, әј чун вәки ән дәврон!

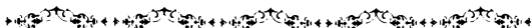
Инсоф һисдикә түрә, очуг сох куј Низами,
Куј чү зуһун бијофу, әј товушә мәнк һилом?

СЭМЭД ВУРГУН - (1906 - 1956)

СЭМЭД ВУРГУН

20-мүн бүрк һэсүл овурди хубә данандәһо, нүвүсдәкорһо, шоирһо, тәбибһо, мәһлүмһо, ә елм, ә техникә тазаји овурдәтһо әгүлмәндә, һохмәлүжә одомиһорә.

Јәки әз уһо һисди кәлә шоир ән Азәрбојчон Сәмәд Вургун.

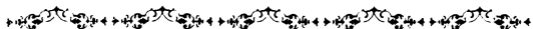
Сәмәд Вургун (Сәмәд Вәкилов) Јусиф оглу һэсүл омори ә 21 Март 1906-мүн сал ә рајон Газах, ә кәнд Ашаги Са-лаһли.

Әз һәјили худо урә бәхш шоири дори. У бәнд бири ә рачиһој мәскән хүшдә. Ә сәринә билогһо, вәрфијә доғһо, күллүжә чәмәнкәһо, голинә вишәһо, бәһәрлүжә богһо-богчәһој ән мәскән хүшдә, ән вәтән хүшдә. У школәрә варасдә бәгдә хунди вәкүрди сәниһәт мәһлүмирә. У бәнд бири ә јә духдәр вә вәкүрди нум Вургунә. (Вургун-бәнд бирәји) Ә Газах јә кәм мәһлүми сохдә бәгдә, ә јә чәнд сәбәбһо киро омори ә Гүбә мәһлүми сохди. Ә Гүбә кор сохдә вәхт тониш бири ә зиндәкуни ән хәлг чуһурһорәвозиш вә ә и хәлг һәмишә һүрмәтү бири.

У, депутат вичирә оморәнки әз рајон Гүбә әри Кәлә Мәчлис ән республикәј Азәрбојчон ә 1946-мүн сал һә кәнә оморәни ә Гүбә.

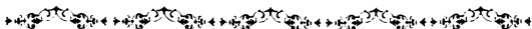
(Ә 5-үм феврал 1946-мүн сал). Ә клуб ән гә-сәбәјму урә рујбәруји бирә ә јүрә вичирәбү-рүтһо одоминорәвоз. Мә һәјил бүрүм. Һәјилһо-рә ә клуб рәһо нәс дорәнбүрүт. Мә лап војис-дәнбу вүнүм урә. (Әрчү ки мә һәлә ә 4-мүн класс хундәнки чәнд ширәһој Сәмәдә ә сәр-зувунни данусдәмбүрүм куфдирә вә һәмишәш уһо әри мә ширин оморәнбу вә ә јор мә мун-дәнбу. Һәлә ә у вәхтһо сәрзувунни куфдирән-бүрүмһо ширәһој әну кәлә уста, исәһәтиш ә јор мә мунди).

Ләһәј дәри рәһо нәс дорәнбу. Лап кирис-дәни бирәбүрүм. Һич имкон нисд әри дарафдә. Мә ә гирог појисдә сәр күрдүм Сәмәд нүвүс-диһо широј "Азәрбојчонә" ә интонасијаравоз куфдирә. Шинрәкорһорә хош оморә. Ләһәј дә-рирәш хош омо вә мәрә һорәј зәрә муку:
"Дарә! Омо шулуги нәсох һо!"

Дарафдүм вә ә јә гироглә нүшдә сокит-со-кит куш дошдум Сәмәдә вә чәндиһорә. У әз товнәј хүшдә, әз дусты, әз бирори хәлгһој совети хубә кәлмәһо куфдирә вә әри һәммә шори шолуми војә сохдә.

Әз һәјилһој школәји чуһурһо Мәтәтијо Исаков әри Сәмәд нүвүсдә широј хүшдәрә "Шоир, хош оморәј" ә јә хубә тәмизә зувун Азәрбајчонирәвоз куфдирәни ки, Сәмәдә хош оморә. У ә пој вәхүшдә Мәтәтијорә гәл күрдә вә әз пишонийү моч сохдә сог боши куфдирә.

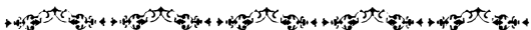

Шоир Сәмәд Вургун јәбојкә әз довһоһ пи-шо бирә ә Гүбә, ә 1940-мүн сал. Умуһојә мә нәдирәм. Омо шинрәм ки, 800 сали әз дәдәј бирәји ән бүзүркә шоир Низами Кәнчәвирә кирәвундәнки Сәмәд ә у күрдләмә дәбирә. У чәндиһорә куш дошдә вә јүш коф сохдәни әз товнәј бүзүркә шоир-философ Низами Кәнчәви. Коф дорә оморәни әз һәјилһој школәј ән мәскән чуһурһо јәки буһо вә ә һәјилијү нәдәниширә ә нүвүсдә хубә шиrhoј хүшдрәвоз хубә нум гәзонч сохдәбуһо Һәмил Јагубовә. У әз товнәј Низами нүвүсдәбуһо шиrhoј хүшдәрә хундә варасдә бәгдә ә зол дәбирәкорһо тә 5-минут чәк зәрә-зәрә ә у һүрмәт хүшдәрә бурбундәнүт. Сәмәд ә пој вәхүшдә урә гәл күрдә әз пишонијү моч сохдә куфдирәни: "Имидмә һисди ки, тү јәки әз у, ән хубә шоирһој ән дәвр тү имбоши".

Күрдләмә варасдә бәгдә Сәмәд әз пул хүшдә әри Һәмил јә дәс костјум висдорә бәхширәни урә. Мә данусдә у костјум, исәһәтиш јә јодикорә хуно мунди әз бүзүркә Сәмәд, ә нум бүзүркә кук хәлг иму Һәмил Јагубов. (Һә ә 1940 сал Һәмил ә салдәти рафдә. 1941 сал довһо сәр күрдә вә чәнди-чәндиһорә хуно уш нәс вокошдә).

Әри Сәмәд милләт рул нәс возирәнбу. Әрчүки у сәниһәтә гијмәт дорәнбуһо јә инсон бу.

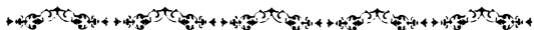

Әри... Јәбојкә мә ә институт хундәнки, ә 1955-мүн сал раст оморәм ә Сәмәд, ә зол ән бинәј Универстит ән Боку. Умуһој Сәмәдә руј-бәруји бу ә хуб хундә тәлмүдһој институтһорәвоз. Зол Универстит пур бу ә тәлмүдһорәвоз. Нич јә сәсиш нәс оморәнбу. Нашдан һәммә нүшдокорһо әри һүнт сохдәш әдәбүрүт кәширә хүшдәрә. Сәмәд вәхүшдә коф сохдәни әз әдәбијјәт вә јә кәмикә әз сижоси мәсәләһо. Варасдә бәгдә тәлмүдһо әз у пүрүшһо сохдә. Јәки әз тәлмүдһо пүрсирәни: "Әрчү ә күрдләмәј ән һохмәлүјә кукһој Азәрбајчон (Азәрбајчан зијалылары гурултајы) нүвүсдәјтһо појемәј "Ајкүн"ә М. Ч. Багиров хүрд сохди?" (тәнгид сохди).

Чуһоб: "Мә данусдә у појемәјмә ә нум Багирәвоз әз тараф мәхәшифоһој (подхалимһој), дурујдукорәһој Багиров хүрд бири. Јә кор нисд. Ишму ә и зуриһо мухунит таза дофус бирәј ән појемәрә вә кинојүрәш мивинит". Нә и кофә куфдирә варасдәмунд ә зол јә чәкә-чәк дәбисдоки ки, нашдан у сәсһо мувәһһорә палаш сохдә, нүшдогорһорә әри бијовһо хушбәхтә рузһо имид әдәбу дорә. Нәбу јә әзуни һәјил школәји һич нәбукә јә широсј Сәмәдә сәрзувунни надану.

Сәмәд Вургун нәинки амбара широсһо вә појемәһо нүвүсди, у һәмчинин јәки әз у кучлүәј драматурғһој дүнјоһи. Јәки әз драмаһојү

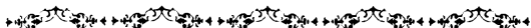

ә 18-мүн бүрк зиһисдиһо, ә шоир Гарабог, ә Молла Пәнаһ Вагиф хитаб бири. Ә Азәрбајҷон әри говлә бирәј хәлг ә 18-мүн бүрк ә дүшмән-һорәвоз рафдиһо чәнкһо, бурбундә омориһо икидиһо, ә нум ән кәлә шоир вә ән сижоси ходим буһо Вагифәвоз бәсдә бу. Сәмәд ә 1937-мүн сал нүвүсдәни тоорихи драма һисдо "Вагиф"ә. Јәкүмүнбо ә сәһнә норә омори ә 1938-мүн сал ә Боку, ә нум М. Әзизбәјов буһо бинәј ән Драм Театр һүкмәти Азәрбајҷон. Ә 1940-мүн сал чарундә омори ә зуһун уриси вә ә 1941-мүн сал дофус бири ә Москов. Ә чәнд зуһунһо чарундә омориһо драмај "Вагиф" ә амбара сәһнәһој дүнјоһ ә томошә норә оморә вә 1941-мүн салиш Сәмәдә лојиг данусдәнүт ә ән кәлә бәхшәј ән һүкмәт Совәти.

Һәммәрә хош оморәнбу нүвүсдәһој Сәмәдә хундә. Һәјилһо вә кәләһо ә хубә һәвәсәвоз хундә сәрзуһуни сохдәнбүрүт у нүвүсдә ширә-һорә. Ә кәлә класһо хундәнбуһо һәјилһо һәзүр бирә мидорут ә сәһнә и томошәрә ә клуб чуһурһо. Ә мәш јә фикир һәмәл оморәбу ки, кәјиш бисдокә мә драмај "Вагифә" мичарунум ә зуһун дәдәјимә вә һәјилһорә һәзүр сохдә мүдүм ә сәһнә. Дузи институтә варасдә бәгдә сәр күрдүм чарундә ә ширинә зуһун дәдәјиму томошәј "Вагифә". Ә Гүбә мәһлүми сохдәнки вүчүрүм хубә данандәјә һәјилһој 9-10-мүн класһорә вә хуб һәзүр сохдә норум ә томошә,

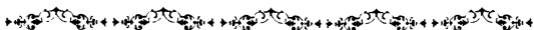

эз сә пәрдә, чор шәкилә ә сәһнәј ән клуб чуһурһо, ә Гирмизи гәсәбә. Мә и драмара дү-бо норәм ә сәһнә. Ә 1966-мүн сал әз дүнјоһ хүшдәрә тәрк сохдә 10 сал вә ә 1976-мүн сал 20 сал бәгдә.

Әримә оморәниһо хундәкормә ә һәвәсәвоз мухуну ә зуһун дәдәјиму и кәлә тоорихи дра-мај "Вагифә" нүвүсдиһо бүзүркә шоир Азәрбај-чон Сәмәд Вургун.

Сәмәд Вургун Јусиф оглу Вәкилов ә 1956-мүн сал әз хүшдә јә хубә хәзинә һишдә дүн-јоһ хүшдәрә тәрк сохдә.
Худо, рәһмәт сохо!

ВАГИФ

*Ә 5 пәрдәји, 11 шәкили,
ә широрәвоз нүвүсдә омориһо драма.
дәриһо одомиһо:*

Иштирок сохдәкорһо:

Вагиф --Кәлә шоир ән Азәрбојчон, ән 18-мүн бүрк.

Ага Мәһәммәд шох Гачар --Һүкүмдор ән Ирон.

Видади --Ән нәзникә дусд нә һәрмәһ һәјили Вагиф.

Ибраһим хон --Хон Гарабог.

Елдар --Ә зүлүмкори Ибраһим хон, нән Гачар тоб нәдориһо, кәндчиһорә күрд сохдә ә уһорә-воз чәнк бәрдәкор.

Күрд Муса --

Аршак --Әз дәстәј ән Елдар.

Хураман --Зән Вагиф.

Әли бәј --Кук Вагиф.

Күлнар --Севкили Әли бәј.

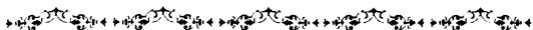
Әминә --Дәдәј Күлнар.

Түкәзбан --Зән Видади.

Вәзир --Вәзир ән Гачар.

Тәлхәк --Тәлхәк ән Ибраһим хон.

Шалико --

Тамара --

*Чүклә күрчи --*Эз тараф Гачар күрдә оморихо
јәсир күрчиho.

*Шејх Әли --*Шејх ән Гарабаг.

*Илјас --*Ә дәсдәј Елдар дирәморихо хоинә одоми.

*Сәркәрдә --*Сәркәрдәј ән ләшкәrhoј Гачар.

Зүлфугар --

*Тејмур --*Гачара нәхосдәкорho.

Әһмәд киши --

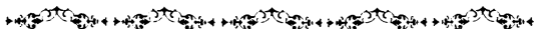
*Гурбан киши --*Кәндчиho.

Гасим --

*Мурад --*Чубонho.

Кәндчиho, Гәчәgho, Әскәrho, Елчиho
вә үзкәсиикәho.

ЈӘКҮМҮН ПӘРДӘ

ЈӘКҮМҮН ШӘКИЛ

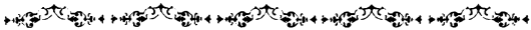
18-мүн бүрк. Азәрбајчон, хори Газах. Хунәј Видади. Ә јә тараф ов никәрәј Күр шир-шир сохдә-сохдә әдәј рафдә. Пишој мәнк дарафдәји. Видади тәһно әдәј нимаз хундә ә зир дор. Ә һәрәј нимаз хундә, дәшәј хүшдәрә тик рујә һәсму күрдә, ә јә ләрзә вә ә чун кори сохдә-ниһо сәсәвоз.

Видади

Әј худо! бол инсон амбар хәрәби,
И сәһәрһојмурә тү ки дирәни.
Ә чү мәрзү куј и чиро гудузи
Воку...воку јәбо тү дәр ән дузи.
Чү имбу јә таза товуш ди имурә,
Вокуним дәнишим и чүмһојмурә .
Бәлкә чиро сохдим хубә әз хәрәб,
Бил хунсүз зиһисдә бу ә иму дәб.
Товуш сох лугонә торикиһорә,
Дүл динчи ди, шори ди тү имурә.
Јәзуги әршәфи ән дүнјо инсон
Кирор әз һовуну әј кәләј чоһон.
Нәјил ә шүгомо тү ә руј хори,
Хәрәбә кор нәјил бил сохим шори.
Хуби әри инсон сәниһәт кәрдо,
Бүтүн әни дүнјо јә чәннәт кәрдо..."

Түкәзбан

Кәнә ә сәр нимаз тү шејр куфдирә!

Видади

Түш кујкә әдәј ә мә саташ бирә...

Түкәзбан

Нәһ... нәһ бәхшләмиш сох Видади мәрә,
Әз дүли хосдәнүм мә һәр коф түрә.
Си сали дирәнүмһо и косибә тов,
Јә гиног нә дири, мә бошум ки шор.
Кәшдәнки појһојтү инчорә омо,
Мә һәшданусдәнүм васал дирәмо.

Видади

Бијо, бијо пишо нүш тү гәријмә,
Ә тү чикә күрди чәнд војкәһој мә.
Ә јә дәниширәрәвоз тү ә мә,
Дәрдһој мәрә вәдәшәндә әз јор мә.

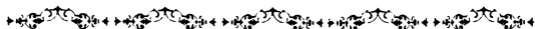
Түкәзбан

Бил амбар нәдано у офуррәгор,
Гәрхундум әз тү мә тә мүрдә ә јор.

Видади

Түкәзбан кәм бисдо оморәкорһо,
Әз Вагиф нә бисдо таза хәбәрһо.
Оф... У ә Гарабаг рафдә тә иму,
Әдәј кутәһ бирә и һүмүр иму.
Әдәј амбар бирә рузбәруз дәрд мә,
Јә у бу инчикә һәзизә дусд мә.

Түказбан

Видади!

Тәһәди нә сох ә иму мәсәли,
Дәр вокундә мијов, у һисдкә гили.

(Дәр куфдә оморә)

Видади

Диројт !

(Дү одоми елчиһој Чавад хон оморә)

1 елчи

Видади шоир ишмунит?

Видади

Әри, әмә киро гуллугә кујит.

1 елчи

Ә ишму гиногим әз Кәнчә иму.

Түкәзбан

Ишму хош оморәјт, софә овурдәјт,
Ә и һонијә хунәјму.

Видади

Бијојт, бирорһо!

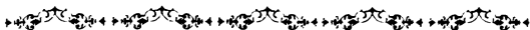
Гиног худојирәш һисди гисмәтһо.

(Елчиһо нүшдәни, Түкәзбан чојникә ә сәр сәјәчәг вәнорә.)

Видади

Кујит әз чичојит вә кинит ишму?

1 елчи

Шоир, одомиhoј эн Чавад хоним,
Овурдәјм јә шорә хәбәр әришму.

Видади

Әз Вагиф?

1 елчи

Нәһ, Вагиф ә Гәрәбоги,
Ишму данусдәнит у ә сәр доги.

Видади

Әри, у лап дури, һәсрәтү амбар,..
Ә һәрәј эн дусди нә вәри чапар.
Хуб, јәбо коф сохит виним чү кори!

1 елчи

Данусдәним ки тү, нүвүсдокори,
Ә зувунho офдори рачә кофhoшму.
Бил амбар надано худо әриму

Видади

Нәһ... нәһ... У һүнәр јә Вагифәји,
Урә һич, нәмүрүho хубә кофhoји.
Мәрә лап гәд сохди чүмә рәһи әну.

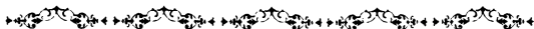
1 елчи

Хонә хош оморә әз нүвүсдәшму,
Әкишму фирсори ки у имурә.
Вәкирим ә сарај бәрим ишмурә.

Видади

Чүтам?

1 елчи

Хонә воисдә ки, бијојт ә сарај,
Һә унчикә зиһи ә һәрә дарај.
Хунәшмуш һәзүри ә гәд ән јә бог,
Савзә вәлқһој дорһо ә борхун гиног.
Ниданит ә унчо нә дәрд, нә фикир,
Ә гәд ән вор-дәвләт имбошит лап пир.
Әдәј јоннүш һорәј зәрә түрә хон.

Видади

Бовор сох ки, инчо, мә азадүм чон,
Амбар хутә бирәм ә и сәһрәһо.
Дүл чиро ни имбу әзи дәрәһо.
Әз мә нә шон имбу, нә ки һич јә хон,
Оморумкәш пәшму имбу бәгдә хон.

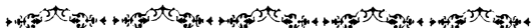
2 елчи

Чонум фикир сохит, и хушбәхтини,
Ә мозол пој зәрә лап бәдбәхтини.
Гәнәдлүјә гуши фүрсәт әз сүфтә,
Рәһо дорә бәгдә нәс бирә офдә.

Видади

(Ә јозугирәвоз, әри әз сәр сохдә)
Кујит ки, нәчоғүм, нисди гувот мә,
Нәмунди һәвәли ихтилоћојмә.
Имбуруз, сәбәһүм мәш ә руј хори,
Кәрвонмәш ә рәһ дә нәзник овори.

2 елчи

Чутам...Мэтлэб хон нэ омо э чикэ?
Нич кузэт нисохдум нисд түрэ војкэ.
Чонум тү чү офдэј эз киснэ хунэ,
Эрчү рəһо дорэ эз дэс тү нунэ?

Видади

Нəбисдокəш кејф сарајһо э инчо,
Мə нүвүсдэм чэнд широһо э инчо .
Кəрм бирэ һəмишə нүшдə чикəј гуш,
Мəрə вэсси и косибə хунəјмуш.

1 елчи

Эз бəхт ишму гəһри бошит...

Видади

Мə шорум...
Инчикə эз дəрдиш, эз гəмиш дурум.

2 елчи

Кəш бурајм, кəш бурајм, и ки чинкири,

1 елчи

Кəш бурајм, расдəкиш и лап кинкири.

Видади

Појит, гиног бошит имишəв инчо!

1 елчи

(э рүхшəндирəвоз)

Чикəшму тəнк имбу, чүклəји инчо.

Видади

Токи дүл фирәһ бу!

1 елчи

Чүмһошму дирикәш әлов аташһо,
Ширини ә ховлә хурдәјтһо ошһо.

2 елчи

Дијә саламат бошит!

(елчиһо рафдәнүт)

Видади

Бурајт! Нифурмуну мәрә сарајһо,
Инчо һәрмәһ мәни мәнк, астарәһо.
Шәвһорәш ә инчо һисди чиро сәс,
Ә дүлмә нидану јәкиш зәрә дәс.
Бил у һич нәвүнү хиникә дәшә,
Ини сарајмәни хубә һәвәшә.

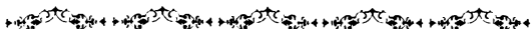
Түкәзбан

Видади, кофһој тү, әз дүл мә бисдо,
Тү һич нә зиһисдәј, ә зир ән дәшә.
У чувоб дориһо зувун сог кәрдо,
Әри мәскән шәнһо дүнјә тәнк кәрдо.

Видади

Түкәзбан? У сарај јә чом хунини,
Һәр мәтләб әнуһо әз дог куруни.
Виниш Вагифә һәр вәхт хәндәкүл,
Һәмишә һисдиһо шор у кәлә дүл.

Шикојет нүвүсдә һә әз бәхт хүшдә,
Сәбәбү сарајһо нисдими пәсдә?
(Әз буру сәһо оморә)

Вагиф

Еј сәһиб хунә!
Омон! Ә мәрд и сәс ән Вагиф нәбу?

Видади

Ән ки? Сәс ән Вагиф. Бәлкәш һә у бу.
(Јә кәндчи зури-зури дирәморә)

Кәндчи

Видади! Видади! Сәр-чүм тү рушум бу!
Вагиф гиног омо...

(Вагиф ә јә чәнд кәндүстәновоз дирәморәни.
Видади Вагифә дирәмунд, хүшдәрә ә сәрү
шәндә, уһо гәл күрдә моч сохдәнүт дү јәкирә.)

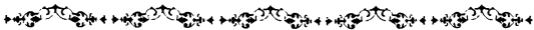
Видади

Чун мә, чикәр мә!
Рәһ кузәт сохдиһо кура чүмһојмә,
Ини очмиш бисдо чү хуб омори.
Һәмишә ә дусди тү сәдиг бири.
(Нүшдәнүт)

Вагиф

Бәхшләмиш сох мәрә, тәхсир ән мәни!
Оммо дүлмә түсүз һич шор нә бири.
Ә ховһо винирәм түрә мә шәвһо,
Түсүз нә хәндүсди рүһмә сәбәһһо.

Түкәзбан

Хуб, еј һәјб нәкәш, куј виним әз јор тү,
Чүтам зу вадарафд Түкәзбан холәј тү?

Вагиф

(Кәрдән Түкәзбана гәл күрдә)

Нәһ...нәһ...тү әз дәдәј зијоди әри мә,
Мә гәрхундум әз тү тә һисд һүмүрмә!

Видади

Хуб, чү һисди, чү нисд? Кејф тү чүтами?

Вагиф

И дүнјо расдәкиш јә чиро хоми,
Нәс һишдәнүм дилов ә дәр тәнкирә.
Шәрбәтһој дүнјорә әдәм хурдә мә.
Рузһо тимор сохдә мәрә сарајһо,
Шәвһош һәрмәһмәни мәнк, астараһо...
Ә һәр ранк ән јә күл, јә сәниһәт вә,
Ә тәбиәт софи һәм, тәмизи дә,
Мәскәнмәш һәмишә доги, дәрәји,
Дүл мә әри рачи јә пәнчәрәји.
Дирәнүм әз унчо сурһој дүнјорә... ?
Јә тикәј остугу һисдһо инсонә.

Видади

Севдо дәријоји әз һәсмуш лугон,
Хуб дәниш чүмһојтү тор нә кәшү чон.
Бил раст нәјов вини тү ә сәнґһо,

Вагиф

Ҳармәһмәни гушҳој дәрәҳо, доғҳо.
Дунҗо кәләји чәнд мәскәни мәрә,
Ә и дунҗорәвоз лап чәнки мәрә.
Әз һәр таза күл һәзз биҗо вәкүрүм,
Ә һичиш ә дунҗо нидәјүлүм чүм.
Ҳүмүр вәфосүзи чунә тәрк сохдә,
Хубә руз, хәрәбиш бәрдәни вәхтә.

Видади

Шоир фурмуш нә бош ә дәвләт дунҗо,
Бовор сох иһтибор нисди ә уҳо.
Мисво сох, һич вәхтиш хәрәби нәсох,
Тәнкә рузиш ә худој тү шүкүр сох.
Түрә тәнки дунҗо лап бугмиш сохдкәш,
Гисмәт тү кинҗидим имбу әхирдәш.
Әнчәг һә у җилом мумуну ә иму.

Вагиф

Уш лап јә пәрдәји әри чүмҳојму.
Чонум нә кинҗидим, нә чәһәндәм нисд,
Ишош ки јә чиро овсунҳоји нисд.

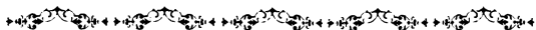
Видади

Кәнә шоири тү лап сәр күрди һо!
Војисдә үзијог боши ә худо?

Вагиф

Данусдәнит чүни?... Кујум дузирә,
Ҳич дүзди нисохум әри вичдон мә

Амбари, амбари рачиһој дүнјо,
Раст омокә ә мә јә рач бәһзибо.
Һәрбој вәчәвундә хомушә чүмә,
Чәннәтә дирәнүм ә руј әну мә.
Бил ә пәсәј һичи шејхһо вирүхү,
Нисдһо чәннәтһорә бил шејхһо вүнү.
Бушә кофи, "әз һич дүнјо офуррә"--
Инсонһо мокуну у чәннәтһорә.

Түказбан

Һо...Һо... Вагиф, түрә һә әз һәјилиш,
Бу чонум и кофһо, и хосијәтиш.

Видади

Хуб, куј чү офдәј әз у сарајһо тү,
Тү ки, һәзз вәкүрдә әз рачә, јор тү.

Вагиф

Һисди Гарабогә рачә сәнәмһо,
Дирәмунд һич бирә дәрдһо нә гәмһо.
Әз мә амбар дури хәто-бәлоһо,
Мәккә, Мәдинәјмә рачһоји-рачһо.

Видади

Һә ә у хотур фурмиш сохди имурә?
Фурмиш сохди куфорәј дәдәјимурә?

Вагиф

Мәсүз хун мәров ә унчо тә зани,
Гушһош микүрүсү мизәнү чорзани.

Хонә һәјб оморә јә кәмләј әз мә,
Һозорһо күшдә мијов рафдүмкә мә.
У бәһзибо гудуз бирәниһо вәхт,
Мәнүм зинчилјүрә күрдәнүмһо сәхт.

(Јә чәнд кәндчи дирәморәни)

Әһмәд киши

Вагиф хош оморәј руј түрә винојм,

Вагиф

Соғ боши, һовој тү чүтами холу?

Әһмәд киши

Ә һәнк шәв торики и һүмүр иму,
Кәнә и дәшәјму гәбәр-гәбәри.
Нә ә чәјтән иму јә чүһ нәдәри,
Нә ә чәнәхиш лугәј хүшкә нун, ә!

Вагиф

Лап хуб данусдәнүм у дәрдһорә мә.

Әһмәд киши

У рәһмәтлүк, ә јор түни бәбәшму,
Әз добоги зәрә кәмәрү хүрд бу.

Вагиф

Тәһәди нә сохит, иш микирору.
Товуш рачә рузһо мивинит ишму.
Һәлә имид бошит ә зәһмәт ишму.

Гурбан киши

Хуб, түки, әриму јә үшүг бири,
Ә һәммә мәчлиһо јарашуг бири.
Шејрһо мукуфдири ә һәрүс, духдәр-
Урәш амбар дири әриму мәкәр?

Вагиф

Нәһ.. нәһ... ләләј Гурбан, әримә ә дүнјо,
Јә савзәкәји и доғһо и чикәһо.
Руј мә, әз руј ишму дуриш һисдикә,
Әз дүлһо ә дүлһо кәмә рәһһо дә.

Гурбан киши

Сог боши, чун тү сог, сад салһо зиһош,
(Ә и һәрә әз һовоји дәсдә-дәсдә дурнәһо ки-
рошдә, сәс гәр-гәр әнуһо һәр дү шоирә рујә
хүшдә кәширә.)

Видади

Түкәзбан, сазһорә зу бијор, зубош.
(Түкәзбан дү саз овурдә, Видади јәкирә ә Ва-
гиф дорә.)

Видади

Ирә шинохдәни?

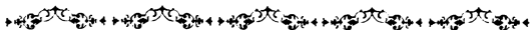
Вагиф

И саз ән мәни!

Видади

(ә әркәвоз)

Һәјб нәкәш, мә дошдәм урә ән түни!
Ракһојтүш һич чиро нә кәрдо әз у,
Әз һәсмуш лугонтә ә тәлһој әну
Мәһәно дәри ки, зиһисдәјм иму.
Бәлкәш шоир бирәјм әз у һәр дүјму.

Вагиф

Лап дузи бирормә, бовор сох ки тү,
Мә чиро нәбирәм әз у, нә әз тү.

Видади

Бијо јә шејр кујим әри дурнәһо.
(Сазһорә ә сәр синә вәнорә зәрә-зәрә һәвәл
Видади бәгдә, Вагиф куфдирә.)

Видади

Дәстә күрдә ә һовоји пар зәрә,
Чү варафдәјт һәчи ә һәсму дурнәһо?
Гәриб-гәриб, гәмкин-гәмкин киросдә,
Ә чичоји мәскән ишму дурнәһо?

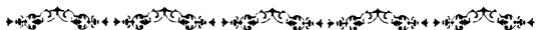
Вагиф

Јә кәм ә һовоји гәнәт појунит,
Кофи мәрә кујум ә ишму дурнәһо!
Дәсдә бәсдә әз чичо оморәнит?
Јә хәбәр дит имурә ишму дурнәһо!

Видади

Појит хәбәр данит ишму әз һол мә,
Гәләм вәкүрүм, јә когоз нүвүсүм мә,
Бијојт әз мә ночог, әри Богдод мә,
Јә нишонә бәрит ишму дурнәһо!

Вагиф

Мэзэ дорэ-дорэ зэрэнит овоз,
Дүлһо таза бирэ э кофһорэвоз,
Вогифэш војисдэ э ишмурэвоз,
Пар зәнү э һово, кәшдү дурнәһо!

Әһмәд киши

Амбар сог кәрдошит шәв ишму хуш бу!

Вагиф

Мә лап шор бисдорум, шәв ишму хуш бу.

(Кәндчиһо эз Вагиф сог боши куфдирэ рафдә-
нүт. Вагиф э гәриби әни шәһәмкүм э чүм шо-
ирирэвоз дәниширә куфдирәни.)

Вагиф

Oh чү рачә шәһәмкүми, э сурәт әну дәниш,
Кәм-кәм күмә күрдәнүтһо, у булудһорә виниш,
Ә софи ән тәбиәт эз дурһо әдәт куш дошдә,
Вәдиромри у һәрүс, у мәнкиш эз дәр хүшдә.
Чү тәмизи, вәшәрг-вәшәрг әдәј дорә гәл әну,
Әри софә хәјолһо һорәј зәрә имурә у.

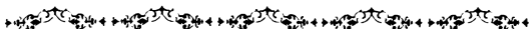
Видади

Хәјол ширинә бирәји, ән и тәлһә һиломи,

Вагиф

Әри дәдәј зиндәкуни, хәјол сүгдә балаји,
Чүмһој әну кур бисдокәш дәдәј мухоју урәш,
Лап э гәд дүл мидәшәнү, у бәдбәхтә баларәш.

Түкәзбан

Вагиф! Коф нә сохди һич әз Әли бәј,
Чүтами, нә дирәм әз зурәвоз, кәј?

Вагиф

Әри, кәлә бири, хубә човони,
Һәрсини оморәм бәрүм ишмурә,
Хүшдәнү хоһиш сохд оморәшмурә.

Видади

Шорини имурә, чү хуб, һәрсини?

Вагиф

Бәгдә чү һәрсини!

Видади

Бурајм, Түкәзбан!
Ә һәрси кук иму бурајм Түкәзбан!

Түкәзбан

Әри тү чәтин имбу...

Видади

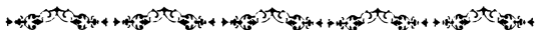
Чү?

(Вагифә бурбундә)

Әз мә човони у?

"Чәндгәдә пир бисдокәш и нәчогә Видади,
Кәнә һич ә сад чүн Вагифи човонһо нәди".
Тү ки ләләш түрә лап хуб шинохдә.

Түкәзбан

Түш ә и пирә вәхт лап мәзә дорә.

Вагиф

Нәһ, холә! Нич нә тәрс, и сәһәт васали,
Гарабог расдәкиш јә лаләзари.
Ә гутинәһо у әдәј ранк зәрә,
Ә һәр чикә һәрсиһо әдәј бирә.
Әз јә тараф сәс тар, әз јәкикә говол,
Ә әтәк ән доғһо сәс гузи, марал.
Ә шәхәвоз рафдә овһој никәрә,
Гиног әдәј хосдә һәр дог, һәр дәрә.
Бурајм унчикәһо хуби әришму,

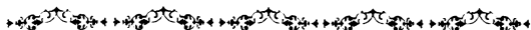
Видади

Бурајм хинә вәним ә и дәшојму.
Һәјил ән имуни симанту кәрдо!
Һәрүсәш худојму бәхт нә мозол до!
(Шори сохдә-сохдә Вагифә гәл күрдә.)

-ПӘРДӘ-

ДУҶУМУН ШӘКИЛ

Гәләј ән Шуша. Сарај ән хон. Хунәј Вагиф.
Һәрсини. Зәрә вәчәсдәји. Ибраһим хон ә одо-
миһој хүшдәрәвоз дирәморәни ә һәрсихунә.
Һәммә ә пој вәхүшдә сәр зәрәнүт ә пишој хон.

Ибраһим хон

(ә ханандәһо нишон дорә)

Чиро ләззәти имбурузи һәрсирә,
Секаһ хунит тә сәбәһ нә хисирә!

(Мусики зәрә оморә вә ханандә сәр күрдәни
хундә)

Ханандә

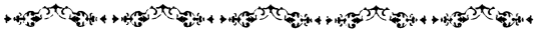
Һәр бог, һәр богчәрә јә назушмәндә ковтәр бирә,
Һәр ешг дәһо дүләш јә пәһәники севдо бирә,
Рүһә, дүлә тимор сохдәниһо, сәс ән јә чонон,
Кох хәндүсдә, коһ кирисдә һәрбој јә чиро бирә.
Чун висдорәниһо мәһәној һәр мәһәни ешги,
Чүм дирә, дәс нәрасүһо астарәһој дүнјо бирә.
Әдәт куфдирә ки, Вагиф имуһој Мәчнун бири,
Шејр - сәниһәт әну һисдһо урә јә Лејла бирә.

Ибраһим хон

Лап хуб бисдо кујит Вагифә бијов,
Ә вәчәсдә инчо һәтониш диrow!

(Әли бәј вәчәсдәни. Вагиф дирәморәни.)

Ибраһим хон

Вәзир, симанту бу хејрә кор ишму,
Һә хубә, товушә рузһо вино у.
Нәвәдәшәнуку имурәш әз јор,

Вагиф

И һолә пузмиш нә сохдкә зомон

Ибраһим хон

Һәнә шикојәт? Бијо бовор сох ки тү,
Чәндгәдә сог һисдүм кејф мисохи тү!

(Тәлхәк дирәморәни)

Тәлхәк

Мәләки һәрүс иму
Һәммә куфди "симанту!"
Әнчәг и бушә сәр мә,
Куфдирәни-Бирормә,
Һәм әз гумор, һәм әз һәсб,
Јәкикә әз рачә зән
Һитијот бијо зиһи,
Һитијот бијо зиһи!

(хәндә)

(Ә буру әз туфәнкһо гулләһо шәндәнүт вә
ура сохдә-сохдә һәрүсә дирәвундәнүт.)

Јәнкә

Дәдәј, хәһәрмә тү һәрүс,
Пој тү, дәс тү дуз һәрүс.
Һофд кук војисдә мәрә,
Јә духдәрлә әз тү һәрүс!

Вагиф

Духдәр мә, әз руј тү вәки пәрдәрә,
Бил лап очуг виним руј ән офдорә.
Очуг зиһисдәт кәлә дәдәјһојму,
Әхирәти һисоби иһо әриму.
Әрчүни и пәрдә, әрчүни и ранк,
Чун дустог бисдокә, дүлиш имбу тәнк.
Лаләј ән васали гутинәһојтү,
Гирог ән јагути рачә ловһојтү.
Гичог тү кинһидим, сурәт тү дүнјо,
Әз тү бил һәјб кәшү у кура динһо!

(Һәммә һә јәбо дәниширә мәһтәл мундә. Һә-
рүсә ә у утогикә дәбәрдәнүт. Ә и вәхт Әлдар
ә душ јү јә кусбәнд вәри ә дору дирәморә.)

Вагиф

Оф дусд мә, бирор мә, хош оморәј тү
Бовор сох һовој дог вәкүрдүм, әз тү.
Һич әз ишму дүл мә чиро нәс бирә
Ә хәлг әдәм дирә говләјирә мә.

Әлдар

Ә бүзүркә шоир шолумһо кәрдо!
Чәндгәдә дүнјо һисд, нум јү һә зиһо!

Ибраһим хон

(Ә пәсә пишо дәниширә)

Һм..һисоб нәс сохдә, һәриф имурә,
Бәлкә насдә һәлә гувотһојмурә.

Шейх

(Ә куш-куши Ибраһим хон)

Јәбо хуб дәнишит... чүмһо хун пури,
Ә кәндһо голмогол и дәшәнди и.

Ибраһим хон

Вәзир, куј и мәчлис чубонһоји бәкә?

Вагиф

Мә әз ишму кузәт нисохдум и кофә.

Ибраһим хон

Чүтам кузәт нисохди хәрәб, лап нуһог,
Бил ә зәвәр кирору ә душ јүш чумог.

Вагиф

Һәзизә гиноги Әлдар әри мә.

Ибраһим хон

Урә чү һәчәли дилов ә ки мә?

Вагиф

Инчо хунәјмәни, ишму гиногит,
Гиногә мухојут, ишму нуһогит.

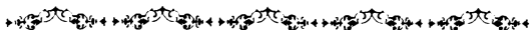
Ибраһим хон

Гиногә, гиногә--тү ә и дәниш,
Гиног хосдокори тү ирә виниш.

Вагиф

Дүл ишму һич гәриш нәбошку әз у,
Әз кәнди, тәмизи, дүл, вичдон әну.

Ә зувунһо вәри рачә нәгүлһо,
Лап у кәлә дүлһо, хубә әгүлһо
Вәдирәморәни әз гәд хәлг данит!
Намус хәлг тәмизи, ишму ниданит!

Ибраһим хон

Дузи һәлә визор нә оморәј тү,
Әз ингәдә нум ән хәлгә күрдәј тү?

Әлдар

Чәнк нә кирит әдәм рафдә мә,

Вагиф

Појит,
Хәндәј ән дүл мәрә һәзијәт дорит.

Ибраһим хон

Бил бурав фид зәнү ә әтәк доғһо,

Әлдар

Ишму данусдәнит бүзүркә ого.
Ни имбисдоримкә иму косибһо,
Түрә гудуз ни сохд сүрхһо-нүгрәһо.

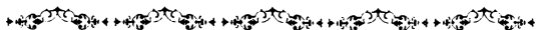
(Әлдар әз мәчлис вадарафдәни. Урә одомиһој хонә војисдә күрү, әри әнуш, ә һәрәј мәчлис дәбирәгорһо сәс-күј офдорә.)

Ибраһим хон

Нәилит, зу бошит, кирит Әлдарә!
Хуб бурбунит ә уш у гомбурһорә!

(ә Вагиф)

Расдәкиш иһорә, гудуз сохди тү,
Бәлкәш вомухдәкор ән уһоји тү?

Вагиф

Нәданусдит, вомухдәкор уһорә,
Дириһо әловһој ән и дүнјорә.
Дан, хори кәндүстони, әри кәндүстон,
Һәрдән ә худош руј нәс күрдә инсон.

Ибраһим хон

(ә гәзәбәвоз вадарафдә)

Хуб, коф мисохим...

(Ә һәрси оморәкорһо һәммә лов бирә рафдәнүт.
Вагиф ә утог кәшдә. Видади ә фикир-хәјол дә.)

Вагиф

Иш һәг, руз ә хејр, нун-мүнүк хурдәјмһо,
Дәрд нисди, дәрд мәрә хуно ә дүнјо.
И хон зәһәрлүни, сарај мәскәнү,
Буј зәһәр оморә әз әвүр әну.

Видади

Вагиф , сәбәһ ә рәһ доку мә бурам,
Ә хунәј хокимә бурам зу дарам.
Әз унчо вәкүрдәм мә әз дүнјо һәз,
Түш шән и корһорә һич нәбош кәһәз.
Вокорд ә кәнд иму!

Вагиф

Нәһ, ни вокордүм.
Корки һәчи офдо, ә мејду дәрүм!

Видади

Дәс кән кәһәз нә бош, куш дор тү ә мә!

Вагиф

Мәрдә хуно мүрдә хуби әри мә!

Видади

Данусдәнүм ә сәр коф тү импожи,
Мәш нирам, ниһүлүм түрә тәһножи.

Әли бәј

(дироморә)

Јәзугә Әлдара күрдүт ки бәбә!

Вагиф

(јә мәһәно дәри)

Инсон мачаруну у гомбурһорә.
Зәнчирсүз, гомбурсүз мијов ки рузһо,
Һич шивдош нимуну әз и гудузһо.

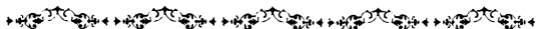
Әли бәј

Бәгдә Әлдар чүтам?

Вагиф

Урә чү дәрди,
Марасүнүм урә, Вагиф нә мүрди.
(Вагиф дәсә ә кәрдән кук дәшәндә)
Кук мә симанту бу и хејрә кор тү,
Кејф кәш ә и дүнјо ләззәт вәки тү.

Дүлмәш јә балалә һәлә човони,
Бил зиһим јә сәјәг иш јә деврони.

(Вагиф әз пишони Әли бәј, Әли бәјиш дәсһој
ән Вагифә моч сохдә рафдәни,)

Видади

Худо доро! Әгүлмәндә балаји!

Вагиф

Һозор сурһој дүнјо ә дүл мә дәри,
Оһ, ә сәр офдорокор чү бәхтәвәри!
Ә дәријо кәшдәнитһо сунәһо,
Ә һәсму пар зәрәнитһо дурнәһо.
Кујит хошбәхтүмми?

(Тәлхәк дәрә вокундә вини хүшдәрә бурбундә)

Тәлхәк

Нә куфдурум амбар нәсүх,
Ә һәнк һәјил бовор нә сох.
Ә софһој ән и дүнјо,
Ә вәфһој ән сарајһо.

(рафдәни)

Вагиф

Әгүлмәндә кофһо куфдирә тәлхәк,
Әрчүникә, дүл мә әдәј бирә тәнк.

(Хураман дирәморәни.)

Хураман

Ә мәрд и чү кори? Хон гәһри күрд рафд?

Вагиф

Гәһри бошку һә әз хүшдә у сарафд!

(рафдәни)

Хураман

Ә гәд чәһмәт ого бу у шүвәр мә,
Чиро хунә чәнди гуллуғчи мәрә.
Нәс вадарафдәнбу әз коф мә јәкиш,
Јәзуг мүрд зиндәкуни бисдо дәкиш.
Әһ ирәш јә кәлә јоннүш куфдурут,
Һә тәһәриф дорә куш мәрә бәрдүт.
Бовор сохдум, мукум, чү дәрди урә,
Һәлбәт лап һошири, дәвләти јүрә.
И ки әдәј зиһисдә ә зир гултуғһо,
Ранкүш ово хуно дәкиш бәһзибо.
Һәмишә дәрдлүни, дурдумоглүни,
Әнчәг лап разинүм гонәчәглүни .
Шоири вәдини илгорү дузи,
У рачә, ширинә кофһојү сази.
Еһ... һә бисдокәш ә мә чү расирә...

(*Вагиф дирәморәни*)

Вагиф

Чүни, фикирлүни, тү еј севки мә,
Бил нәдәкүрүку, у руј мәнкирә,
Сипсијә булудһо, чүм дирә-дирә.

Хураман

Әрчү, борухәшим, чү дәрди мәрә!
Ә һәр лоһ имбуруз әдәм хејр дирә...

Вагиф

Нәһ... Ә сәс тү јә кәм зүлзүлә дәри,
Һич пәһәнү нә сох, очуг куј һәри!

Хураман

Јә кәм инчимишүм әз гәриби мә,

Вагиф

Нәһ, һәчиш нә бисдо, тү куј дузирә!
Ә лов тү дуркуни һич рач нәс дорә...

Хураман

Әллә... Хуб, чү кујум, сијәји бәхт мә,

Вагиф

Һәри һәчи коф сох... коф сох данум мә,
Әрчү тү бәхт түрә сијә куфдирә?

Хураман

Әдәт куфтирә тү...

Вагиф

Чү? Хәбәр тазәји?

Хураман

Чү гујум дузи...

Вагиф

Коф сох!

Хураман

Әдәт куфдирә ки,
Әз вәзири пиш мисоху түрә хон!

Вагиф

Ha...ha... Бэгдэ һә и?

Хураман

Әри.

Вагиф

Хураман!

Әчү хәҗоликә виниш тү омон!

Јә гушә хунојүм ә гәфәс дәрүм,

Ә и сарај һич мә динчи нә дүрүм.

Дәндүһо хун чилид бәсдиһо күркһош,

Ниданут ә дүл мә дәс зәрә уһош.

Орхојин бош, лап ә дору нә дара,

Дәрд тү һә иникә, азад кәшд бура!

Хураман

Бэгдә тү... бэгдә түрә...

Вагиф

Чү?... Гуј сохдуткә?

Хураман

Чүтам мизиһим? Хуб куфдикәш зувун.

Вагиф

Әриму гәһәт нибу јә тикә нун.

Нәтәрс, түш бәхт түрә һә сијә нә куј...

И сарај әримә огуни, огу,

Фурмундә оморум, сүхдум дузи мә,

Амбари имуһој мәтләбһој дүл мә...

Хураман

Һә әз и ширинә кофһоји түрә.

(Ә чиро утог кирошдә.)

Вагиф

Нәһ... сәррафә һәјнә вә и чүмој мәрә,
Һәјронум ә хүшдә, чү әдәм дирә.

Чүм мә ов нәс хурдә, әз и Хураман,

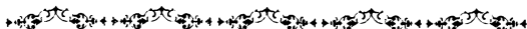
Урә јә чиројкә кәлә сохд зомон.

Чүникә мәнәми хош оморә зәнә,

Һошири, мәнәми, ниимбисдокә!..

-ПӘРДӘ-

ДУЈУМУН ПЭРДЭ

СЭЈУМУН ШӘКИЛ

Сарај ән Ибраһим хон. Хон ә доруни утог хи-
сири.

Тәлхәк

Һәзизимә Ибраһим тү,
Шубуч кәшдо ә јәхән тү.
Појтүрә хуб дураз сох,
Хуб хис јә кәм зә пих-пох!
Гушун кәшири Гачар,
Чәһмәт әдәј зәрә чар.
Ә хов тү шәкәр доку,
Хуб хис һич фикир нәкү!
Бил тији бу хун милләт,
Кәш лүһүфә ә сәр сәхт.
Шоһо күшдкәш имурә,
Хурдуткәш хун имурә,
Ә хов тү шәкәр доку,
Хуб хис һич фикир нәкү!

Ибраһим хон

(Һә јәбо хујкирә хуно әз хов хәбәр бирә)

Әз унчо Түркијә, әз инчо Ирон,
Јәкикә Русијә фирсори фәрмон...
Војисдә гәсд сохут ә бирнәбир мә,
Нисди кәширәкор һич фикир мәрә.

Дүл чиро нэс бирэ, эз точ, эз тэхт мэ,
Э кэндһош зүлзүлэ дэри эз бэхт мэ.
Амбар зијод бири кэнэ гэчэгһо,
Э догһо күрд бири һэммэ гучэгһо.
Чү сохум?...

(Јон нүшһо, огоһо, шејхһо дирэморәнүт.)

Шејх

Эј кэлэ һүкүмдор чүтами кејф тү?

Ибраһим хон

Шејх әри хов мэ јэ чорә бијоф тү,
Мэ имишәв дирәм гәришугиһо.

Шејх

Хуб коф сохит даним чү дирәјткә һо,

Ибраһим хон

Дүрүм дүзәнкәһо, дәријоһ бисдо,
Әзуни дәријоһ ки, һэммәјү хуни,
Чор тарафү битәв сијә думони.

Шејх

Хуб бәгдә?

Ибраһим хон

Ә дәријоһ әдәј кәшдә лудкәһо,
Әјәки күрд бирә у доһориһо,
Һашданки шүшүрүт чор тараф мәрә.

Шејх

Бәгдә?

Ибраһим хон

Ини лудкә нәзник омо рујә мә,
Расај зәнчирирә шәндүт ә сәр мә.
Дуз кирошдә ә бугоз мә у расә,
Кәширә-кәширә мәрә һә бәрдүт,
Әлдариш гәчәғһош ә у вәбүрүт...

Шејх

Әри, у шарлатан?

Ибраһим хон

Әри хүшдәнү,
Әз һүрш әдәбу сухдә чүмһојү.
Мәрә ә дәријоһ һүл зәрә муку: -Хон,
Тә сироти һәнч, әз тији сохдәјһо хун!

Шејх

Һа... һа...фикир нәсохит кәлә һүкүмдор!
Ә ишму чү мисоһу јә гәчәг Әлдар?
Дузи хов зобуни, әнчәг тәрсү нисд,
Дәријоһ ојдунлуг, хун нәзники нисд.

Тәлхәк

(хүшдәрә ә минчи дәшәндә.)

Мәсләһәт ән Шејх хуши.
Кәлләјмәш ки, бим-буши...

(вирихдәни)

(Вагиф дирәморә коғозә ә хон дорә)

Әри Гачар нисдо чувоб вакирит!
Әдет кузәт сохдә, јәкәм зу фүрсит!

Ибраһим хон

Вәзир!

Вагиф

Әдәм шинрә!

Ибраһим хон

Гәриш бири вәхт,
Тәнки әдәј сохдә дүл мә ә и тәхт.

Вагиф

Куфдурум ә коф мә нә дәниширит,
Мукум зулм нә сохит чувоб мивинит.
И дүнјо хом нисди, гонуни урә,
Ә хәлг хүшдә бовор нәсохуһорә,
У сонхүрд сохдә...

Ибраһим хон

(ә һүршәвоз)

Сонхүрд сохдә! Тү, тү...
Мә нә шинрүм һич јә хубә коф әз тү.

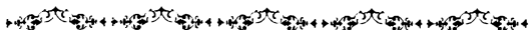
Вагиф

(ә Шејх коф зәрә)

Чүнки ә кофһојмә лап расди дәри,
Дурку ләгләғһоји, дүздһоји әри.
Ујог бош, нәхисит лап һәчи амбар,
Ә чәнк һәзүр бири Мәһәммәд Гачар.

Ибраһим хон

(Вагиф нүвүсдиһо чувобә хундә)

Амбар хуб! Һәр коф тү јә тичә кордә,
Дүл Гачар нивәтову ингәдә дәрдә.
Һәчиш кәширәни гејрәт мәрә тү?

Вагиф

Хәлг иму икиди, залум нә бош тү,
Ә зиндәкунирәвоз хуб ә рәһ бура!
Гәдүр әнурә дан әз рәһ нә вадара!
Дүнјоһ ә назавоз насдә зиндә,
Пәһәники возһо лап зу кирисдә.

Шејх

(ә рүхшәндирәвоз)

Дијә чү? Кәлә хон нубо мәкүрү-
Әз и һохмәлүјә хубә кофһој тү...

Вагиф

Хуб имбу јолтоги нә сохдикә тү,
Әгүл нәс хосдәнүм әз бушә сәр тү.

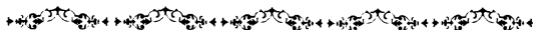
Ибраһим хон

Вәзир! И кофһорә ә гирог бини,
Вәзијјәт хәрәби, тү јә рәһ бини.

Вагиф

Хәлгә лап лүт сохди сәхтә вәркиһо,
Һәчи мундкә мүнүшү ә ишму буһо.
Лап сүгдә балашмуш дүшмә мәдиоров,
Мусухит дог ишму ә һово маров.

Шејх

(ә хон ә јолтогирәвоз)

Әри дијә, хосдәни хотур ишмурә,
Лов сохит, бәхш сохит хәзинәшмурә.
Тух бу киснә чүмһо, лап мүһүчүзи!

Вагиф

Вәзијјәт һәчини мә кујум дузи,
Рази нә бисдокә хәлг әз јә точ, тәхт,
Урә күркә хуно мәнчүнү һә вәхт.

Ибраһим хон

Хуб, вәркиһорә кәм сохдимкә иму
Корһо дуз имбу?

Вагиф

Әзи һичиш нибу!
Әз имбурузәвоз ә мә киро букә,
Говләји ән вичдон кәрәки хәлгә... .

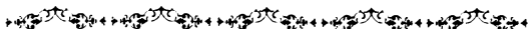
Ибраһим хон

У чүни?

Вагиф

Кура хуно нә муну инсон,
Вәдиров әз торики нә муну овом!
Ә һәр чикә школә вокундә бијовку!
Балаһош гушә хуно сәс ә сәс дуку.
Әз әтәк ән доғһо рәһһо кәшүтку
Ә гирог ән рәһһо күлһо кошутку
Мәһәниһо кәшдуку мүлк бәбәјирә,
Мәш вүнүм у рузә пир бирә-бирә.

Шејх

Әзи ә тү чү мирасү?

Вагиф

Тү кәчәли,

Чүн түни кәчәлһо коф ни варасү.

Шејх

Хундәји һовуни, тәмизи ислам, -

Һәчи куфдирәт новиһо балам!

Вагиф

Лол бош! Локолүни дүл тү, нијјәт тү,

Тирјәк фурухдәкор ән милләти тү.

Шејх

Тү хәлгә вомухдә ә сәр һәмәјму,

Уш һич сәр нәс зәрә ә фәрмонһојму.

Ибраһим хон

Шејх дуз куфдирә!

Кур мунуку уһо,

Вагиф

Кур куфдирәнитһо мијов ки, јә вәхт,

Әз бугоз мүкүрү ишмурә лап сәхт...

Ибраһим хон

(Һә јәбо ә дәс Вагиф дәһо дәсдәчу дәниширә)

Вәзир! Куј у чүни ә дәс күрдәјһо?

Вагиф

И...и дәсдәчуни ә дәс мә дәһо,

Әз парчон Урсижәт әз у зулумкор-
Әз Екатеринә һисди јодикор.

Ибраһим хон

Куј тү әчә? Урсижәт әчә? Оһо!
Фурухдә оморәј бәлкә ә уһо?

Вагиф

(Дәсдәчурә бурбундә)

Ирә рач сохдиһо сәниһәткори,
Мәрә ә сәниһәткор һүрмәти, әри.

Ибраһим хон

Урә фирсориһо Екатеринә?!

Вагиф

Ә чүм нәс војисдә вүнүм мә урә,
Бугмиш мисоху урәш и чәнкһо,
Әри ковлә бирә рафдиһо хунһо.

Шејх

Куј бәгдә уручо? У јарамазһо?

Вагиф

Дин нә зувун чиро һисдүткәш уһо,
Һәкәнә куфәрәј мәдәнијәтүт,
Гәдүр сәниһәткорә хуб данусдәнүт.

Шејх

(хонә аташ дорә)

Омон! Локосүзә динә пој зә и,
И дүшмән худоји, хоин вәтәни.

Сәһо

Ә и дәниш худосүз!
Хоин, хунсүз!

Шейх

Фурухдә оморә...

Сәһо

Фәрсүз...

Шейх

Лезид, имонсүз!

Вагиф

Појит! Мә нисдүм хоин ән вәтән,
Вәссит мундимһо ингәдә надан.
Һозор сал ә Гуран сәр зәрим иму,
Әз дәниширә кур бисдо чүмһојму.
Һәрим бисдо әриму үзкә китобһо,
Китобсүзә һүмүр кирә чү хејр до?
Парум-парум бисдо бирнәбир иму,
Бил дијә руз вүнүт и һәјилһојму

Ибраһим хон

Бәгдә нум мә? Бәгдә дин? Бәгдә худо?

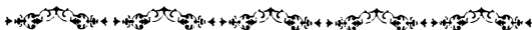
Вагиф

Дузи мә ошугум ә софә дүлһо...

Ибраһим хон

Хуб, фурухдә оморә ә шәһәтуһо!

Вагиф

Тоорих чувоб мүдү ә и бүхтүһо...

Ибраһим хон

Тү јә вәхт тәһәриф дори Әлдарә-
Дог-дәрә нәс күрдә у гәчәгһорә.
Имуһој тү тәрафдор ән урушоји,
Тү дусд ән чәһмәти, дусд ән уһоји...

Вагиф

Ҳилом дуз нәбири һә појисдә-појисдә,
Офдо ә торикирәвоз нәсә зиһисдә...
(вадарафдәни)

Шејх

(ә хон)

Бијо јә гәһрикә тү вәки әз у!

Ибраһим хон

Куј виним у чүни?

Шејх

У Хурамани!...

Кәшит ә гәл ишму у рачә сәрә,
Бил сонхүрд бу Вагиф чүм дирә-дирә!
(Илјас дирәморәни)

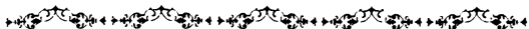
Ибраһим хон

Илјас! Омори тү? Чү һисд, чү нисди?

Илјас

Данусдум Әлдарә амбара дүсди.

Амбар дэкиш сохдэ чикэј хүшдэрэ,
Эдэј фурмуш сохдэ э руз јэкирэ.
Дузи зијод бири кэнэ гэчэгһо,
Нэс күрдэ вишэһо, дэрэһо, догһо...

Ибраһим хон

Бошку эри күшдэ фүрсэт нэ офди?

Илјас

Дузи нум эн Элдар јэ кэлэ дәрди.
Ғүрмәти урә э хори кәндүстон,
Мәсәли "Гәчәгә мидору инсон"
Һәчини лап әз дәвр эн бәбәһојму.

Ибраһим хон

Сухундә омокә кәндһо чү имбу?
Һәчи тәрк имбуми?

Илјас

Нәһ... һәчу нибу.

(синәј хүшдәрә куфдә)

Мә, мә Илјас мәрөм әз виһдәј эн у.

Ибраһим хон

Хуб, фикир тү чүни, коф сох эри мә?!

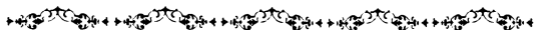
Илјас

Имбуруз мидарам мә э у чәркә.

Ибраһим хон

Чүтам? Чү куфдирә?

Илјас

Һәчини, әри...
Гәчәгә мүкүшү дәс хәјонәти.
Мукујум: "Хон мәрәш әдәбу күшдә,
Әз горинә вирихдәм мәрә дошдә.
Ә чәркәшму бијо һәрмәһ вәкирит,
Мәш ишмурә хуно бошум јә икид"
Бовор мисоху у, имбошум һәрмәһ,
Бәгдә әри күшдә мә мијофум рәһ.

Ибраһим хон

Әчү војнәрәвоз?

Илјас

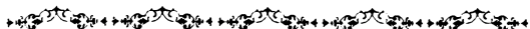
Әримә чүни?
Мидарам ә гилиг ән мә һәчини.
Нә шәв, нә руз әз у чиро нибошум,
Ә гәсдәвоз әри јү дәс расд имбошум.
Јә руз кәнә ә гилүгү дарафдә,
Һәрифә јә тәһәр ә хов вокундә.
Јә куллә мизәнүм лап әз мувәһү,
Һәкәнә мокошдүм мијом әки тү.

Ибраһим хон

Амбар хуб, амбар хуб Илјас пәһлүвон!
Бәгдә кәндһо имбу түрә ә һәр јон!
Јә ого имбоши әри әнуһо,
Һәј мисохи һәсб түрә һо-һо, һо-һо.
Тији имбу ә дәр тү һовојә чиһо.
Дијә һич нивини тү косибихо.

Илјас

Худо ишмурә кәм нә сохо!

Ибраһим хон

Бура,

Зу ә чикә бијор, нә данут сура!

Илјас

Хон орхојин бошит, ә сәр дү чүм мә!

Әлдар хилос нибу әз и һәмәл мә...

(рафдәни)

Ибраһим хон

Түш јә хүбә рәһ кәшд әри Хураман,

Бил ә чүм ән Вагиф дог кәшү зомон!

(рафдәни)

Шејх

(ә шорирәвоз)

Имуһој шор бош, Али!

Ә сәр тү бәхт омори

Вагиф дарафд ә гәд тур,

Нүшундум әз хүшдә дур.

Ини хон ә дәс мә дә,

Вәзири мүдү мәрә.

Нә дәрди мәрә, нә гәм!

Ә и сарај һәр сәнәм

Чүмиш мизәнүт мәрә,

Мидәнүшүт ә коф мә.

Имуһој шор бош Али,
Ә сәр тү бәхт омори.

(војисдә вәчәсдә-вәчәсдә вадаров)

Тәлхәк

(Шејх вадарафдәнки)

Имуһој шор бош Али!
Ә сәр тү бәхт омори!

Шејх

Тфу...

(рафдәни)

Тәлхәк

(ә пәсәј Шејх)

Кәлә шүгәм, кәлә сәр,
Һәрә "дуз сохә" гејсәр

(Тәлхәк сонхүрд нүшдә, әри Вагиф језугбәри сохдә)

Чүһо дири, омон, Вагиф!
Чү хунсүзи зомон, Вагиф!
Нә куфдурум амбар нә сух,
Һәјил бирә бовор нәсох.
Ә иһтибор әни дүнјо,
Ә вәфоһој ән сарајһо.

-ПӘРДӘ-

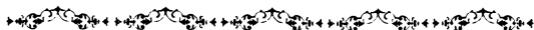
ЧОРУМУН ШӘКИЛ

Сарај. Хунәј Вагиф. Күлнар чәнд дәсдә
күл бәнәвшә ә дәс дәри ә духдәрһорәвоз
әдәј оморә.

Күлнар

Ә сәринә вишәһо,
Соворә бәнәвшәһо!
Чү хуб, чү рачит ишму!
Рәһәти мәнит ишму!
Дур бисдориткә әз мә,
Лап дәрд имбу әри мә
Аһ... һүндүрә доһорһо,
Ә чигирһо, ә рәһһо,
Ә лугонә дәрәһо,
Ә рачә мәнзәрәһо.
Ишму ән мәнит, ән мә,
Кәрми, сәрини дүл мә.
Чү рачи зиндәкуни,
Ән хубә нум әнуни.
Һәр дәрәрә, тәпәрә,
Һәр гушәш јә ранк бирә.
Бијојт, мә һә моч сохум,
Чиро, чиро ишмурә!
Пој ворвори, ворвори,
Әдәј ов зәрә Әли.
Туфәнкүрә шәфд нә сох,
Мохуру ә дүл мә ух.

Уни, у севкилимә,
У зувун мә, у дүл мә.
Әз рачи бужбухуну,
Әз ширини зувуну.
Әз вокундә чухәјү,
Әз дукмәһој јәхәјү.
Әз дурһорә дирәјү,
Хубә овчи бирәјү.
Ә кул һәсб вәнүшдәјү,
Сокит-сокит кәшдәјү.
Әдәј коф сохдә һәммә,
У лап ә зувунһо вә
(Дәдәј Күлнар, Әминә дироморә.)

Күлнар

Оф, дәдәј, чон дәдәј!

(Гәл күрдә дүјәкирә моч сохдәнүт.)

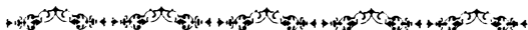
Әминә

Гурбун тү дәдәј!
Әгүлмәндә дүхдәр, рачә балај мә,
Әз сүрү чиројә рачә совор мә.
Әз рәһ кузәт сохдә чүммә тор кәши,
Һәсрәт тү мәрә ә дор вокоши.
Әз јор мәдәшәнүт һәчиш дәдәјә?

Күлнар

Дәдәј! Вәхт нәс бирә һич Әли бәјә?
Оморәни бирим и һофдә иму,
Әз тү дур бирәји дәрди әриму.

Әминә

Чүтами Әли бәј? Новојү хуби?

Кулнар

Әрчү, борухәшим согләми, шири.
Ә ов зәрә рафди һәј сәһәт мијов,

Әминә

Худо кумәк кәрдо, бијо хуб бијов.
Пој шори бијәво, ә и хунәј тү.
Годоһо, бәлоһо дур кәрдо әз тү.
Хуб куј виним бала кејф тү чүтами?

Кулнар

Новојмә? Чүтам имбу. Лап хуб дарами.
Гушә хуно дошдә Әли бәј мәрә.
Күфдирәни әз кәнд овурдәм түрә,
Ә чүмһојү вәшәрг дорә билогһо,
Ә дүлү амбар дә сурһој ән догһо.

Әминә

Зарифәт нисди ки, кук ән шоири,
Һәлбәт ә кофовоз синәјү пури.

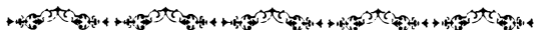
Кулнар

Һә һәчуни дәдәј, лап дуз куфдири.
Дәдәј! Мәрәш шоир бирә војисдә,
Данусдәни! Кофһо дәки ә дүл мә?

Әминә

Нәһ чәнд чиро чүми годој тү ә мә,
Түрә кәрәк нисди... дуз дәниш ә мә!

(Вагиф нә Видади дирәморәни)

Вагиф

Хош оморәј! Хош оморәј, хәһәрмә!

Әминә

Әз ишму дур сохо Худо дәрд, гәмә!

Вагиф

(Сәр Күлнара гәл күрдә)

Виниш чү һәлбүсә балаји Күлнар!
У лап әгүлмәнди, сог боши амбар!

Видади

Дузи, духдәр иму лап әгүлмәнди,
Һәлол кәрдо түрә, шир түрә хурди.

Вагиф

Нүшит, Әли бәјиш мијов һәј сәһәт.

(Вагиф нә Видади ә тараф чәп һисдиһо утог дарафдәнүт.)

Күлнар

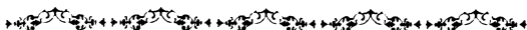
Дирәни дәдәј?
Чү меһрибоникә мәрд гәбиләј м ә ,
Һашданки бәбәји...

Әминә

Бошку, еј бала!

(Әли бәј ә дәс јү туфәнк, јә чәндикә гирговул дәри хүндә-хүндә дирәморәни)

Әли бәј

Әминә холә!

(Әминә әз пишони Әли бәј, Әли бәјиш дәс
Әминәрә моч сохдә)

Хуб еј холә ту куј јәбо,
Куј тү јәбо, тә кәј һәчи,
Тәһно һүмүр кирәвундә,
Әз иму тү чиро мундә!

Әминә

Чиројүм бәкә әз ишму?

Әли бәј

Јәбо куш докор ә иму:
Ә кәнд тәки тү расдәкиш,
Чикәј түрә тү сох дәкиш.
Чиһојтүрәш вәки бијо,
Инчо зиһ ә имурәво.

Кулнар

Мә әри тү гурбу, дәдәј!
Бијо зиһ ә киму, дәдәј!

Әминә

Һә хубә рузһо виношит,
Ә шорирәвоз зиһошит.
Әз сәр ишму һич јә мујиш,
Пој нәбәро лап ворвориш.

Кулнар

Куј мијојми?

Әминә

Нәһ, еј бала!
Мә дәвр мәрә кирәвундәм,
Духдәрәш ә шүвәр дорәм.
Дүнјоһмә јә хүшкә сәси,
Кумәләјмәш мәрә вәсси.
Дузи кујум әз ишму мә,
Хутә бири чүммә, дүлмә,
Ә хориһој бәбәһојму,
Кәнә хуби кәнд әриму.

Әли бәј

Күлнар ә ов дәни гирговулһорә,
Јә хубә плов сох әри ән холә.

Әминә

(Әз овурдиһо һәјбәј хүшдә јә чүфд чуруб
вәдәшәндә ә Әли бәј)

Әри тү бофдәм мә, и чурубһорә,
Бәлкә сәхт рафд имсал јә кәм зимисду.
Ини бирнәбир ән хори кәндисду.

Әли бәј

Сог бошит, сог бошит Әминә холә!

Әминә

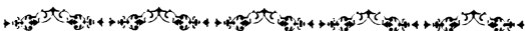
Ә чунсогирәвоз вокунош бала!

Әли бәј

Кәш, дәдәј! Рәһәти сох ә у хунә.

(Һәрсәшү ә утогикә кирошдә. Вагиф оморә.)

Вагиф

Әли бәј, Әли бәј!

Әли бәј

Чүни чон бәбә ?

Вагиф

Әз буру чү хәбәр?

Гуј виним ә мә!

Әли бәј

Дүрүм Әлдорә!

Кура сохди кәнә чәнд икидһорә,

Короглурә хуно ә доғһо вәрүт,

Чәндиһојкә ә гәд вишәһо дәрүт.

Һә мәрә дирәмунд шор бисдо дүлү,

Муку:--Ә бәбәшму әз мә дуво куј.

Әз кумәки әну амбар шорум мә,

Сохдиһо хубиһо нимуну ә мә.

Вагиф

(јә кәм пәришон бирә)

Јазугә дәшәндүт ә чүл бијобон,

Кәнә гәриш әдәј бирә и зомон...

(ә кук хүшдә)

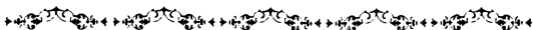
Виниш чү бәхдикә кук ән инсонә!

Һәриме әри јү, зиһү ә хунә.

Әнчәг чиро нибу әз дүнјо һич дүл,

Рачә бујһо дүһо, һәр чичәк, һәр күл.

Ә һәсмү сәр зәрә, һүндүрә доғһо,
Ә әтәк ән доғһо дәһо билогһо.
Һәр савзә мәнзәрә, һәр зәрдә сүнбүл,
Ә сәр күлһо хундә, вој зәрә бүлбүл.
Ә һәсбојмуш јәкиш ни имбу бати,
У түтәк ән чубон дүһо бајати.
Әри зиһисдә һорәј зәрә имурә,
У әдәј зиһундә мәһәнимурә.
Әј кук мә, фикир сох һәрчү доруни,
Дүнјорә вомухдә амбар гуруни.
Ә гулһо вәриһо у зинчилһорә,
Ә һәсмү варафдә сәс әнуһорә.
Офдолү, үшүглү јә сәбәһү һисд,
Миро ә у рузһо кирә имид нисд!

Видади

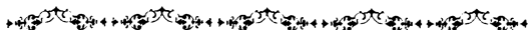
Кәнә визинә зә, и саз ән дүл мә,
Бијојт, бурајм кәшдим у сәр доғһорә

(Вагиф, Видади нә Әли бәј вадарафдәни. Хураман дирәморәни.)

Хураман

Шәвиш фикир, рузиш фикир...
Нә мәскәни, хунәш нидир.
Һә нүвүсдә, нүвүсдәји...
Ә коф мә нисд, лап бәсдәји.
Еһ...мониһ тү аташ кирош,
Ә чүмһој тү әлов винош.
Зувуну бу ширин әввәл,
Һә моч мисохд, мәкүрд ә гәл.

Уш варасди, һич нәмунди,
Әдәм дирә у вомунди.
Лап сухундум мә хүшдәрә,
Һич јә әлоч нисди мәрә.
Рәһәти нисд, динчи нисди,
Чүмһојүрә ховиш нисди.
Фикир сохдә курун-курун,
Дур-думогү малад ән бун.
Чүтам ранкү дәкиш бирә!
Бәлкә әдәј гәриш бирә.
Һич нәсданүм мә сур јүрә,
Руз мә, шәв мә һәрси бирә.

(Јә гәри дироморәни.)

Гәри

Чү ширини, чү рачи тү,
Овә хуно палаши тү.
Ә гутинә чүмһо дәри,
Ә ловһој тү гәјмәг вәри.
Хун тү, ов тү лап ширини,
Чүнтүни зән хон нә дири.
Чү хубә јәм хонһоји тү,

Хураман

Холәј гәри чүни ки, тү,
И кофһорә сохдә әр чү? . .

Гәри

Гошһојтү нашдан гәләми,
Мүјһојтү шәлгәм-шәлгәми

Ләһәј тү јә бала пүстә,
Чү куфдири ә сәр чүм мә...

Хураман

Чү...хујкири, чүни гәри...

Гәри

Куј кирәји и һәнк пәри?
Ә чунәјтү холиш вәри,
Худо түрә һәр чү дори,
Гутинәһо атәш күрди,
Ә ловһој тү һәсәл вәри.
Чү хубә јәм хонһоји тү...

Хураман

Куј әј гәри чү војисдә?
Мәтләб түрә куј тү ә мә.

Гәри

Тәһәди нә сох совор мә,
Рачә бала, тү духдәр мә.
Холәј гәри гурбу ә тү,
Шорә хәбәр овурдәм мә.
Хон лап ошуг бири ә тү...
Мисдоними хәләт әри мә!

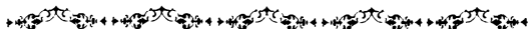
Хураман

Чүни, чүни куфдирәј хон?

Гәри

Дузи кујум әри тү чон.

Худо ини мозол нүвүсд,
Әри чүнтүни јә һәрүс.
Воку ә тән зархәрәһо,
Ә кәрдән тү сүрх-нүгрәһо.
Ә дәшәһјтү чү гилбоғһо,
Бурлијантһо, рачә сәнғһо.
Гуллугчиһо ә гуллуг тү,
Хонум бирә кәшд әри тү.
Хонә војисд јорү боши.
Шәвһо ә гәлү добоши!
Гәлә ә гәлү дәшәндә,
Ә урәвоз тү кејф кәши!
Руј тү очуг, дүл тү шори,
Худо түрә мозол дори!

Хураман

(Хош оморә-оморә)

Омон... Чү куфдирә гәри!
Ә и кофһо расди дәри?

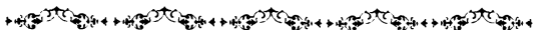
Гәри

Хон куфдурум, у чү хони!
Јә биги бурмә човони.
Рүстәми-Зал јә сәрчәји,
И хон нисди, пәһлүвони.

Хураман

Нәһ...нәһ вәсси, холәј гәри,
И кофһорә нә куј ә мә,
Әдәј тәнки сохдә дүл мә...

Гәри

Тәнки нә сох гүзүркүл мә.
Јә кәмләј, бијо зирәк бош!
Хонә әз тү лап мијов хош.
Мидору турә гушә хуно,
Ә гәд рүгән дугурә хуно.

Хураман

Нәһ...худорәш һич хош нијов,
Вагифә әз мә...

(Шејх дирәморәни)

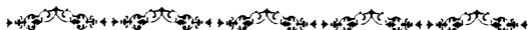
Шејх

Гәһр мијов!
Духдәрмә Хураман, тү һич вәхт нәтәрс!
Әз тү рази имбу худо нә һәр кәс...
Дузи тү човони...фикир сох јә кәм,
Коф хонә ә хори норә имбу гәм.
У рафдәниһо рәһ, рәһ ән худоји,
Бүтүн и бәндәһош нүкәрһој хони.

(Күлнар оморә ә ләһәј дәр појисдә вә куш-
дошдә.)

Бијо ә јор бијор рачә чәннәтә,
Нивини һәзијәт ән чәһәндәмә
Әз тү нәзник нијов... ковтәрә бала!
Мәләкһо, пәриһој ән руј һовоји,
Микәрдунут түрә мисохут шори.
Нәбисдокә һәчи, чәнд һәзроилһо,

Ә пишој чүмһојтү һәмишә мијов,
Коф хонә рәд сохдә һич һәмәл нијов.
Разини?

Гәри

Разини?

Шејх

Разини?

Гәри

Коф сох!
Ширинә чувобә ә лов нә ки тох.

Шејх

Зу бош јә чувоб ди!

Хураман

(ә чәтинирәвоз)

Разинүм әнчәг...

Шејх

Данусдум ...һо Вагиф? У нимуну сог!
У хәто нијору һич вәхт ә һол тү,
Урә сәлт вәдәшә, тү әз хәјол тү.
Дијә саламат бошит!

(Гәри нә Шејх вадарафдәнүт.)

Хураман

Уф, чү кори күрдүм?...Хисирәмми мә!
Чү кофһо вадарафд әз и зуһун мә!
Әј-вој чү мукују гулум-гуншиһо,
Чү һовуни, у јәзугә Вагифә?

(Күлнар дирәморәни, ә Хураман дәниширә, хүшдәрә ә дәс насдә вәгүрдә)

Күлнар

Хонум, симанту бу!

Хураман

Чүни?

Күлнар

Әј чәпәл,
И кор һич лојиг нисд, ә нәсил иму,
Виниш, чү мукују и хәлг ә иму?

(Вагиф, Әли бәј нә Видади дирәморәни. Күлнар нә Хураман јә тәһәр дәниширәнүт.)

Вагиф

И чүни? Иһорә чү бири бәкә?

Әли бәј

Һәлә јә кор ә сәр нә офдорәм мә.

Күлнар

Бәбә!

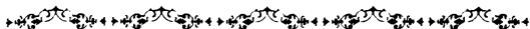
Вагиф

Чүни, күј чү бисдо духдәрмә
Һәјб мәкәш дәрд түрә воку куј ә мә.

(Күлнар кирисдәни. Хураман ә у утогикә вирихдә)

Әли бәј

Ә духдәр, куј, коф сох!

Күлнар

Чү кујум?

Вагиф

Күлнар!

Куј духдәрмә, чүни? Ә дүл тү нә дор.

Күлнар

(һәјб оморә, оморә)

Һәј сәһәт инчо бу шејх нә у гәри,
Мәш ә ләһәј ән дәр вәбүрүм, әри.

(Видади ә у утогикә кирошдә.)

Вагиф

(ә кук)

Һә...кујкә јә кор һисд...

Әли бәј

Күлнар, куј јәбо!

Күлнар

Ә Хураманәвоз коф сохдә уһо,
Куфдурут ки: "Түрә амбар хосдә хон,
Зән бош әри әну!

Вагиф

Бошку-Хураман?

Күлнар

Хураман муку ки...

Әли бәј

Чү куфди? Куј, куј!

Вагиф

Әгүлмәндә һәрүс, тү очуг сох куј!

Күлнар

Муку ки, разинүм, мә мурам ә хон.

(Әли бәј Күлнара ә у утогикә бәрдә.)

Вагиф

(Ә фикир-хәјол домундә)

Оһо һәлол кәрдо түрә Хураман!
Кәнә ә чүмһојмә тор кәши һилом,
Вәрф дәкүрд, думон күрд кәнә сәр доғһо.
Һашдан ихтијор мә ә горинә вә
Ә тәнкә сарајһо нәс дошдә дүл мә.
Инчо и чүмһојмә хун әдәј дирә,
Диворһош ә гомбур әдәј чарусдә.
Дүл доғуноғ һисдо јә бирәјини,
Нә коф, нә ихтилот әну вәдини
Мәрә нә әз һәсму јә хомушини,
Нә рүһә ә хори јә товушини.

Хураман

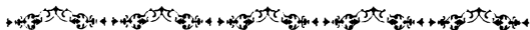
(сон хүрд дирәморәни.)

Вагиф! Әј точ сәр мә, тү әј сәрпушмә!

Вагиф

Әј вофәсүз, вир бош, әз пишој чүм мә!

Бура ә гәл мурдар, ә гәл хун дара,
Ә гәл зулм, ән әлов, ә гәл тун дара.

(Хураман сәрә гуз күрдә вадарафдәни. Јә кәм
сокити бирә.)

Вагиф

Јор руј чарунд әз мә-дәврон вәфосүз,
Вәкүрдә ләзәтһо бисдо сәфосүз.
Зәрди кәши васал буһо һүмүр мә,
Бурри тәлһој сазә хуно и дүл мә.

(Әли бәј һүршлү дирәморәни.)

Әли бәј

Бәбә, ихтијор дит урә күшүм мә!

Вагиф

Әли бәј, ә фикиртүш нәјор и кофә
Виниш, ә дәсһој тү хун рач мүдүми?
Киникә әз күшдә јә хејр дирими?
Инсон һәсүл омори әри зиһисдә,
Кук мә, урә күшдә һовун нисд пәсдә?

Әли бәј

Ирә нә нәмуси, нә ки јә һәјо,
Чү вәфосүз бирә, укәј дәдәјһо?
(рафдәни)

Вагиф

Әз оморә руз мә, ә и сарајһо,
Јә вәфолу ә мә һич раст нә омо!
Мәрә

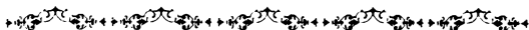

Әз бугоз вокошит ә горинәһо .
Јәјлог ән чубонһо ә јор мә омо.
Дузи, боворими, у софә дүлһо.
Сәринә әвүрһо, буј бәнәвшәһо,
Мачарусдум ә сәр чәнд чиро күлһо,
Мәскән ән тарланһо ә јор мә омо.
Сонә дәһо келә амбар кирошдәм,
Буј һәр таза күлә ә хүшдә дошдәм,
Вагифүм, әз мәскән, мә чиро кәшдәм,
Ини наданиһо ә јор мә омо...
Кирошдә рузһојмә ә јор мә омо...

(Когоз гәләм вәкүрдә нүшдәни вә сәр күрдәни әри шејр нүвүсдә.)

-ПӘРДӘ-

СЭЛҮМҮН ПЭРДЭ

ПЭНЧҮМҮН ШӘКИЛ

Сэбәһмундәји. Ләшкәрхонә. Јә һүндүрә тәпә. Ә кәлләј тәпә чодур ән шох ән Гачар вә. Ә пәсә пишојү јә кәм чодурһош һисди. Сәс одомиһо, һәринәј һәсбһо әдәј шинрә оморә. Гачар хисири. Әз тараф расд һисдиһо чодур зүмзүмәј сәс Тамара әдәј шинрә оморә.

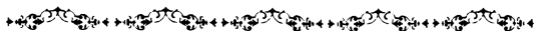
Тамара

Чиро бисдо софи дүл мә,
Әз һәзизә мәскән хүшдә.
Әј дурнәһој руј һовоји,
Гујит јә кәм әз вәтән мә.
Әдәм ишмурә куш дошдә.
Јә дусдогүм гул мә бәсдә,
Јә гәрибүм ә куш сәс дә,
Јә нәчогум, дәрдлүнүм мә,
Ә сәр дүл мә чәнд јара вә.
Ә ки кујум и дәрд мәрә.

Ә дәр појисдокор

Ә чун ләрз дәшәндә сәс әни јәсир,
И ноләј ән зәни, зүмзүмәј дәдәј.
Шырынај һәјилһо, кәрдәнһошү гир,
Хунсүзи шох Гачар. Худо! Куј тә кәј?
Тә кәј бирәнини куј и довһоһо,
Ә һәсму варафдә шивән соворһо?

Ја нум мækүрүми Мәһәммәд Гачар,
Уни дүшмән инсон, зәһәрлүјә мар.
Нисди и залумә һич јә кәм вичдон,
Чунсогә шивдоһо нә мунд ә Ирон.
Чилид бәсд ә чүлһо ләхтә-ләхтә хун,
Кәнә сироји нисд и әхтә әз хун.

Тамара

Әз ворвори, күл гәд имбу,
Дүл мусуху, чун гәд имбу,
Ә чикәј һәрс хун тији имбу,
Әз јараһој әни дүл мә,
Әз киләһој ән чүмһојмә.

(Гачар әз хов хәбәр бирә, вәхүшдәни ә пишој
чодур оморә.)

Гачар

(Ә јә һүнәрәвоз)

Кәнә духдәр күрчи ә дәрд гәрг бири.

Ә дәр појисдәкор

Шоһмә!

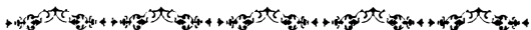
Шор ни имбу ки гуш, ә гәфәс дәри.
Мәһлүми ки, јәзуг амбар дүл хүрди.
Һәр кофү ноләји, һәр коф һиркәји.

Гачар

(ә рүхшәндирәвоз)

Һо...Амбар сухдә дүл түш әри әну?

Ә дәр појисдәкор

Нәһ, шонмә!

Иш әз худојини бијо һәчи бу...

Гачар

(Тамарара гәл күрдә вә бәгдә ә јә гәһрәвоз
һүл зәрә)

Куфдирәнүт ләззәт моч амбар ширини,
Уш ә и кура бәхт мә гисмәт нә бири.

(әз дәр појисдәкор)

Бура, әз вәзир куј ә кимә бијов!

(Ә дәр појисдокор рафдәни. Гачар, пишој офдо
дарафдә ә һәсму, ә гирмизи бирәниһо тараф
чүм кәрдундә.)

Кәнә,

Әдәј тији бирә әз һәсму әлов,

Зиндәкуни һисдо у офдош хуни,

Дүнјо ә сәр ән хун һәмәл омори.

Худо тији сохдкәш ә сәр мә аташ,

Нәштәр хуни имбу војкәј мә кәнәш.

Ә сәр дәријәһо, доғһо, талаһо,

Мә бијо һүкм сохум амбара салһо,

Ә гәд хун домуну һәр чиро күлһо,

Буј хун бијов әз һәр донәј сүмбүлһо.

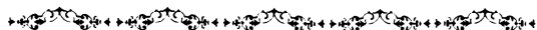
Овсүзә дәрәһош бијо хун хуру,

Әвүр әни һовош бијо буј хун дү.

Лап дүл мәш, вичдон мәш һәмәјмә хуни,

Дүнјо ә сәр ән хун һәмәл омори.

(Вәзир оморәни. Ә һүрмәтәвоз сәр зәрә, ә дә-
сәвоз чәмәнкәһорә бурбундә,ә јә јолтогирәвоз.)

Вәзир

И күллүјә васал чү рачи шох мә!

Гачар

Вәзир! Хуб-хуб куш дор тү ә кофһојмә!
Әдәј ә гәд аташ сухдә бәдән мә,
Әз доғһо курунтә јә дәрди мәрә...

Вәзир

Шох мә!

Ә ишму хуб нәс дорә мәғбун бирә,
Ә пишој чүмһошмү шәһәту оморә?

Гачар

Гујим ки, әз мизрәһ тәјтә сафана,
Мәрә хәрчиш мүдү үлкәһо һәммә.
Чү бијо бу? Бәдбәхтүм бовор сох бәдбәхт,
Әдәј тәнки сохдә ини дүл мә сәхт.
Гујум ки, Илдирим, Тејмур, Чинкиз хон,
Һәммәшү ән мәни, һәр вәхт, һәр зомон.
Чү бијо бу?
Буши ән дүнјорә әдәм дирә мә...
Мә сунсүзүм... Нисди јә һәјил мәрә.
Чәндгәдә гәһринүм әз кура бәхт мә!

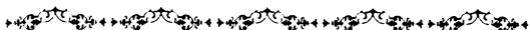
Вәзир

Шох мә!

Ә и чәмәнкәһо, талаһо дәнишит!

Эз кумә, ә кумә һә гәнәд зәрә
Хундәниһо кәкликһорә винишит.
Чәнд чиро күл-чичәк ишмурә дирә,
Хош омори, һүкмдор, әдәт куфдирә!...

Гачар

Вәзир, ә и кофһо чү мәһәно дә?

Вәзир

Куфдурум дүл ишму әри сокит бирә.

Гачар

Һим... Һим...

Вәзир

Хәндүсдәнит!

Гачар

Ә иму ни күнчү
Ә мејдүј гилинчи, кәклүк ов зәрә!
Виниш! Ә гилинч мә хунһорә виниш!
Хәндүсдә кирошдкәш, һозор мәләкиш,
Һич сокит ни имбу ә мејду дүл мә!
Гилинч зәрә-зәрә хун моју мәрә.

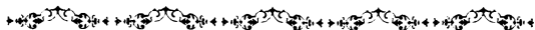
Вәзир

Ихтијор ән ишмуни кәлә һүкүмдор!
Әгүл ишму зијоди, хубишму амбар.

Гачар

Нәһ, нәһ, дәм нәзән әз әгүл вәзир,
Пој јә гулә хуно ә коф мә һәзүр.

Дан ки чәһә хуно хиники хун мә,
Һозор вәһз дорикәш һичи әри мә!
Мәбисдокә һә јә кәрдән һиломә,
Ә јә гилинчәвоз имбурурум мә!

Вәзир

Ихтијор ән ишмуни кәлә һүкүмдор!
Әгүл ишму зијоди, хубишму амбар.

Гачар

Мәрә әхтә сохдут ә һәјилә вәхт,
Әз дәһәмһој дүнјо мә дур бисдорум.
Чәндгәдә ән мәни и бәдбәхтә тәхт,
Бијо гәһрә әз и дүнјо висдонум.

Вәзир

Шоһмә, нәбисдокәш һәјил ишмурә,
Битәв хори Ирон ә дәс ишму дә.
Шикојет нә сохит һич әз худошму,
Вәтән нисди бәкә кук, духдәр ишму?

Гачар

(ә рүхшәндирәвоз)

Вәтән! Амбар хосдә у вәтән мәрә?
Һәр рәһ кирор әдәј тәһнә нүвүсдә...
Лап тәһәриф нәди әримә вәтәнә,
Гилинч нәбисдокә мухурут мәрә!

Вәзир

Имуһој әз дүл ишму чү кирошдә?
Тифлисә сухундим ә хок чарундим,

Бирнэбир эн хэлгэш һә дадарундим.
Бәкә һүрш ишму нәнүшди һәлә?

Гачар

Дүнјо нә шинохди һәлә нум мәрә...
Бијо лап ә зир хун домуну доғһо,
Бијо хун вәдиров әз гәд билогһо.
Бәсдә бијов дәрһо, нә суху товһо,
Чиро бу һовурһо, шәфт муну ловһо.
Никәрәһо пур бу әз һәрс ән чүмһо,
Бил ә һәсму варов сәс зүмзүмәһо.

Вәзир

Шоһмә! Вичдон ишму дорд мүдү бәгдә...

Гачар

(ә рүхшәндирәвоз)

Вичдон!

У нә мәрәји, јәкикә нә түрә!
Чү бисдо, Нә омо и әлчиһојму?

Вәзир

Нәһ, нисд әз Гәрәбог хәбәр әри му.
Сәс дә данандәји у Ибраһим хон,
У әз Молла Пәнаһ вәкүрдә нубо.

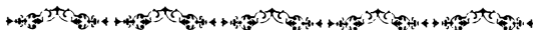
Гачар

У кини?

Вәзир

Шоири, ләгәбү "Вагиф"
Сәс дә ки, һәр елмә данусдә һәриф.

Гачар

Нәһһо, маладијә, чубонә үлкә
Кәлә Фирдовсиһо офурри бәлкә...

Вәзир

Шоһмә, хүшдән ишму азәрбојчони...

Гачар

Чү?...Мә?...Мә?...
Әз зурәвоз шәндәм урә әз сәр мә.

Вәзир

Ихтијор ән ишмуни кәлә һүкүмдор,
Әгүл ишму зијоди, хубишму амбар.

Гачар

Виниш әчәјикә јәсир күрчиһо,
Бил бијовт чәнк күрүт ә јәки уһо!

Сәркәрдә

(дирәморәни)

Вокошдүт оморут елчиһо, шоһмә!

(Елчиһо дирәморәни. Ә пишој шоһ сәр зәрә
бәгдә, овурдиһо когозә ә шоһ дорә)

Гачар

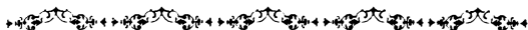
(когозә ә вәзир дорә)

Виним чү нүвүсди хон ән Гарабог!

Вәзир

(когозә вокундә мәһтәл мундә)

И чүни омори әриму әз дог?
Шоһмә! И шејри, бәс чувобу әчи?

Гачар

Уһорә шоири, куфдирәбири,
Хун, јогин чувобиш ә шејрәвози.

Вәзир

(ә јә чәшмиширәвоз хундәни)

"Вәкүрдим когозә, Мәһәммәд Гачар,
Мәскән ән тарланһо сар нидав бирә"

Гачар

(ә һүршәвоз)

Сар нидов бирә!...

Вәзир

"И дүнјо нимуну ә кәлә шоһһо,
Залумиш, зулимиш шор нидав бирә"

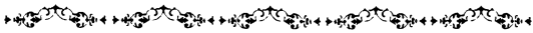
Гачар

Шор нидав бирә!...

Вәзир

"Оловиш омокә әз һәсмү ә сәр,
И хәлг мә сәр зәрә хәр нидав бирә,
Мојәјтү туршә дуг, тумтү ләпәсүз,
Һич дор сүкүтирә нәс бәһәр бирә.
Нәдәшән пој түрә ә и хоријму,
Әз мар нә әз әгрәб јор нидав бирә!"

Гачар

(лап э јә һүршәвоз)

Аһа!

Виниш чүрһәтә тү, виниш һүнәрә!
Вәзир куј чүтами кәклүк ов зәрә?
Хәбәрдор сох һәммә сәркәрдәһорә,
Ә чәнк һәзүр сохут бил әскәрһорә!
Бил сәс ән шифонһо лов бу ә доғһо,
Бил ә хун гәриш бу овһој билонһо.
Лап сәбәһ мәкирим иму Шушара,
Мизәним ә сәр дүл Вагиф нәштәрә!

(Дү күрчирә овүрдәнүт)

Вәзир

Шоһмә! Күрчиһоји...

Гачар

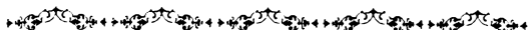
Јәсир күрчиһо!

Сәбәһ, таза офдо вәдиоровһо вәхт,
Ә горинә марајт ишму ә сәр тәхт.
Тән вәкәнит, чәнк бәрит, јә шәрти мәрә:
"Ә нәхүрәвоз кәнит пусд дү јәкирә,
Вүнүм гирмизији кушд тән ишмурә,,,
Дәниширә гувот вәкүрү дүл мә!
Имурә чәнки сәбәһ...
Зу бошит, ә и чәнк сог мундәкор
Азади, кутәһ!..

Шалико

Шоһмә, иму бирорим, јәкини хун иму,
Јәкини вичдон иму, јәкини чун иму...

Гачар

Чүтам? Бирорит?

Күрчиһо

Әри!

Гачар

Вәзир, виниш!

И вози сәлт ләззәт мүдү расдәкиш!

Вәзир

Ихтијор ән ишмуни кәлә һүкүмдор,
Әгүл ишму зијоди, хубишму амбар...

Гачар

Зу бошит, чәнк бәрит!

Шалико

Әј бирор бијо!

Дәрә вокунд һәчәл лап нәзник омо!

Бил кушһојмә кар бу ә сәстүрәвоз,

Бијо вәнчи мәрә ә дәстүрәвоз.

Бәгдә әз инчо зу вирих вадара

Чүм дәдәј ә рәһ дә, ә хунә бура.

Бил чүмһојү нәбу кур әз кирисдә,

Тү вокәшд бирор мә, тү зиһ бирор мә.

Мүрдүмкәш бил мүрүм, тү һисди чүклә.

(Күрчиһо тән вәкәндә војисдә чәнк күрүт)

Чүклә күрчи

Аһ! Гул нәс чүмүсдә!

(Тамара эз чодур вадирәморә ә һәрәј күрчиһо дарафдә. Гулһој хүшдәрә тик күрдә ә шох дәниширә. Сокити, сәс вәһшијә хәндәј Гачар. Һә и вәхт ә һәрәј әскәрһо чәнк вәхүшдә. Јәки әз әскәрһо видов-видов оморә ә пишој Гачар појисдә.)

Әскәр

Вәсси! Лап вомундим, әз и чәнк бәрдә,
Насданим һәл сохдә ингәдә дәрдә.
Кури вичдон ишму, нисд түрә худо,
Чү сохди куј иһо, и биһовунһо?
Зәнһо, һәјилһојму киснә ә Ирон,
Миһточүт әри ов, әри тикәј нун.
Вәсси, сироји бош әз хурдәјһо хун!...

Гачар

(гилинчә вәдәшәндә)

Хоин! ә гәд ләшкәр фитнә дәшәндә?

(Ә гилинчәвоз чәнк рафдә, уһо гилинч зәрә-зәрә пәсово рафдәнүт. Ә сәһнә ә дәр појисдокор нә күрчиһо домундә.)

Ә дәр појисдәкор

Зу бошит! Вирихит, фүрсәт нә шәндә.
У һәсбһо һәзүри вәнишит бурајт,
Сәбәһ зу ә вәтән дәдәји дарајт.

Тамара

Лап сог боши бирор, түш вирих бура.

(Күрчиһо вирихдәнүт.)

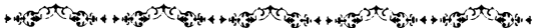
Ә дәр појисдәкор

(Ә пәсәј Гачар ә киновоз дәниширә)

Һисоб нә сох ләһәј дәри түнүм мә,
Әз нүкәрһо тә мә кәм тәфиһәт дә.
Әдәм фурсәт кәшдә, мијов ки јә вәхт,
Мә мүкүшүм түрә, мәнкәнүм әз тәхт!

-ПӘРДӘ-

ШӘШҮМҮН ШӘКИЛ

Гарабаг. Јә голинә вишәлуг ә сәр дог. Ә сәр дог јә гала вәдини. Ә дәрәј ән вишә дәсдәј Әлдор појисди. Бәһзиһо ә пој појисди, бәһзи-һојкә нүшди әри ихтилот сохдә. Аташ әдәј дурә дорә. Ә јә дор тәмиз фучирә овориһо јә кусбәнд вә.

Күрд Муса
(әдәј бајати хундә)

Гәрәнфилүм гәләмсүз,
Мәрә сабур нисд түсүз,
У лүһүф тү су киро...
Чүтам хисирә мәсүз.
Чејронүм ә чәмәнкә,
Јәм мә һисд ә савзакәһо,
Си сали гомбур бәгдә,
Ә ки тү мокошдүм мә.

Дүјүмүн гәчәг
Чон, чон гурбу кәрдом у нәфәс түрә!

Јәкүмүн гәчәг
Әј Муса хәндун и мәчлисә кәнә!
Коф сох годој тү мә данусдәјтүрә!

Күрд Муса
Нәһ, Молла Нәсрәддин нисдүм ки мә.
Васал бу, дугово бу ә һәвүчәвоз,
Сәринә ов һәминон ә чилидәвоз.

Појиз бу нун-пәни ә гәрпүзәвоз,
Зимустуш јә утог ә духдәрәвоз...
(Хәндүсдәнүт)

Дүјүмүн гәчәг
Ој чон, ој чон!

Јәкүмүн гәчәг
Дуз ә хов тү бијәво!

Илјос
Әһ, чү кујум ә Әлдор,
Оворә сохд имурә...
Болуш иму сәнг, доһор,
Һүмүр әдәј пуч бирә.

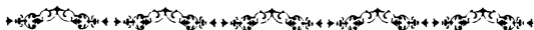
Күрд Муса
Ошнә! Тү, әдәм дирә,
Хојәјү тәрс бијовһо
Кәркә хуно гүрт зәрә?...

Илјос
Әһ,... Әј Муса, дузи мә
Әз и кор бирәм мәндә...

Күрд Муса
Бәс мә ого, тү ого,
Дүширә нәјов говһо?

Илјос
Имбуми ә хон вәројм?
Ә пишој туп вәдиројм
Зарифәти и чүни?

Күрд Муса

И кәдә лап чинкири,
Јәбо дуз дәниш ә мә!
Чү кујум ә тү ә хәр,
Дүлү чәһ хојуһо сәр,
Бијо ә гәд ов даров,
Нүшдә, ә хов нә варов.

Илјос

Лап мәһтәлүм мә ә ишму.

Күрд Муса

Бил хон түрә нә тәрсуну.
Микирим әз бугоз ән хон
Мисохим урә лап бирјон.
Митасуним ә һәнк сәрчә,
Ниһилим әзу јә вәчә.
Илјос ә иму мәсәли,
Ә јә чикә бисдокә хәлг,
Вокундә мијов һәр гили.

(Әлдор оморәни)

Әлдор

Чон мә Муса, чун мә Муса!
Ә тү коф нисд мәрә Муса!
Әз духдәр Күрд әзини кук?

(Гул Мусара ә кәрдән хүшдә кирәвундә)

Нум ән мәни, һүнәр ән тү...

Күрд Муса

Нәһ һо...

Нәһ, јәбо...ә мә рүхшәнд нә сох.

Әлдор

Тү пәләнки, пәләнк, ә мә бовор сох!

Әз хүшдә зијодтә хосдәј тү мәрә.

Кумәк бирәј ә чәнд чәтиниһојмә

(Гәчәғһо күрд бирә Әлдор ә уһо дәниширә шори сохдә-сохдә)

Әдәм дирә бијовһо рузһошмурә

Куч ән лүнјо дәһо у дәшошмурә!

Иму дур һисдимкәш әз кифләтһојму,

Бијо тоб дим ә вәрф, ә воруш иму!

Ини әз бәбәһо мунди јә мәсәл:

Әнкүшд чумусд ә шон, күрдәкор һәсәл.

Әј Муса, һәчини?

Күрд Муса

Һәчуни, әри,

Данки әри һәр сәјл, кучи һәр домчи...

Әлдор

Јә хубә руз нәди зән, һәјил иму,

Чүмә рәһ мүрд јәзугә дәдәјһојму.

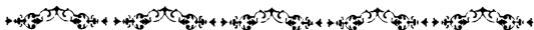
Хорирә бил зәрә кошдокор иму,

Бәкһорә, хонһорә дошдокор иму.

Хиники зимисду тәхүл шәндәкор,

Нә рәһәти дирә, нә шор бирәкор,

Киснә, тәшнә мундә мүрдәкор иму,
Гомбур, горинәһош һәрмәһ әриму.
Талан сохд имурә күркһорә хуно,
Инсофсүзи бәкһо, хунсүзи хонһо.
Кәј марасү бәдә рузһој инсонһо?!

Күрд Муса

Әј Әлдор! Дузи и бәкһо ки һисди,
Јә кәмләј чүһ үшү зијод бирәнки,
Чинс ән хәрә хуно шиллог шәндәнүт.
(хәндә)

Әлдор

Имуһој Гачариш дәнду гүчунди,
Тифлисә талан сохд, у нә вомунди.
Ә сүрүј хүшдәрәвоз әдәј оморә,
Әз буравһо хунһо у әри хурдә.

(Шалико, чүклә күрчи нә Тамара тәрәтәсух
оморәнүт)

Әлдор

Кинит ишму? кујит виним бирорһо!

Шалико

Залум Мәһәммәд Гачар,
У хунризә һүкүмдор.
Имурә талан сохди,
Ә аташ бирјон сохди.
Амбар чәнк бәрд күрчиһо,
Вәно һүнәр әнуһо.

Ини Гачар бәрд чәнкә,
Офдорим ә мәнкәнә.
Имурәш әсир күрдүт,
Ә хун чарусд дог, дәрә.

Әлдор

Рач нәс дорә вәнорә,
Ә икидә күрчиһо!

Шалико

Иш јә кори ки бисдо.

Әлдор

Бәгдә?

Шалико

Имурә әсир күрдүт,
Әз кәрмә мәскән иму,
Әз вәтән вәдәбәрдүт
Лап амбар сәһәр дорут,
Војисд имурә корут.
Әнчәг вирихдим иму,
Әз дәс әну залум зу.

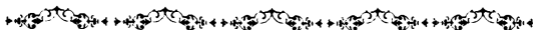
Әлдор

Оһо... данусдум...

Шалико

Ини,
Лап гәрибиш һисдимкә,
Бијо тү һәр сәјмурә
Сог-саламат рәһо ди!

Әлдор

Әj Һәзизә бирорһо,
Ишмурә худо доро!
Тониш мәни у доғһо,
У сәринә билорһо.
Кирошдәм һәр новурә,
Шинохдәм дусд, һовурә.
Һәммәрә нәмус, һүнәр,
Мә нун хурдәм ә һәр дәр.
Нивадаров ә дүнјо,
Әз јор хуби инсонһо.
Әјә ә һәјилһо!

(Ә дор вәриһо чәндәк куcбәндә нишон дорә.)

Урә вәкирит,
Зу бошит вәкирит, јә кобоб кәшит!

Тамара

Сог бошит, думони, һовош дәкүрди,
Бәгдә дир имбошим, руз кутәһ бири.

Әлдор

Әнчәг ишму данит, ини и доғһо,
Һашдан хунәшмуни Һәзизә гиноғһо.
Бил Һәјилһо тә Тифлис бәрү ишмурә!

Шалико

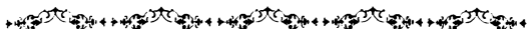
Әз и хубтә хуби нидану бирә.

Әлдор

Нәһ! И гәрхундини, гәрхунди мәни!

(ә Шалико)

Инчо дәниш бирор, имуһој Гачар...
У таланчи Тифлис, зәһәрлүјә мар.
И сәһәт чүм докошди ә Азәрбојчон.

Шалико

Әз һүкүм ән шонһо, тији бирә хун.

Әлдор

Куј иму чү сохим?... Күрд бошит бијојт,
Һәммә күрд бисдокә мәчиним гувот.
Мидәшәнү сәр ән мара әзир пој,
Туфәнһо бирор бу, дүшмә зәнү вој!

Шалико

Тү дузи бирор мә! Сә-чор руз бәгдә
Дәстәһојму ә кумәки инчо дә.

Әлдор

Әдәм бовор сохдә, бијојт, сог бошит,
У һәјкәл хунирә әзир пој вошшит!

Шалико

Иму бурајм дири.

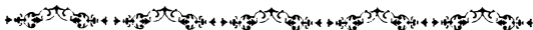
Әлдор

Јә кәмләј појит!
Муса!

Күрд Муса

Һәри.

Әлдор

Тү ә мә куш дор!
Вәки сә-чор һәсбәлү,
Һәсбһош бу гуш гәнәдлү.
Гиноғһорә рәһ сох тү.
Бәгдә Муса! Тү чун мә,
Һитијот бош бирормә,
Ә рәһ-рүвәһ јә хәто,
Нәвохуру ә иһо!

Күрд Муса

Тү һәјили?!... Һәјили тү?!

Шалико

Сог бошит бирорһо!

Әлдор

Рәһ ишму ник кәрдо!

(Күрчиһорә ә јә һүрмәт, нә шорирәвоз ә рәһ докундәнүт. Ә и вәхт јә пирә зән, (јә гәри) әки Әлдор оморә.)

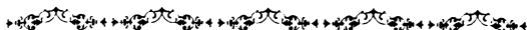
Әлдор

Гәри әзчә оморә?

Гәри

Хосдәним хотур түрә!
Мәһлүми гәриһо кумәксүз бирә,
Јә ковлә мундәбу әз вор-дәвләт мә.
У бу бирнәбир мә, у бу кумәк мә,
Урәш кирошдһо шәв, вәкүрдүт әз мә.
Лап зиндә ә аташ дәшәндүт мәрә...

Әлдор

(ә гәһрәвоз)

Ки вәкүрд, әј холә?

Гәри

Ки вәкүрд? Илјос!

Әлдор

(Ә Илјос ә гәзәбовоз дәниширә)

Әлчәг, јарамаз.

Аршак

(ә Әлдор)

Чүммә ов нәс хурдә әз Илјос, дузи,

Ә иму зарали, и һәнк гудузи!...

Әлдор

Һәј сәһәт бини туфәнкә ә хори!

(Илјос туфәнкә шәндә сәр гуз појисдә)

Бура чикәј тү лап, у мәгорәји,

Ә нәмуссүз, туфәнк һич рач нә дори!

(Әлдор әз чиб хүшдә пул вәдәшәндә, дорәни гәрирә.)

Вәки! Бура әри тү јә ков висдо,

Әз имбуруз нум гов тү "Марал" бисдо.

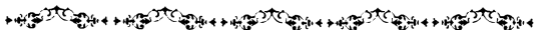
Гәри

Мә әри тү гурбу кәрдом әј бала,

Нә винош косиби, кәрдош сад сала!

(рафдәни)

Әлдор

Тфу... ә у руј тү! Ә и дәниш бәд;
Мәш лап бовор сохдәм ә и кук нәмәрд.

Илјос

Гәләт сохдәм, гәләт, јә кори бисдо,
Јәбојкәш сохдумкә чун мәрә висдо.

Әлдор

(туфәнкә ә Илјос дорә, јә кәм ә нәрмирэвоз)

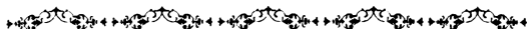
Јә тәмизә нум ән Короглу, ә хәр,
Ә зувунһо добу ә кәнд, ә шәһәр.
Јәбојкә и гәләтә...

(Әли бәј зу ә ки Әлдор оморә. һәммә күрд
бирә, ә у куш дошдәнүт.)

Әли бәј

Әлдор! Јәбо куш дор, куш дор тү Әлдор!
Ә чәнк кирошди у, Мәһәммәд Гачар!
Әз вәзири дур бири данит бәбәјму,
Амбар нәрәһәти әри вәтән у.
Әдәј сухдә у ә һәнк пәрвонәһо,
Муку: "Вәтән нә даров ә дәс дүшмәнһо".
Имуһој чү һисдкә ә Әскәран бәр,
Ә Гачар дог кәшит, әз тараф кәмәр-
Фикир бәбәјмурә әдәм куфдирә,
Хониш ки һәмишә ә дәс иму дә.
Ишмунит и сәһәт үмид ән вәтән,
Дүшмәрә омон нисд, әчә офдә зән.

Бил нәдиров залум, ә мәскән иму!
Талан нәбу һисд нисд, әни хәлг иму!

Әлдор

Хуб, лап хуб! Әз Вагиф мукуји ки тү,
Нивадарам мә һич әз куфдирәјү.

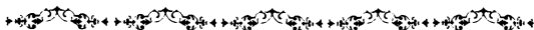
(Ә тараф дәстәј хүшдә чарүсдә)

Ини бүзүркә кук ән вәтән иму,
Ә ешг вәтәнәвоз пурә вичдону,
Әдәј һорәј зәрә, хәлгә ә васал...
Әри говлә бирә, әз дәс јә гејсәр!

(Ура сохдә ә чәнк кирошдәнүт.)

-ПӘРДӘ-

ҲОФДУМУН ШӘКИЛ

Доглуги, аз Ҷ тараф кучлуге сасноҶ топ, ту-
фәнк әдәҶ оморә. Әз пәсәҶ дог, аз тараф хә-
ҶалноҶ Гачар сукхундә оморино әловноҶ кәнд ә
ҳәсму әдәҶ варафдә. Әз дур шивән зәнно,
ҳәҶилно әдәҶ шинрә оморә.

Гачар

(ә сәр дог поҶисдә, ә әловноҶ сукхдәнино кәнд
дәниширә)

Сух, сух савзә мәскән ән тарланно, сух!
Әз буҶ ән дурәно рӯн нәс бирә тух...
Бил әлов аташно, варов ә ново,
Әз ҳәсмуш ә хори тиҶи бу уно.
Сух, сух! Бил күмүр бу һәр доһор, һәр дог,
Сәр зәнүку ә мә бүтүн Гарабог!
Чәвлон зәнү, ә хун һәр ҳәрүс-духдәр,
АстараноҶ ҳәсму, хори, һәр ковтәр.
Ә шүгәм ән дәдәҶ дәно, хунум мә,
Әри дүнҶо биҶо, кәфән духум мә!
Дүл мә, вичдон мә, һәмәҶмә хуни,
ДүнҶо ә сәр ән хун ҳәмәл овори...

Вәзир

ИхтиҶор ән ишмуни кәлә һүкүмдор,
Әгүл ишму зиҶоди, хубишму амбар.

ЛәҳәҶ дәри

Шоһмә! Бәхшләмиш сох, ини ә кишму
Ҷә кәндчи овори, кофи ә ишму.

Гачар

Куј, бијов!

Ләҗәј дәри

Бијо бәбә, ини Гачар!

(пирә мәрд кәндчи дирәморәни)

Пирә мәрд

Мәрә јә-дү кофи, кәлә һүкүмдор!
И сүхдәниһо кәнд, бири мәскән мә,
Данит ән пирә мәрд, ән и кәндүм мә.
Әз зиндәкуни хәлг, мәрә хәбәри,
Әзини зулм һич вәхт инчо нәбири.
Ә гәд аташ дәри ини һәјилһо,
Әдәј кобоб бирә у биһовунһо.
Чү тәхсири гујит и кәндчиһорә?
Әрчү дог дорәнит һәчи уһорә?
Нишон дит појунут и зулмә дијә,
Нәјлит мәскәнһорә һәчи хәрәбә!
Ә гәл әни догһо аслан хисири,
Һәсбһој короғлиһош инчикә дәри...

Гачар

(Һүршлү бирә сәс пирә мәрдә буррани.)

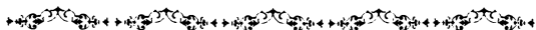
Вәсси! Лол бош, пирә сәк!

(ә рүхшәндирәвоз)

Һәсбһој короғлиһош инчикә дәри...

(Гачар рафдәни)

Пирә мәрд

(ә пәсәј Гачар)

Oh, хунриз, oh сујсүз! Имуһој куш дор,
Ә Сүлејмон нәмундиһо и дүнјо-
Ә түш нимуну һич ки тү боши шор.

(Вәхүшдәни рафдә.)

(Гачар һә кәнә вокошдәни. Ә сәр јә доһор
појисдә. Ә и һәрә сәркәрдәј Гачар тәрәтәсух
оморәни.)

Сәркәрдә

Шоһмә! Пәсәји мејдү әриму тәрси,
Һашдан һә расдәкиш и рәһ ән кәси...
Дәстәј Әлдор әдәј нәзник оморә,
Вәнчирә, вәнчирә одомиһојмурә.
Уни лап нәзники! Пәһәнү бошит...
Зу бошит фүрсәтә һич рәһо нәдит.
Кириҗ у пишоји доһориһорә,
Унчикәһо сәхди...

Гачар

Кәшит һәсбһорә!
Ә пәсәји тараф бәрит јә дәстә,
Пишорәш појунит, ә дәс фүрсәт дә.

Сәркәрдә

Ини, инчојики чәнд әскәрһојму.
(Ләһәј дәри диromорәни)

Ләһәј дәри

Шоһмә! Шејх ән Гарабог әдәј оморә.

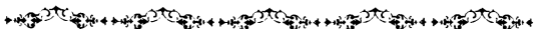
Гачар

Бил, бијов!

Әскәр

Ә мејдуј ән довҫо әскәрим иму,
Ғәзүрим чү куфди у сәркәрдәјму,
Әј, тү чү куфдирә?...

Тејмур

Әскәрим иму!
Хунәјмурә вачарундә дәшојму
Тү куфдирәниһо ә и довҫоһо
Бәдән ә јә куллә бәлкә раст омо,
Офторә мүрдикә, тү сәкә хуно.
Кујит, чү кәм имбу әз кејф ән шонһо?

Әскәр

Ә Һәрә голмогол нә дәшән тү, хәр!
Имурә вәнчүнү јә гәчәг Әлдор?

Тејмур

Чәндгәдә вәнчикәш урә һәг һисди,
Хориһо ән уни, ән иму нисди.

Әскәр

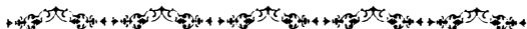
Фурухдә оморәј ә уһо, оһо!...

(Сәр күрдәнүт ә гилинчәвоз чәнк бәрдә. Әскәрһој Гачар ә дү тараф бәхш бирә, сәр күрдәнүт ә јәкирэвоз чәнк бәрдә. Ә и вәхт дәстәј Әлдор вәди бирә. Чәнк әдәј рафдә. Тејмур нә јә чәнд әскәрһој Гачар ә тараф Әлдор ки рошдәнүт.)

Тејмур

Ә ишмурәвозим бијојт бирорһо!

Әлдор

Ә гилинч севкәнд хунит!

(Әскәрһо ә гилинч севкәнд хундәнүт. Чәнк әдәј рафдә. Әскәрһој Гачар мәчбур бирә әри вирихдә. Илјос Әлдорә војисдә әз пәсә зәнү, түфәнкү вокундә нәс оморә, тә дүјүмүнбо шәндә гулләј Күрд Муса вәнкәсдәни урә.)

Әлдор

И чүни, әј Муса!

Муса

Чү имбу дијә...

Һәјвон војисдәнбу лап зәнү түрә.

Әлдор

Хуб, инчо појисдә, һич һәмәл нијов

Күрд Муса

Тәһәди нә сохит, пој јә кәм инчо,

Бил ә пәсә һисдһо һәјилһо бијов.

(Ә и һәрә Әли бәк ә јә чәнд одомирәвоз зури-зури оморәнүт.)

Әли бәј

Һеј, әчәјит ишму, Әлдор, әј Әлдор!

Әлдор

Тү әзчә оморә? Зу куј, бошум шор!

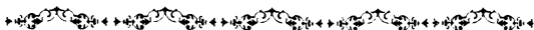
Әли бәј

Нәһ Әлдор! Үмид нисд ә иму дијә,

Әј Әлдор! Зу бошит ә вишә дарајт!

Ә әхир ән иму бил нә вадаровт.

Элдор

(ә һүршәвоз)

Әли бәј! Чү бири? Јәбо куј әрчү?
Вокошдим пәсәво? Чү куфдирә тү?

Әли бәј

Вирихд ә һәнк түлки, вирихд әз пишо,
Ибраһим хон вирихд, очуги рәһһо.
Гачар шәггә зәрә михәндү чәндбо.

Аршак

Ах! Намәрд.. и сәһәт, буш мунди рәһһо!

Элдор

Ә хори ән вәтән, ә хоин дәниш!

Күрд Муса

Әз пишој ән куллә вирихдиһо и-
Гурумсогә виниш!

Элдор

Нәһ...нәһ... батмиш нибу и вәтән иму!
Һәлә ә и догһо нә мүрдәјм иму.
Нә појит, кирорит зу ә вишәһо!
Гәзәб тији имбу ә сәр әнуһо.
Мәскәни әриму һәр дог, һәр дәрә,
Ә таза кучәвоз мокошдим кәнә.
Ә сәр Гачар, имуш јә кәм михәндим,
Урә јә говрәлуг јә чикә мидим.

(Элдор рафдәни, одомиһојүш ә јүрәвоз пәсово
вокошдәнүт.)

-ПӘРДӘ-

ЧОРУМУН ПЭРДЭ

ҲӘШДҮМҮН ШӘКИЛ

Гарабог. Гэлэј эн Шуша. Сарај эн хон. Мэч-
лис шори эн Гачар. Э мэчлис одомиһој Гачар,
хонһо нэ бэкһо дэри.

Гачар

(Э јә кәлә һүнәрәвоз)

Кирошд э дэс иму рачэ Гарабог,
Бил моч соху гилинч мәрә һәр доһор,
Һәр дог.

Һәсүл мә Гачари шон эн шонһојум,
Эри эн руј хори мәш јә худојум.
Һич нијо вәјүлүм сәнгә э сәр сәнг
Мәјитһорә кура сохит бәрит чәнк!
И дүлмәш, вичдонмәш, һәммәјмә хуни,
Дүнјо э сәр эн хун һәмәл омори!..

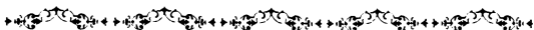
Вәзир

Ихтијор эн ишмуни кәлә һүкүмдор,
Эгүл ишму зијоди, хубишму амбар.

Шејх

Эј кәлә һүкүмдор, бүзүркә Гачар!
Э пишој куч ишму доғһо бирә сар.
Имуш э сојәшму әдәјм зинисдә,
Э и пучә һилом руз әдәјм дирә.
Кумәк кәрдо э ишму у офуррәкор,
И һәлолә китоб, һәлолә гурон.

Гачар

Вәчәсдокорһо бијовгу!

(Вәчәсдокорһо дирәморә вәчәсдәнүт. Гачар әз уһо јәкирә күрдә моч сохдә. Һә јәбо әз душ ән јәки һүл зәрә.)

Куфдирәнүт ләззәт моч амбар ширини,
Уш ә и кура бәхт мә гисмәт нә бири...

(ә хундәкорһо ә рүхшәндирәвоз)

Шинрәм кирисдәни, хори, һовошму
Әз сәс хундәкорһој Гарабог ишму,
Һүнәр һисдкә јә Раст хунит әриму!

Хундокор

(хундәни)

Чүммә ә рәһһо мунди, хәбәр нисд әз giroг Күр,
Сироји насдә бирә, әз и рачиһо һич дүл.
Һозор хәјолү һисдо, тәбиәт ә шејр лојиги,
Сәбәһ-сәбәһ моч сохдә, офдо әз ловһој ән күл.
Күллүјә савзәкәһо, ә назовоз чүм зәкә,
Дүл мә дур бирә әз гәм, ә кәшд мадаров ә чүл
Кирошдкәш мәһһо, салһо, һүмүр инсон лап кәми,
Нүвүс әј Вагиф нүвүс, чәндгәдә дүл тү кәрми.

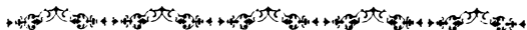
Гачар

Гәзәл ән Вагифи?

Шејх

Әри ән Вагиф!

Гачар

Чү бисдо? Урә бијофит бијорит!

(Сәркәрдә сәр зәрә вадарафдәни)

Вәзир! И расдәкиш һисд кәлә гуввот,
Һәр коф, һәр ихтилот зиндәјә сәнһәт.
Амбар тәрси и һәнк шоир әри му,
Тү чү фикир сохдә?

Вәзир

Чү кујум ә ишму,
Ихтијор ән ишмуни кәлә һүкүмдор,
Әгүл ишму зијоди, хубишму амбар...

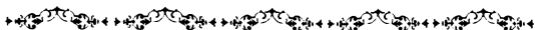
Шејх

Амбар тәрси Вагиф расдәки шох мә!
Әз у дур нијо бу чүм ишму чун мә...
Әдәј куфдирәки гонунһо дуз нисд,
Әдәј кјфдирә ки, пәрдәји чү һисд.
Чүникә хосдәни хәлг хотур јүрә,
Нәсданүт ингәдә нәһси әнурә.
Јәкикә дусдүни у гәчәг Әлдор,
Дүшмән ишму һисдо һәмчин у мурдар!
Вагиф зиһисдәји тәрси әриму,
Бил шоир нә кәшдү ә пишој чүм ишму!.

Гачар

Әз чувобу шинохдәнүм мә урә,
Пој, ә һовоји мошәнүм туз јүрә!
Бил бијов, ә дәс дәшәним, хәндим
У нидану бәсдә зувун имурә.

(Тэлхэк һов зэрэ-зэрэ дироморэни.)

Гачар

Тэлхэк, кэнэ һов зэрэ?

Тэлхэк

(ә утог дэбирәкорһорә бурбундә)

Шоһ сог кәрдо, и сүрүрә
Пәс јә килив нисди кәрәк?

(Һәммә хәндүсдәни.)

Гачар

Тэлхэк, хотур мәрә амбар хосдә тү?

Тэлхэк

Шоһ мә!
Әз дэдәј нәбирә гулум әри тү...

Гачар

Тү куј виним, мәрә јәсир күрдүткә,
Ә торикә гомбур бәрдә шәндүткә,
Чү мисохи?

Тэлхэк

Чү мисохум? Чү? Оһо!
Ә хотур тү мә чун мүдүм һә јәбо...
Әкәр дәшәндүткә ә гомбур түрә,
Әз бугоз мизәнүм си одомирә... .

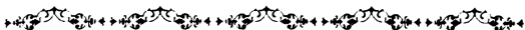
Гачар

(ә пој вәхүшдә вә кәмәр сүрхи хүшдәрә бур-
бундә.)

Тэлхэк, и һисд гижмәт кәмәр мә,

Тэлхэк

Мэш хуб данусдэнүм бүзүркэ шонмэ,
Эз кэмэр гижмэтлү ишмурэ чүжи?

(Хэндүсдэнүт. Вагифэ дирэвүндэнүт.)

Гачар

(жэ тәһәр бирә)

Ә пишој мә сәр нәс зәрә и оһо!

Шејх

Ә раһојү нәдә, тәрс ән гонунһо.

Гачар

Шоир! Тү ә утог ән һүкүмдор дә!

Вагиф

Урә ишмусүзиш данусдәнүм мә.

Гачар

Сәр нәзәри әрчү?

Вагиф

Нәзәрүм әри!

Сәргуз нибу вичдон, у шон инсони...

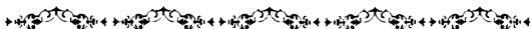
Гачар

Гилинчһо ә јәки чәнк бәрүһо вәхт,
Чү мисоху у вичдон, у јә хүшкә бәхт?

Вагиф

Вичдон куфдириһо кофһо дузини
Куфорәј ән говрәш һәмишәкини...

Гачар

Бәс гомбур чутами, торикә гомбур?

Вагиф

Инсонсүз говрәрәш нибу һич обур.

Гачар

Һәсмурә кәшдәми хәјол тү кәнә?

Вагиф

Әз һәвәлиш нисди чапар һохмәрә...

Гачар

Оһо... синәмиш сохдум әгүл ишмурә,

Расдәкиш јә шоир дүрүм ишмурә.

Түрә јә бәхш дори у офуррәкор!

Вагиф

Ә дүнјо мумуну әнчәг хубә кор!

Гачар

Амбар хуб, амбар хуб бовор сох ки тү,

Әз дүли мә бисдо лап и кофһојтү.

И дәвләт, бирәји битәв и һәрә,

Рачи ән һовоји мәнк, у астарә

Әз имбурузәвоз ән ишму бошку.

Әнчәг шәрти мәрә.

Вагиф

Һәзүрүм тү куј!

Гачар

Бијо ә фарси нүвүсү сәниһәткор.

Вагиф

Мә ниданум бирә јә ләһәнәтдор.
Фаршорә амбари хуб нүвүсдәкор,
Имбу куфдирәки лап һисди һозор.
Мә кук ән хәлг мәнүм ән Азәрбојчон,
Кәм-кәм күнчундәнүм әри ән зомон.

Гачар

Бијо тү дәс вәки әз и кофһој тү,
Һәчи нәшүкүри бијо нә сох тү!

Вагиф

Фурмундә нидану вор дәвләт дүнјо,
Зиһисдокорә ә әшг вәтәново.
Мә ә бог ән хәлг мә азадә гушум,
Әри кәләјәти, мә, нә фурмушум!

Гачар

Бошку дијә...Тирјохлүјә јә чүклә үлкә,
Кәлә Фирдовсиһо офурри бәлкә?

Вагиф

Пишој офдојирәш күрдкә булутһо,
У Офдә кучлуни кәнә әз уһо.

Гачар

Әдәм дирә түрә ә у тәмәһи.

Вагиф

Әз Офдо пәһәнү буһо күмәһи...

Шејх

Ә и куш дошдә амбар чәтини.

Вагиф

Эрчү ки куш ишму амбар коф шинри-
Бүхтүрө шинрэнки гирмизи бирә,
Дузирә шинрэнки пәмбә дәнорә.

Вәзир

Мәһәној кофһошму амбар дәјози,

Вагиф

Хундәкор јә гуши, шинрәкор гози!

Вәзир

Имбисдокә мәрә, оф... һүнәр ән у!..

Вагиф

Ә астара әнчәг сәкһо мираву.

Гачар

(ә вәзир)

Ди чувоб јүрә? әрчү појисдәј? Чү!
Пәлпәл әдәј сохдә шәфдә чүмһојтү!..

Вагиф

У чү соху, чү тәхсири и шарә?
Әз үшүг гәһр мијов һәр јарасарә...

Шејх

(ә рүхшәндирәвоз)

Сәниһәт шоири тәлүјә кофһо.

Вагиф

Әз коф дәкиш нибу рујү хофлүһо...

(Ә дәр појисдогор дирәморәни.)

Ә дәр појисдокор

Шоһмә, јә пирә мәрд омор и диров?

Гачар

Куј, бијов.

(Видади дирәморә сәр зәрә.)

Видади

Әј парчо һүкм ишму, у һүнәр ишму,

Ә вичдон әнурәвоз бијо бирор бу!

Нимуну вор-дәвләт дүнјоһ ә иму...

(Вагифә бурбундә)

Шоири... Ширинә кофһоји урә,

Чүм докошди ә у јә кәлә үлкә,

У мүрдкә и доғһош һә микүрүсү,

Хуби сох... јодикор хуби мумуну.

Гачар

У дүшмән ән дини, бијо күшүм мә!

Видади

Нәһ! Нәһ! У Вагифи, ә ешг оморә,

Ә зомонәј хүшдә гирмочһо зәрә,

Худорәш әз сәс әну лап хош оморә.

Гачар

(ә һүршәвоз)

Худош амбар хосдә? Минәт сох ә худо,

Урә әз мәш амбар һисдикә софо,

Бил соғ бијүлү, әкәр данусдкә.

Видади

Ишму һүкүмдорит...

Гачар

Бошку гочә мә,
Әдәм дәс вәкүрдә әз фикир күшдә.
Әнчәг мә имбурум нүвүсдә дәсә,
У тәлһә зувунә, у чиро сәсә,
Разини?

Вагиф

Разинүм, кәлә һүкүмдор!..
Әри сохдә корһо һич нибоши шор,
Фикир нисди јә руз әритүш мијов,
Тү гәтүри дијә чүнтүни нијов.

Гачар

Вагиф, имуһој бура,
Тәрк сох томом зиндәкуни сараја,
Данки гәдүрсүзһо һич нијо зијү!

Вагиф

Ә һәр дузә ләһә сәнг дәшәндә тү!
Мә һич кәм нәдирәм и һәнк сарајһо,
Дирәм ә инчикә кирјә-шивәнһо...
Дирәм вофој шонһорә мә ә инчо,
Зулм сохдиһо хонһорә мә ә инчо.
Дирәм һозор рузкор ән зомунәрә,
Һәрс ән чүмһој дусдогә дәдәјһорә.
Ләһәнәт!
Ә чәнәх хуни, ә тоҷһо ләһәнәт!
Зиһо јә говләји, јәккә мүһүбәт!

Гачар

Бәрит урә зу ә гомбур бәрит,
Ә чүм Азәрбојчон мүһчүз дәшәнит!

Видади

Сүрхә фубәрдкәш и сијә хори,
Гијмәт хүшдәрә һәр вәхт у дори...

Гачар

Ә мә дәниш нә пој инчо Зүлфүгар!
Вагифә ә гомбур тү хүшдәнтү бәр,
Пар нәзәнү әз јон әну јә гушиш!

Ә дәр појисдәкор
(дү мәһәно дәри)

Ә сәр дү чүмһој мә, нихүсүм шәвиш,
Нијүлүм ворвориш бијов пишово...

Гачар

И дүлмәш, вичдонмәш һәмәјмә хуни,
Дүнјо ә сәр ән хун һәмәл омори!

Вәзир

Ихтијор ән ишмуни кәлә һүкүмдор,
Әгүл ишму зијоди, хубишму амбар...

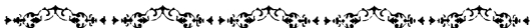
Гачар

(хујкирә хуно)

Зу вадарәјт, бугмиш әдәм бирә мә...

(һәммә вадарафдәни)

Гачар

Чү кујум, чү кујум ә бәхт куфдирә?
Дүл чиро нәс бирә әз бирнәбир мә,
Тух нәс бирә әз хун инсон чүмһојмә.

(Ночогә хуно, әз хүшдә шәк сохдә.)

И чүни, ә чун мә ләрз дәри оһо?
Чү лугони и вачарусдәјиһо?
Чүмһојмә тор кәши... мә әдәм мүрдә!..
Һа...Һа...Һа!.. И чүни? Әдәм хәндүсдә?
Нуһогә хунһоми ә чүм оморә?

(Раг дәс хүшдәрә күрдә)

Нәһ, нәһ! Һәлә дүл мә хуб әдәј зәрә,
Нәһ! Мә нә мүрдәм, һәләлүк согум,
Ини ә һәчәләвоз бијо чәнк бәрүм!

(Гилинчә әз гобу вәдәшәндә, гулһојү ворихдә-
ни, буз гилинчә ә хори дәзәрә, холсүз сәр гуз
појисдә.)

-ПӘРДӘ-

НҮҲҮМҮН ШӘКИЛ

Гәләј Шуша. Гәзомот ә сәр доһор. Сәбәһмун-
дәји, офдо тазалә вәдиромори. Вагиф ә дивор
шејр әдәј нувусдә, бәгдә нүвүсдәј хүшдәрә
әдәј хундә. Әли бәј әдәј куш дошдә.

Вагиф

Мә ә и мүлк ән дүнјоһ, јә дузә хәт нәдүрүм,
Чү дүрүмкә, шәфт дүрүм, һич јә бобот нәдүрүм.
Ә мәчлис ән чәнд дустһош,мә јә нубот нәдүрүм
Јә софи, боворими, игрор дузи нәдүрүм.

Кутәһ, ки әзи дүнјо нијов лап һәчи визор,
Ки наса ә чикәјү нисди нә хејрү, нә шәр-
Ини софһо ә лов дәр, әлчәғһо лап ә зәвәр,
Сәһиб сүрхһо инсофсүз, инсофлүһорә нисд зәр,
Ә кор бириһо корһо һүкм-ләјогәт нәдүрүм...

(Ә кук хүшдә дәниширә)

Әһ, икидә бала, һәзизә кук мә!
Амбар фикир нә кәш, годој тү ә мә!

Әли бәј

Әһ... бәбә, чү норә, чүрә кәшдә тү,
Инсон ә пишој зулм һич мүкүрүсү?

Вагиф

Сог кәрдош һәмишә икидә кук мә!
Пој моч сохум түрә, ә пәһлүвон мә!

(Кук хүшдәрә гәл күрдә моч сохдә)

Тү үшүг чүммәни, чунмә, чикәр мә,
И нәмә хориһо һисдкәш чикәјмә,
Мәрә чү дәрд имбу, токи тү зиһи!
Оф, Гачар...вичдон тү ә сәнг чарусди?

Әли бәј

Бәбә, данусдәни чүни?

Вагиф

Куј чүни?

Әли бәј

Әлдор ә и чүлһо һәлә гәчәги-
У күһнә дусд тү бу јәвәхт, јә зомон,
Тү варасди урә әз гомбур ән хон...

Вагиф

Данусдум, данусдум.

Әли бәј

Нүвүс ә Әлдор,
Ә чәтини дәрүм хәрәби руз мә,
Кумәк бош данусдикә!

Вагиф

Пој, нүвүсүм пој...

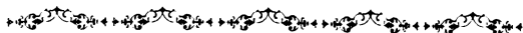
(Әз чиб дәфтәрчәрә вәдәшәндә нүвүсдәни)

Кулнар

(Зури-зури оморә ә дәс ләһәј дәри пул дә-
шәндә әз пәнчәрә.)

Әли бәј, Әли бәј!

Әли бәј

Бәбә, Күлнари!

Вагиф

Севкили түрә кук, вәфо амбари!

Күлнар

(Ә дас дәһо богләмәрә әз пәнчәрә дураз сохдә)

Һә киснә нә мунит...

(кирисдәни)

Әли бәј

Күлнар, нә кирис!

Вагиф

Духдәр мә, һәр шәвә, јә рузү һә һисд.

Һәлол кәрдо түрә, һәр зәһмәт иму,

Нисди әз тү бәгәј јә кумәк иму.

Вәки и когозә, хуб пәһәнү сох,

Чүм түрә хуно дор, чун тү кәрдо сог.

Расун әчә һисдкә, ә гәчәг Әлдор!

Күлнар

Лап орхојин бошит.

(рафдәни)

Вагиф

(әкук хүшдә)

Дәниш ә Күлнар.

Коф ән бәбәһоји мәрә хуб куш дор:

Аслана һич мәрди, зәни нәс бирә!

Эз и чэтини, хэлг, марасү имурэ
Дүнјо чиро нэсохо эз Күлнар түрә!

(Ә сәбәһмундә вәдиромориһо офдо дәниширә.)

Дәниш ә у офдо хуб дәниш уни!
У офдо нишонәј ән човонини
Сухдә товуш дорә и һиломә у,
Офдој ән човони һич зәрд ни имбу.
Чон бала!
Товуш до һүмүр тү офдорә хуно,
Чун тү һич ә дүнјо хәто нә вино.

(Сәр Әли бәјә ә тараф синә күрдә тимор
сохдә. Видади оморә, ләһәј дәри нәс војисдә
рәһо дү урә.)

Зүлфүгар

Ә мәрд пој, һәмәл нијов,
Пој, ә мә хәто мијов.

Видади

Нәһ, мә бијо вүнүм урә,
Кур мисоху худо түрә
Мәрә рәһо нә дорикә!

(Ләһәј дәри дәрә вокундәни.)

Зүлфүгар

Бијо, зу бош, зу вокошд һо!
Хәбәр муrow ә шох јәбо.
Һәчиникәш гудургони,
Нунуш хуни, овуш хуни...

(Видади дироморэни. Вагифэ гэл күрдэ.)

Видади

Рафдүм миннэт сохдум э Гачар кэнэ,
Мугу:"Бура! Түш марај э горинэ!"
Бэгдэ мэ битэв шэв э фикир рафдүм.
Эз худо һэг хосдум, чувоб нэ офдум.
Ә уш мэ нэ дүрүм эз вичдон јэ чи,
Тү лап дуз куфдирэј, фурмушим һэчи.
Мэ э тү кумэки насданүм сохдэ,
Коф мэ нэкирошдкэ, әрчү согүм мэ.

Вагиф

Бирор! Нуһог миннэт сохди тү э у,
Ә эзуни әлчәг коф кор нисоху.
Јәкикэ эз мүрдэ һич нисди тәрс мэ,
Ә дүл әни дүнјо мидомунум мэ.

Видади

Нәһ, нәһ мүрдэ э тү һич рач нәс дорэ.

Вагиф

Видади! Јәболуг дәс кән тү эз мэ.
Вокошд э кәнд, эз тү нәрәһәтүм мэ,
Бил нәмуну Видадисүз вәтән мэ...

Видади

Чүтам? Мэ вокошдүм? Ни вини урә,
Ә мүриһо хори бијо мүрүм мэ!..

(Ләһәј дәри Видадирэ кәширә-кәширә бәрдэ.
Вагиф э фикир рафдэ.)

Әли бәј

Бәбә лап һәјронум ә Видади мә,
Расдәкиш әз дүли хосдә у түрә.
Чү тәмизи, софи тәбиәт ән у,
И инсонһо ухшәш мизәкә ә у!

Вагиф

Кәм һәсүл оморә, ичиро кукһо,
Һәр һәсүлә нисди согломә күкһо...

(Сокитини. Ә визинә ухшәш зәрә сәс муסיки әдәј оморә. Хураман лап әз һол офдорә, сон-хүрд дироморә.)

Хураман

Вагиф! Әј сәрпушмә, әј точ ән сәр мә!

Вагиф

Чүни, чү куфдирә, сәдигә јор мә?

Хураман

Бовор сохдум ә наз, ә дәвләт дүнјо,
Әз сәр вәдәшәндүт мәрә дүшмәнһо.
Әз хүшдә хәбәрсүз фурмуш бисдорум,
Бәхшләмиш сох мәрә түрә дәрд дорум.
Нәданусдум әхир имбу зәһримор,
Һәр хәзинәј сүрхи имбу јә шоһмар.
Тү ә дәстүрәвоз бијо күш мәрә,
Русвој сохдум түрә, русвој бирәм мә...

Вагиф

Бура, вәфосүзи тү дүнјорә хуно!
Нәјо ә пишој чүммә јә хово хуно!

(Хураман сонхүрд, лап пәшму вокошдә рафдә-
ни. Өз дур зүмзүмәјә сәс әну оморә.)

Хураман

Чејрон бүрүм, ләрз дәшәндүт ә и чун мә,
Јә гуш бүрүм, дур бисдорум әз будог мә.
Өз ворвори, вәлг офдорә, күл гәд имбу...
Лап вачарусд зиндәкуни ән утог мә.

Вагиф

(и мәһәнирә шинрә јә тәһәр бирә)

Һәчини әршәфи руј хори инсон,
Ә мејду овурдә һәр руз јә дастан
У јәзугә чү һовун, тәхсирү чү бу?
Имуһој дог, дәрә һәрмәһү имбу?
Инсон! У јәк һисдо һилом имуни,
Ә дүл хәт кәшүһо зиндәкунини.

(зу әз пәнчәрә ә ләһәј дәри)

Һорој зә, һорәј зә у рафдокорә!
Кук мә! Лап ујог сохд мәһәни мәрә,
Бәһзибо ә аташ сухдкә јә мәләк,
Нәкирә омокәш әри тү у тәк
Тәхсир әну ә зомон вә, ә зомон...

Ләһәј дәри

Хүшдәрә әз доһор шәнд ки, Хурамон!

Вагиф

(Сәрә ә һәрәј дәсһој хүшдә күрдә)
Оф.. Парт шән, ә дүл мә! Јозуг, Хурамон!
Күшд, күшд ешг имурә хунризә зомон...

-ПӘРДӘ-

ПӘНЧҮМҮН ПӘРДӘ

ДӘЛИМҮН ШӘКИЛ

Вишә. И сәһәт дәстәј Әлдор әз һәвәли амбари.
Әлдор ә сәр доһор әдәј ә дәрә дәниширә,
бәгдә ә зир појү дәһо доһор дәниширә.

Әлдор

Ини Гиз гајаси-чикәј дәрд, нә гәм!
Әвүрһој мүрдәји нә ләрзунди кәм.
Хиникә әвүрһош динч нә һишд урә,
Ох кәши, уф куфди вој зәрә-зәрә,
У әз дүнјо бәхш нә вәкүрди һәлә,
Дәрдһојү амбари лап шәлә-шәлә.
Әз һәммә хәбәр нисд мәнк, астарара,
Бијо, тәбиб хуб сох и чәнд јарара!
Сүпәнчә шәһәмһо һәрмәһ әнуни,
И гәрибә шәвһош сәбәһ әнуни.
Оф, икидә вәтән, јәзуг дәдәјһо!
Чүһо нә кәширит ишму ә дүнјо...
Гилинчһо, низәһо, тичә һовунһо,
Ә сәр тү вәчәсдһо шонһо нә хонһо,
Парм-парум сохдә вәнчүрүт түрә,
Дүл түрә, ешг түрә, мүһүбәт түрә...

Аршак

Әлдор! Кәнә ә фикир рафдәј, оһо!

Әлдор

Аршак!
Дәниш ә торики әни дәрәһо!

Аршак

Әдәм дирә, ини, овсүзи дәрә,

Әлдор

Хуб дәниш, мивини остугуһорә!
Дирәни? кәлләһо, дәһо, појһорә...

Аршак

Чүмһојмә нәдикә Әлдор уһорә,
Мәрә ә и доғһо чү һәчәл дәри?
Һашдан аташ дүл мә лап кучлү бири...

Әлдор

Данусдәм дәрд түрә әз Сајат Нова
Јә кәлмә куј әз у, сокит бу чун мә.
Куј годојтү ә мә, куј јә дү кәлмә!

Аршак

Нүш ә јон мә!

(Хундәни әз Сајат-Нова)

Әлдар

Чү рачә кофһоји-ширин, мәзәлү...
Ошугә, ошуг сохд мүһүбәт дүлү.

Аршак

Әлдор, бәгдә әчи Мәһәммәд Гачар?
Куј виним чү сохим, чү күрдәј ә јор?...

Әлдар

Амбар тији бисдо хун ән хәлг кәнә,
Күрд Муса кәшдәни Ибраһим хонә.
Әчә пәһәнүни, мијәфу урә.
Гачарәвоз хирт мисохим довһорә.

Аршак

Аһ! У, зәһәрлү сохд, битәв һоворә,
Саз күрдә, коф кујә Саят Новарә
Парча-парча сохдә, ә Тифлис, у күрк!
Ә јә мар ухшәшә, у сијә булуд!

Әлдар

Дидим-дидим сохумкә мә Гачарә...

Аршак

Расүткә күрчиһо лап ә и һәрә!

Әлдар

Мијовт, мирасүт!

Тејмур

Оморут еһеј!...

Аршак

Јә кәлә дәстәји уһо әј Әлдар!

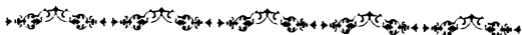
Муса

Фәм сох виниш јәбо!

Аршак

Нәкәрдо Гачар!

Тејмур

Оһо, ә сәр иму офдорут уһо...

Әлдар

Аршак, тү дәрәрә, дәрәрә сәхт ки,
Тејмур, вара ә дог...

Тејмур

Уһо нәзники!

Әлдар

Бошку, һәчәл кәчи расирә јә вәхт,
Чумог ән чубонә совусдә бәдбәхт.

Күрд Муса

(һорәј сохдә-сохдә)

Әј Әлдар! Күрчиһо омо, әј Әлдар!

Әлдар

Киһо, күрчиһоји?

Күрд Муса

Әри әј бирор!

(Әлдор ә пишој күрчиһо вадарафдә)

И догһо ән ишму, мә бисдорум шор!
Ә ловһој хәлгәвоз әдәм моч сохдә
У говләји хосдә дүлһошмурә мә.

(Гәл күрдә дү јәкирә моч сохдәнүт)

Нүшит, нүшит, јә кәм рәһәти сохит!

(Һәммә нүшдәни)

Чәндгәдә имбуруз мә шор бисдорум,
Војкәј дүл мә буһо бирори дүрүм
Әз гувот ән доғһош, гувотү амбар.
Имуһој бил тоб дү Мәһәммәд Гачар!...

(Нун-кобоб овурдәнүт, сәр күрдәнүт чи хурдә.)

Әлдар

(Ә Тамара)

Хәһәрмә! Куј әрчү оморит кәнә?

Тамара

Бијо, куш докорит ишму ә дүл мә.
И дүл ән дәдәји, урә пара сох,
Виниш чүтам зәрә, ә у вәри доғ!

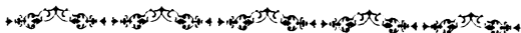
Әлдар

Һәчи... лап дәрдлүнит, коф сох әри мә!

Тамара

Сүпәнч зә, хүшк бисдо вәлкһој ән дор мә.
Товуш ән чүмһојмә јә кук бу мәрә,
Һәјил бу, тазалә әдәбу кәшдә.
Урә ничот нәдо кулләј ән дүшмә.
Доғ кәши ә синә Мәһәммәд Гачар,
Ки урә, ди ә мә, икидә Әлдар!
Бил тасуну у дәшојү хунирә,
Һингинәһој дәдәј, чүм дирә, дирә!

Шалико

Әлдар! Һә расдәкиш Мәһәммәд Гачар
Ә Тифлис әловһо дәшәнд бәгдә рафд,
Оф! У гәнчугә күрк, зәһәрлүжә мар
Хәлгә ә һәнк гудуз вәнчи вадарафд.
Сухд ә шәһәр дәһо кәлә бинәһо,
Ә гичог дәдәјһо сухд чәнд балаһо.
Ә и чүмһорәвоз дирәм һәммәрә,
Оф... јәбо данумкә вәнчирә урә.

Әлдор

Кејф түрә һич пузмиш нә сох бирормә,
Һәл имбу сәр әну бовор сох ә мә.

Аршак

Шалико, Шалико! Куч һисд имурә,
Овсар ән дүнјоиш ә дәс иму дә.

Күрд Муса

Чонум, хун ишмурә нә сохит сијә,
Дүшмә күрд нә бири, ә чор јон һәлә.
Чү амбар күрдәнит нум "Гачар" ишму?
Ә дәс нәдаравһо гәләјим иму.

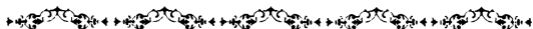
Әлдар

Бошку, ә мәшгәвоз чүтами һол тү?

Күрд Муса

Хубум, лап хубум мә, тү хуб сәхд пој һо,..
Нә куј ки, јарајмә бәгдә дорд до...

Әлдор

Һа...Һа... ә и дәниш, Аршак тү дәниш!
Дәдәјһо чү кукһо зәндикә виниш!
Вәдәшән гилинчә, шир хурә һәјил!

Аршак

Зәнит, чәнки зәнит!

(Муסיки. Әлдар нә Күрд Муса ә гилинч вәчө-
вундәнүт)

Күрд Муса

Пој, кушд ән кәклүкә нә хурдәјки тү!

Әлдор

Түрә хорундәм мә, бијово әз чүм тү!

(Муסיки. Гилинч вәчәвундә әдәј рафдә ә һә-
рәј дү тараф. Шалико гилинч хүшдәрә ә һәрә-
луг күрдә.)

Шалико

Лап ә и кәләји зарифәт бирә!

Тамара

Расдәкиш, Әлдар!
Әри гилинч зәрә һүнәри түрә!

Күрд Муса

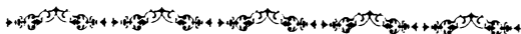
Пәләнк әни доғһо түни тү Әлдар!

Әлдар

(Ә дәс јә күрчи дәһо ә чонгури дәниширә)

Куј и чүни?

Күрчи

Чонгурини нум ән и,
Саз ишмурә хуноји.

Әлдор

Хуб, нә зәни!
Мәлһәми сәринә новој ән доғһо,
Зән, гәриш бу ә у, новој күрчиһо!

(Күрчи зәрәни)

Тамара

(Әз Рустави хундә.)

Тији сохдә һәрс чүмһорә, тәһәриф дим Тамарара
Әз әввәл куфтирә гәзәл нә варавунд у дилдарә.
Мүрәккәб мә ов новурһо, гәләммәш гәмиш
әнуһо,
Ә сәр офдорә дүлһорә, сула сохдә ухә хуно.
Нум мә нисди Руставили, хуши әри мә сәһәрһо
Әри јә ешг чун вәнорәм ә сәр әни овсунииһо.
Мә Мәчнунум әјә чонон, ә сәркәрдәј ән
ләшкәрһо,
Мүһүбәтә нисди дәрму, чорәјү нисд әз тәбибһо.
Јә чун дуку чонән мәрә, јә дәшәнү ә вишәһо.

Әлдар

Кујит Руставили кини, нум кини?

Тамара

Әри шејр күрчиһо у јә устаји.

Элдар

Ҳасул бијор, ану, чү бәхтәвәри!
Урәш һохмәј ән Низамиму вәри.

(Әз дур сәс туфәнкһо оморә. Күлнар оморәни, һәммә ә пој вәхүшдә. Элдар хүшдәрә ә пишо дорә. Күлнар кәлогојирә вокундә, ә пишој Элдар шәндә вә когозә ә у дураз сохдә, һәммә мәһтәл бирә.)

Күлнар

Вәки, бирор, Элдар ки!
И когоз әз Вагифи!

(Элдор когозә вәкүрдә кәлә-кәлә хундә, һәммә кушд дошдә.)

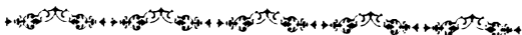
Элдар

Хун и когоз мәрә Элдар бирор мә!
Бил доғһош куш дору и дәрдној мәрә.
Јә тарлан хәјоллү, јә дүл ночогүм,
Һашдан јә ковтәрүм ә гәфәс дәрүм...
Әј бирор! Ә гомбур дәшәндүт мәрә,
Дузи ән зувун мә бисдо јә војнә,
Бијо вачарун тү гәфәс сәнгирә,
Нәмүрү сәс шоир чүм дирә-дирә!
Түш нәварасдикә әз и чәтини,
Мәрә һич әз худош јә имид нисди!

(Әз һәр тараф Гачара нифри сохдәнүт. Јә кәлә зүлзүлә һәмәл оморә)

Әлдор

Оф, кәнә ә мувәһ әдәј зәрә хун!
Виниш, лојигими ә Вагиф и зулм!

(Ә и һәрә јә пирә кәндчи, ә јә чәнд кәндчи-
рәвоз оморә.)

Пирә мәрд

Әлдор комишмунит!

Әлдар

Мәнүм, әј ләлә!

Пирә мәрд

Кук мә, ә зувунһо офдори нум тү,
Бәлкә, чорә сохди тү әри тум тү.
Әри тү вәрзүһо бәхшәји мәрә,
Әримәш јодикор һишди бәбәјмә...

Әлдар

У чүни әј ләлә?

Пирә мәрд

(Әз зир гобој хүшдә јә гилинч вәдәшәндә)

Ини! Мисри гилинч куфдирәт ирә,
Һәмишә сәдиги ә вәтән хүшдә.
Бүзүркә Короглу һишди јодикор,
Чикәј әнкүшдү вә, нә вәдәшән әз јор.
Вәки, ә сәр әну чүм тү вобошку,
Короглу бил һәр вәхт ә дүл тү дәбу.
Ә тү батмиш нибу нә хон, нә пошә,
Ә косиб кумәк бош, мисво сох һәмшә.

Зэн! Зэрэ дэсһој тү, вином сог кәрдо,
Дүнјо әри Гачар томом тәнк кәрдо!

(Әлдар гилинчә вәкүрдә, ә јә һүрмәт нә мү-
һәббәтәвоз ә у хејли дәниширә, ә сәр дү суг-
рә зани нүшдә гилинчә моч сохдә.)

Әлдар

Ә сәр Гират бурмиш бирә хисирә,
Әз хонһо, әз бәкһо һич нә тәрсирә,
Залумә дог дорәј, гилинч Короглу,
Имурә говләји, гилинч Короглу!
Чәнки зәнит вәхизит!
Гачарә омун нәдит!

(Һәммә гилинчһорә ә һовоји тик күрдә, сәс
урај ән уһо ә чор тараф лов бирә. Дәстәј Әл-
дар ә чәнк кирошдә.)

-ПӘРДӘ-

ЈАЗДӘЈҮМҮН ШӘКИЛ

Галај ән Шуша. Дүзәнкәһој "Чидир Дүзү". Оф-то јовош-јовош әдәј батмиш бирә. Дү чубон кәмәр ә кәмәр водорәт нүшдәт, әз уһо јәки түтәк зәрә.

Мурад

Гасим?

Гасим

Чүни? Чү бири?

Мурад

Азар бири!

Һә һәчи оморим, һә һәчиш рафдим,
Ә мәтләб расирә, јә руз нә дирим...

Гасим

Јәбо куј чү бири?..

Мурад

Азари, азар!..

Насда чү сохдәкә Мәһәммәд Гачар!

Гасим

Чү сохдә?

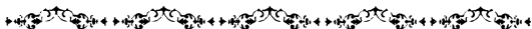
Мурад

Вагифә әдәј күшдә Гачар...

Гасим

Нәһо, һәчиш хунсүзи бирә ә хәр?

Мурад

Ә чун тү дуз әдәм куфдирә!

Гасим

Әллә...

Чүтам! Ада, лап ләрз офдо ә дүл мә.

Мурад

Әри әдәт күшдә Молла Пәнаһә...

Гасим

Чүни тәхсир јозуг чү мијо дирә?

Мурад

Әдәт куфдирә...

Әз Вагиф куфдири ки, Гачар,

Әз тирјохлүјә пој чү шоир бирә?

Уш тәлһ чувоб дори у зулумкорә,

Сухунди дог дори у һүкүмдорә.

Гасим

Мурад!..Ада...түрә јә хубә сәс вә,

Хун әз кофһој әну јә кәм әри мә!

Мурад

(хундәни)

Һәдәт чүми хумор-хумор дәниширә,

Һәдәт гутинәји гирмизи бирә.

Һәдәт муји ә чор тараф лов бирә,

И нә әз ворвори, нә әз шунәји.

Гасим

(зани хүшдэрэ зэрэ)

Эјвој, у чүмһојтү кур кәрдо Гачар!
Ә чүн Вагифиш рәһм нәс сохдә и мар!

(Ә пәсә-пишо дәниширә)

Мурад, Мурад, ада, овордуд, ини!

(Ә гәзәбовоз дәниширә вә һашданки ә һәсмурәвоз чәнк бәрдәрә хуно)

Әј фәләк, әј дүнјоһ, әј чәнәх хуни!

(Шејх ә јә дәсдә одомиорәвоз Вагиф нә Әли бәјә овордәни.)

Шејх

Појит!

Вагиф

Мүмкүнми инчо појисдә...

Шејх

Әһ кук мә, худорә һәчи војисдә!

Әли бәј

Чү бисдо, зу кујит бијов хунризо!
Амбар зир-зир сохдә һич нә сох шори!
Түрәш имфубәрү и сијә хори!

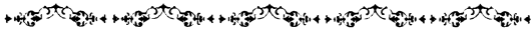
Шејх

(ә пәсә-пишо)

Әстәгфүрулла...

Ә и кофир дәниш!

Вагиф

(Ә тазалә дарафдәниһо офдо ә һәсүрәтлүжә чүмһорәвоз дәниширә, ә кук хүшдә.)

Офдо әдәј дарафдә тор кәширә һилом.
Әз һәвәлиш һәчини зиндәкуни ә һилом...

(Офдорә бурбундә.)

У, бәхш һүмүрмәни јәбо хуб дәниш!
Шәһәмү мүрдиһо хәјоли виниш!
Мәш руз кирәвундум, мәш товуш дорум,
Әз зувун ән рачһо, дур нә бисдорум...
Имуһој јәлкән мә ә сәнғһо вохурд,
Әз јә һүмүр инсон бисдорум гәрхунд.
Кук мә! Пара бирә мә әдәм сухдә,
Әдәт күшдә түрә һә әз товун мә!
Бил, доғһо, доһорһо вачару ә сәр мә!..

Әли бәј

Бәбә!
Ә кәләји Офдо вичдони түрә...
Ә кул хүшдә дәрд хәлг микәрдуну,
Тә и дүнјо һисди у һә мумуну!..

Видади

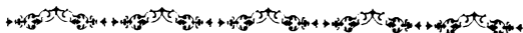
(әз пәсәји тараф һорәј зәрә)

Вагиф!

Вагиф

Видади, түними, бијо бирор мә,
Әз дүјәки дур сохд һәчәл имурә!..

Видади

Чүмһојмә кур кәрдо чүһо дирәнүм!
Офдојү күрдиһо сәбәһ дирәнүм...

(Вагиф нә Әли бәјә кәширә кәширә овурдәнүт.)

Вагиф

Нә кирис, бирор мә, тү нүвүс, тү зиһ!

Видади

(Дәсһој хүшдәрә ә һовоји тик күрдә)

Тфу, ә у тәхт тү, әј чәрхи фәләк!
Әз сәнг нисд дүл инсон, әз кушди у тәк!

(Чәллодһо дирәморәни.)

Шејх

Зу бошит вәсијәт ишмурә сохит!

Вагиф

(Кук хүшдәрә сәхт гәл күрдә руј хүшдәрә
рујә чәллодһо күрдә)

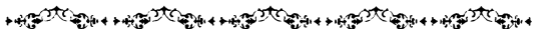
Чәнгәдәш бисдокә түрә хуни чәллод!
Әз чуниш зијоди әри инсон әвлод,
Мәрә нәс тәрсундә вәхтсүзә һәчәл,
Инсоф бошку түрә мәрә күш әввәл.
Бил хун ән һәјилә нә вүнү чүм мә!
Һәчи күшдә дог нә кәшит ә дүл мә...

Шејх

(ә рүхшәндирәвоз)

Шоир, ә ранк ишму јә кәм зәрди дә?

Вагиф

Офдош батмиш бирә-бирә зәрд бирә!

Шејх

И пучә ҳиломә әз јор вәдәшәнит,
Имуһој хүшдәрә рүјә гиллә кирит!

(Чәллод Әли бәјә кәширәни, Вагиф урә рәһо
нәс дорә.)

Вагиф

Уф...! Уф.. у чүмһојтү кур кәрдо чәллод!
Нә куфдурум әз тү ширини әвлод!

(Шејпур зәрә оморә. Гачар оморә ә јә һүндүрә
чикә појисдә.)

Гачар

Һа... һа... кәлә шоир!

(Ә одомиһој хүшдә)

Ини сәхт појит!

Инчо әз кәлләһо гәлә вокунит!

Бил тә һәсму варов, појү ә һово!

Бил шәх буров әз зир әну һәрс чүмһо.

Лап ә кәлләј әну, әнчәг вә әнчәг

Сәр Вагифә мәнит ә һәнк сәјәчәг!

Видади

Әј парчо! Ә хори-һово дәниш јәбо,

Овул курдә сијә бири булудһо.

Вагифиш јә куки әри тәбиәт,

Һич ни мүрү зувун ән шејр сәниһәт...

Әдәм миннәт сохдә бәхш урә ә мә,
Тији нә сох ҳовун нисдо јә хунә!

Вагиф

Миннәт нә сох, миннәт, тү ә у чәллод!
Һәлә кәлә вәтән нә бири бәрбод...

Гачар

(Ә Видади)

Дирәнит? Уни, у кәлә дүшмән мә,
Урә сухундумкәш кәнә һәгүм мә.
Зу бошит чәллодһо!

Видади

Нәһ... хун нисдкә түрә зүлүмкор јәбо,
Һүкм сох кәрдәнмәрә зәнүт чәллодһо.

(Видади хүшдәрә ә һәрәј Вагиф нән чәллодһо
дәшәндә.) (Ә и һәрә сәс-күј лов бирә. Дәсдәј
Әлдар әчәнк кирошдә. Чәнк сәр күрдә)

Шејх

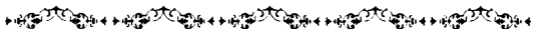
Шоһмә! Ә чәнк әдәј оморә Әлдор,
Бијо зу вирихим, хәтоји амбар!

Гачар

Нәһ... Нәһо... митәрсүм әз јә кәдә мә,
Хориш ләрзирәни әз һүнәрһојмә!

(Чәллод Әли бәјә војисдә зәнү)

Мурад
(ә һәрмәһ хүшдә)

Ада, оморут!

(Әз сәр чәллод ә чомоховоз зәрәни, чәллод офдорәни. Әлдор, Күрд Муса, Күлнар, Шалико, ә пишо дәри, дәстәј Әлдор вәди бирә.)

Гачар
(ә одомиһој хүшдә)

Зу кирит, сог кирит һәј сәһәт урә!

(Видади, Вагифә гәл күрдә ә јә giroг кәширә. Әли бәј ә Күлнаравоз синәсов бирә. Әли бәј туфәнк Күлнара вәкүрдә ә чәнк гәриш бирә. Кәлә чәнк рафдә. Әлдор ә гилинчәвовз одомиһој сарајә бурра-бурра пишово рафдә.)

Гачар
Хүшдәнмә бијо гәриш бошум ә чәнк!

(Әлдор пишово оморә. Шејх нә вәзир вирихдә-нүт Әли бәј Шејхә зәрә әз доһор дәшәндә.)

Әлдор
(Ә Гачар)

Әј инчо дәниш!...
Әз кәмәр зәрә
Ә чүнтүни икид,
Һич рач нәс дорә!

Гачар

Пој..., пој тү јарамаз, тү насдә бәкә?
Ҳәсүл мә Гачари шoһ ән шoһoјүм,
Әри руј ән хори мәш јә худојүм!...

Әлдор

Бијо, чил-чундурә кәндүсдонум мә,
Оморәм чәнк бәрүм ә шoһовоз мә.

(Ә гилинчәвоз кәлә чәнк рафдә.)

Гачар

Короглу бијо бу ә мәрәвоз ә чәнк!

Әлдор

(ә рүхшәндирәвоз)

Бәһ.. бәһ.. и чү кофи, пәләнки тү пәләнк!

(Әлдор Гачара јаралү сохдә, әнчәг чәнк кәнә
рафдәни. Һәјәбо әз дәс Әлдор гилинчү офдо-
рәни.)

Гачар

(појисдә хәндүсдәни)

Пәһ...пәһ...

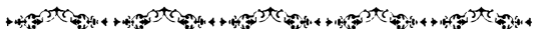
Бил дәдәшму бијов ә һорәј тү!

Әлдор

(Әз зир јапунчи хүшдә гилинч Мисраимирә
вәдәшәндә)

Хуб пој! Гилинч Мисри омо ә сәр тү.

Гачар
(Чәшмиш бирә)

Чү?...Чү?...Гилинч Мисри? Чү? Чү? Короглу?

(Әлдор Гачара һәкәнә ә гилинчәвоз зәрә. Гилинч Гачар офдорәни. Ә дәр појисдокор ә дәсү хәнчәр дәри, оморә әз пәсә ә кәмәр Гачар зәрә.)

Пирә мәрд кәндүсдон
Ә әтәк ән доғһо асланһо дәри,
Инчо Короглуһо һәсб вәчовунди.

Әлдор
Һәл бисдо сәр әни зәһәрлүжә мар,
Бил талан бу сарај, әз кәм, әз амбар
Бәхш сохит бил бәрүт киснә һониһо,
Бил имбуруз миһид сохуку уһо.

Шалико
Бирорһо мүрдиһо әнчәг Гачари,
Ә дүнјо чүн Гачариһо амбари.
Әнчәг күк үшүрә мәкәним иму,
Ичиро бирори, и һәнк дусдиму!

(Тәлхәк дироморә ә пәсә-пишој мејит Гачар һәсбә хуно чәрх хурдә, ә у ә рүхшәндиравоз дәниширә)

Тәлхәк
Расдәкиш ишмүрә јәсир күрдүткә,
Күрдә ә торикә гомбур дәшәндүткә,
Әз бугоз мизәнүм си одомирә.

(Сэхт хэндүсдэни. Видади нэ Вагиф дироморэ-
нут. Һэммэ э уһо э һүрмэтэвоз сэр зэрэ.)

Элдор
(Ә Вагиф)

Ә бүзүркэ шоир шолумһо кәрдо!
Тә и дүнҗо һисди нум јү сог кәрдо!

Видади
Оһо, дураз бири и һәрзәнэ шир,
Амбар локо вәно ә Ирон и тир.

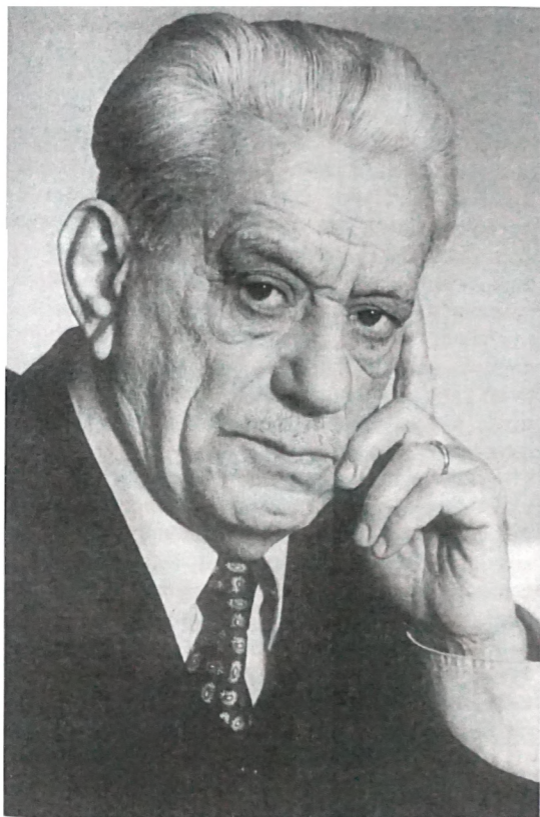
Вагиф
(Ә Видади)

Әј Видади, тү ә и зиндәкуни һилом дәниш,
Ә и руз дәниш, ә и кор дәниш, ә һесоб дәниш!
Ә хорирәвоз јәксон сохд зулмә јә әзини мәрд,
Тү ә пәләнк доғһојмү ә икидә Әлдор дәниш!

Әлдор ә һүрмәтэвоз дәс Вагифә моч сохдә,
хәлг урә ә јә шорирәвоз әз мејдүј һәчәл вә-
дәбәрдәни.

ПӘРДӘ.

БӘХТИҲАР ВАҲАБЗАДӘ - 1925

БЭХТИЈАР ВАҲАБЗАДЭ

Э Азэрбојчон әдәбијјәти ә ХХ бүрк Һәсүл омориҺо, әзу вәдијә шоирҺо јәки Бәхтијар ВаҺабзадәји. Нум әну нәинки ә республикәј Азэрбојчон, әзу лап дур һисдиҺо үлкәҺош јә философ-шоир, јә лирик драматург, јә бочәрәг-лүјә данандә вә публисист, јә нәмуслүјә вә јә хомушә инсонә хуно вәкири.

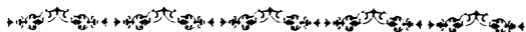
Чәнд нүвүсдә китоб широҺојү, драмаҺојү вә публисист хәтҺојү ә зуҺун инкилиси, франсүзи, уруси, алмани, фарси, түрки, полјаки, испани, мачари вә ә амбара зуҺунҺо чарундә омори.

Бәхтијар ВаҺабзадә ә 1925-мүн сал ә республикәј Азэрбојчон ә шәҺәр Шәки Һәсүл омори. Ә 1934-мүн сал ә кифләт бәбәј хүшдәрәвон оморәт ә Боку әри зиҺисдә. Ә 1947-мүн сал варасди факултәт филолокијара ән Дәвләт Университет Бокурә вә һә у салиш гобул бири ә аспирантура.

Ә 1964-мүн сал вәкүрди нум алимирә. 40-сал зәвәртә нубо дори ә Университет ә Боку. Әз 1990 салавон ә пенсијәји.

Бәхтијар ВаҺабзадәрә әз 70 зәвәр китоб шејрҺо, 2 монографија, 11 елми публисист китобҺо вә ә садҺорәвон ә гозетҺо нә журналҺо дофус бириҺо нүвүсдә хәтҺојүни. У автор ән 20 зәвәртә тоорихи вә һәмрузинә појемәҺоји.

У э 1975-мүн сал э лојигирэвоз вәкүрди нум лауреати эн Бәхшәј Дәвләт Азәрбојчонә, э 1984мүн салиш нум эн лауреати эн Бәхшәј Дәвләт СССР-ә. Э 1985-мүн сал урә "Шоир эн Хәлг" Азәрбојчон нум дорә омор. Э 1995-мүн сал әри азади хәлг хүшдә сохдиһо корһојү киро урә орден "Истиглал" (ихтијорү э дәс јү дәбирә, азад бирә, э һич кәс тобе нәбирә) бәхшә дорәнүт.

Э әхири 30-40 сал э Азәрбојчон әдәбијјәти һәчи һүрмәт вә мүһибәт хәлгә гәзонч сохдиһо нум дүјүмүн шоирә күрдә чәтини. У 5-бо э Зәвәри Совет Азәрбојчон милләт вәкили вичирә омор. Эз товнәј шоир-философ Бәхтијар Ваһабзадә китобһо имбу нүвүсдә. Әрчү ки, у эз һәрәј хәлг вәдирәмориһо вә риказһојү үшүт дорәниһо јә вәшәрглүјә астарәји.

Мә э 2003-мүн сал әри шоир Бәхтијар јә когоз нүвүсдә фирсорәбүрүм. Э нүвүсдә когоз-мә һәчи чуһоб дорәбу: "Һүрмәтлүјә һәмвәтән-мә Рашбил бен Шамај когоз ишмурә вәкүрдүм. Хундум вә э мә амбар кори сохд. Мә лап хуб данусдәнүм ки эз вәтән дур бирә вә һәсрәт әнурә кәширә зобутә һичиш нисди. Омо чү бијо сохи?! Мә данусдәнүм ки, э Америка, э шәһәр Бруклин э чәнд сәбәбһо киро эз Азәрбојчон сәр вәкүрдә рафдәтһо кифләтһој чуһур-һој доғиш зиһисдәни.

Хэлг Азәрбојчон һәмишә ә чуһурһорәвоз дусди кирәвунди вә у дусди и сәһәтиш ә һәрәј хәлгһојму домунди вә әдәј дијәш мүһкәм бирә. Әз кифләт иму, ән хубә дусд кук мә Бинјамин куфдирә јә әгүлмәндә кук чуһур доги бу. Уһо ә школәш ә јәки хундәнбүрүт. Университетәш әјәки варасдәбүрүт. Прокорур бу. Худо рәһмәт сохо, лап човон дүнјо хүшдәрә тәрк сохд. И сәһәт һәрмәһ зиндәкунијү ә дәдәј хүшдәрәвоз ә Бруклин зиһисдә. Уһо ә Боку оморәбу. Мә и когозәш әришму ә уһо дорум фирсо. Мәрә војисдә ишмуш ә и хубә, мәррибонә кифләтәвоз дусди кирәвунит.

Әз мә шолум кујит ә Бруклин зиһисдәниһо ә бүтүн һәмвәтәнһојмә. Војисдәјмә уники, ишму јә мүшдә хуно күрд бирә ә јәки кумәк бошит. Јәкикә, данусдәнүм ки, Азәрбојчон һәмишә ә дүл ишму мидомуну. Ә и когозәвоз и шејрәш "ВӘТӘН--ГӘРИБИ" нә ә түрки, нә никилиси чарундә омориһо китоб мәрә ә автографмәрәвоз, әдәм јодикор фирсорә".

Ә һүрмәтәвоз: Бәхтијар Ваһабзадә
Баку, 03.07.2003.

Мә һәммәрә ә һисоб вәкүрдә, ә јә нәтичә оморум ки, әз лүкәһој ән чүн Бәхтијари кучлүјә дор, ә јә бала лүкәлә дәс кәрдундә, тәмсијүрә ә зуһун дәдәјиму расунум ә хәлг мә.

МӨ БИЈО БОШУМ

Дијә вәсси, вәсси шинох хүшдәрә,
Вәсси тү ә һәммә әдәј сәр зәрә.
Ә чундуриһој кәс пәлү вәнорә,
Әз дүшмә бәтәртә, тү дүшмә бирә.

Бәлкә лап күкһојму әдәј писира,
Әчәји куј мәрди, әчә хисирә?
Ә дүнјо һүкм сохдһо и пирә мизрәһ,
Чубуг сафановоз әдәј рафдә рәһ.

Вомундим әз кәшо, әз минәт сохдә,
Вомундим кәшорә әз тимор сохдә.
Вир бисдорим иму нәшинохо мундим,
Ә софә хун иму, хунһо докундим.
Дүнјоһ нәс војисдә шинү имурә,
Һәчи бугмиш сохдим иму имурә.

Бил ә сәсмәровоз шинохут мәрә,
Вәсси ә хори мә дустог бирәј мә.
Хуб, хәрәб чүтам һисд, ә чүм ән дүнјоһ,
Војисдә һә һәчуш вәди бошум мә.
Чү һисдүм, һә унум, сијә јә сипи,
Чү һисдүмкәш ә у, мә һисдүм мити.
Әнчәг мә хүшдәнмә бијо бошум мә,
Әкәр мә нисдүмкә, ундә һичүм мә.

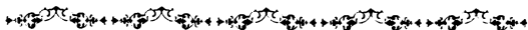
ЧУТАМ ДУЗ КИРОРУМ

Чүтамиш рафдикә и рәһһо шәфти,
Әз доғһо бијовһо, рәһ сајлһо шәфти.
Ә и шәфтә, рәһһо хутә һисдүтһо,
Рафтәшүш, нүшдәшүш шәфтики, шәфти.

Ини кучәш шәфти, даланиш шәфти,
Фурухдокор шәфти, аланиш" шәфти.
Дурујдукорәрә нисди софә руј,
Русмуш шәфт, сәнгүш шәфт, тирозуш
шәфти.

Овһош ки лиһәји, нәс тәмиз бирә,
Воисд сәвкәнд хунум ә ән дузә рәһ.
Әкәр рәһ шәфдикә, әри дуз бирә,
Чүтам дуз кирорум, әз и шәфтә рәһ?

КОФ БИРИ

Күрси мунди, күһнөлә дәкиш бири,
Таза муку:" Васала мә овордум".
Нәдирәһорә ә гәд ән јә сал дири,
Виниш муку: "Шәфтә ә дуз чарундум".
Диһнә кәдә ини јә рәһбәр бири.

Тү буж-бухун дуркурә виниш Худо!
Шори әни түлкирә виниш Худо!
Вози әни лукурә виниш Худо!
Јә си салә фајишә духдәр бири.

Әврүшүми јә битәвә борәмә,
Һәр јетән күл нибу мәлһәм јарајмә.
Мирвори, ә һәр дәријо дә бәкә?
Хуб әз хәрәб, сүрхиш әз мүс сар бири.

Бәнд нәбош ә чәкһо, тәһәрифһо тү,
Хүшдәрә нә виниш ә сәр доғһо тү.
Мә, мә куфдирикәш ә һәнк ого тү,
Коми сәрчә әз ләпүр тү дур бири?

Финдилифәнд әни дүнјорә дирә,
Еј Бәхтијор појун тү зувун түрә.
Лап хүрд сохдәт уһо кәмәр дузирә,
Ини ә зувунһо һәммә коф бири.

Ә ҺӘНК ИНСОН ЗИҺУН МӘРӘ

Тү еј Худо кумәкмә бош,
Ә војкәјмә бәсд чун мәрә.
Инсон һәсүл оморәмкә,
Ә һәнк инсон зиһун мәрә.

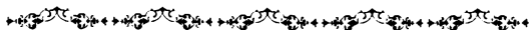
Мә күл бирәм мисгол-мисгол,
Мәлһәм нә зән ә јарәјмә.
Ә и севдо, ә и војкә,
Дијәш сәхт бәсд тү чун мәрә.

Фикирһојмә дәстә-дәстә,
Јәки шәндә, јәки бәсдә.
Нәзникиһо лап ә дәс дә,
Ә дурһо бәр расун мәрә.

Пүрсүрүт ки: комини мә
Хуби мәрә, хәрәб сохдә?
Ини дуст мә, һәм дүшмән мә
Әнкүшдовоз бурбунд мәрә.

Еј имид мә, еј кумон мә,
Чүтам һәгә һәшо зәнүм?
Гурбу кәрдо ә һәг чун мә,
Әз һәгсүзһо дор чун мәрә.

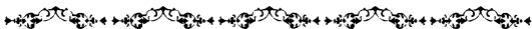
СУХДӘ-СУХДӘ ЧИЛИД БИРӘМ

Ә у ләһәј ән дәр ишму
Чикәј појмә нә мунд дијә.
Әнчәг јә хүшкә "саламла"
Ә һәрәјму домунд дијә.
Севкисүз мә сәнг бисдорум,
Ә тү коф мә нәмунд дијә.

Ә һәр дәрд мә дәрму бири,
Әрчү зәһәр бисдори тү?
Еј шори мә, әрчү һәчи
Һәчи сәһәр бисдори тү.
Тү рафдикәш, һич нә кујки,
Әз дүл мә дур бисдори тү.

Ә кәрдән тү мәрчо бүрүм,
Диглә-диглә пузмиш бирәм.
Һүндүр бүрүм, јә дог бүрүм,
Мә һәл бирә тузиш бирәм.
Мә јә сухдә вулкан бүрүм,
Сухдә-сухдә чилид бирәм.

ПИШ СОХ ХОВ МЭРЭ, СЕВКИЛИ

Шэв кирошд, бэгдэ эрчү
Хов нэдэри э чүм мә?
Мә нэсданүм хисирэ,
Мә мәһтэлүм э хүшдэ.

Ини атэш эн дүл мә
Ә чун оворди мэрэ,
Түрә офдиһо чүмһо
Вир сохди хов хүшдэрэ

Хов мә вирихди эз мә,
Ә дүләвоз ә јәки
Ә пишој эн пәнчэрэ
Кәшдәни шэв бирәнки.

Хов мә вирихди эз мә,
Иними севки, севкили?
Әз пишој эн пәчэрэ
Тү зу пиш сох хов мэрэ,
Ә севки, сәвкили мә.

ТҮРЭ ҲОВУН ҺИСДМИ?

Түрә һовун һисдми?

Мукум: -Ән дүнјоһ

Шәфтү ә јә чикә, дузјүш һовуни.

Әкәр мојәј инсон һә маладикә,

Ә дүнјоһ оморә рузјүш һовуни.

ИНИМИ ДУЗИ?

Чүни мүрдәјиһо, чүни мунимһо?

Оморә рафдәрә пүрсирәкор нисд.

Әхи әз оморә, нә әз бурајмһо,

Имурә ә дүнјо һич јә хәбәр нисд.

Бәлкәш зиндәкуни хови, хәјоли?

Әввәл чү, әхир чү, чүни бијовһо?

Бәлкә омориһо гисмәт, мозоли-

Әз иму пишотә дориһо худо.

Гисмәтһој ән иму... иними дузи?

Зиндәкуни инсон нәгүли, вози.

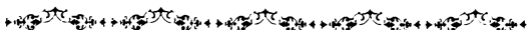
Оморәјм ки, бурајм... Куфдирим һәги.

У дүнјо, и дүнјо бәгдә куј чүни?

Оморим нә бисдо пишорә дирә,

Зуш мурајм ниданим дирә әхирә.

ЗИНДӘКУНИ ТҮ ЧҮ ШИРИНИ

Әз тү нибу тух бирә, зиндәкуни, ширини,
Әнчәг ән һәммә нисди, тү, тәк гәдүрләј түрә
ән данусдокор түни!

Ә и дүнјо хүшдәрә јәкиш гиног нә куфди,
Јәккә, һә хүшдән һүмүр, тән бәхш нә бисдо,
шәфти.

Һүмүр бәхш бирә зомон виниш ә ки чү офдо
Сәсад ә гәргә офдо, 10 саллә шәһинә до.

Ширини зиндәкуни. Ки сирәји бисдо рафд?...
Рафдәкорһош ә дүнјо рүһ ән хүшдәрә но рафд.
Диннә руз јә пирә зән сохдә-сохдә вој-зари:
"Әз дәс әни дүнјо мә, визор оморәм" - муку,
"Мүрдәш нәс рафдәнүм ки, чун дүм варасүм"-
- муку.

Әз дүли куфдими у, и кофә мијо дирә?
Нәһ, бовор нисохум мә!У, куфди сухдә-сухдә,
Зуһун һәчи куфдикәш, һәлүсти ә дүл хүшдә
"Ләһәнәт ә шәһәту, ләһәнәт кәрдо"-муку.

Зиндәкуни! Ә һәнк шори, һәзәбһојтүш ширини,
Түрә вәкир сохдиһош и гәришугиһој түни.

Лап двист сал зиһисдә ә ләззәтәвоз Логман!
Һәкәнә мүһләт хосдә пишој мүрдә и инсон.
Хисирә ә савзәкәһ, јә руз һәзроил омо,
Муку:-Вәсс нисдми түрә, двист сал доһо худо?

Оморәм ки, чун түрә бәрүм, нисдми коф түрә?
Логман муку коф мә нисд, тү бәр вәкүрдәмһорә.
Омо мәрә јә кәмләј мүһләт дорә вәдәбәр,
Чун мәрә инчо нәбәр, ә у савзәкәјкә бәр.
Һәзроил рази бисдо,... Ә пој вәхүшдә Логман
Пој вәчи, лап курун рафд, һашдан појһо күрд
томом,

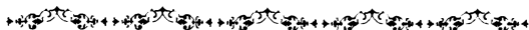
Аста-аста сәр күрд рафд, расирә ә у чикә,
Дәниши у ә һәсму, дәниши ә савзәкәһ
Ә и фәм сохдәрәвоз, дуз двест сал ә сәрү
Ә зиһисдиһо хори сог боши куфдирә у.
У сог боши куфдикәш, чүмү ә дүнјоһ домунд,
Лап двист сал зиһисдкәш, әз зиһисдә ни вомунд.
Омо фикир сохд и вәхт:

"Чү дүрүм мә ә дүнјоһ, һә әз оморә бәгдә,
Аһ...һашданусдәнүм ки, ди әз дәдәј бирәм мә.
Һүмүрмәрә пуч дүрүм,
Мә дүнјорә һич дүрүм".

Ә и вәхт чүмһој Логман ә јә күл вохурд, појисд.
Дүл хүшдәрә ә һәнк гуш,ә ки күл бәрдә војисд.
"Оһ... урә ки мичүнү, јәбо данумкә,-муку,
У күләш мә буј сохум бәгдә мүрүмкә"-муку.
Әнчәг һич јә фәјдә нисд...һәчәл ки расирәбу,
Логман муку:--

"Һәзүрүм, бәр чун мәрә бил һәг бу.
Һәзроил муку:--Әнчәг тү мәрә ә сәр дәшә,
У нәһ, ә и савзәкәһ, ә и чү тәфиһәт дә?
Әрчү мәрә нә һишди унчо вәкүрүм чунә?

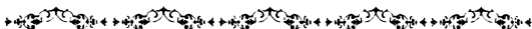
Логман муку: " Дан јэбо, ширини зиндэкуни,
Јэ кэшиһо нэфэсиш чунэ ширини дорэ.
Эз унчо оморэмһо и вэхтиш гэзонч мэни.
Кэлэ мэрд мүрд...

Куфдурут:-- "Бижовһо бијо мүрү.
Эз савзэкэһ у күлэ чирэнүт нэвэһојү.
Ә сэр говрэј ән Логман вәнорәнки чүмүсд күл,
Буј күләвоз пур бисдо, пәсә пишој бүтүн чүл.
У ә буј хүшдәрәвоз рәһкирорһорәш појунд,
Әзир ән хори дәһо әри Логман буј нә мунд.

Зиндэкуни ширини, ки сироји бисдо рафд?
Рафдәкорһош ә дүнјоһ рүһләј хүшдәрә но рафд.
Имбуми һич тух бирә,кәмтүш, амбартүш ширин,
Зиндэкуни, зимисту нә васалтүш һисд ширин.

Ә вәлк ән зиндэкуни чүрбәчиро хәтһо вә...
У гэјгусүзә салһој зиндэкуни ә дүл дә.
Нә данусдәм гәдүр јүрә,
Һәлә чүни ки бәкә... ә пишоји һүмүр мә,
Куфдирә, куфдирә мә, һә фурмундәм хүшдәрә.
Си сала бирә бәгдә, ә рузи лап һозор бо.
Сәрә вәчәвундәм мә, әри буш рафдә рузһо.
Имбуми зиндэкуни, әз тү сироји бирә!
Зиндокуни ширини, ә у һә ширини дә!
Нәһ тү ән һәммә нисди, тү ән гәдүрмәндһоји,
Ә тү ошуг һисдиһо, әну әгүлмәндһоји!

ДУРКУ-ДУЗ

Зэмони, дэврони, инсонми гудуз?
Дуз-- э гул чарусди, дуркуни хунсүз.
Нум јүш јә нисдә чи нисдһо әни хәлг
Дузү һә мөгбуни, шәфтү ки, хирсүз.

Һәг-дузи һәмишә ә пәсәј ән дәр,
Мәрә лап језуги оморә ә у.
Дурку пәпәх дузә вәнорә ә сәр,
Ә кул һәг вәнүшдә варафдә зәвәр.

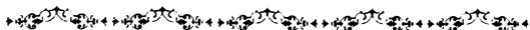
Дурку ранк зәрәји, дуз нисди ранксүз,
Дуркуни, ән дуркуш ранкәбаранки.
Дурку јә гәнчуги, дурку һәјосүз,
Дузиш ки һәмишә, һә һәјбкәш, һәјбсүз.

Дурку һәг-нуһогиш бүхтү вәнорә,
Мукују ә руј дуз, чү војисд урә.
Дуз, ә дәндү күрдә кушд тән хүшдәрә,
Ә чикәј ән дурку хәчәләт бирә.

Күл сүрхә кофһорә, кулә шиширә,
Нәсданим күл коми, тәлү комини.
Кофһо һәчи дәкиш сохдә ранкһорә,
Кәшдикәш нијофи дуз, дурку чүни.

Дүшмән ән азади, гул бирә нисдми?
Чүтам бовор сохум һәрду јәкини.
Хори азад бисдо, бәгдә и милләт,
Әхи хилос нисди у әз торики.

ГӘҤРИНИ

Чәмән ә чүм дәшәндиһо ковшәни,
Чәмән әз күл, күл әз чәмән гәһрини.
Әријәки милләт дүшмәниш бири,
Дуркуһо ки, әз дузһо тән гәһрини.

Ә пишојму нә үшиги, нә чигир,
Ә һәсму нәһ, ә хорини сәриш гир,
Ә һорәј шүгәми ини һәр фәгир,
Бәдән әз рүһ, рүһ әз бәдән гәһрини.

Әз дүјәки хәрәб омо рузһојму,
Валла зурбә голин бири пусд иму,
Дин ә дәс чоһилһо домунд сүст иму,
Дин әз и хәлг, хәлгиш әз дин гәһрини.

Астарәј бәхт иму ә һәсму вәри,
Зомонә чәндгәдә ә гәд мәрч дәри,
И рузһорәш ә бијовһо гәрд вәри,
Синә әз кәмәр, кәмәр әз тән гәһрини.

Јәкирә нәс варасирә нәсилһо,
Чикә дәкиш сохдәт ини фәсилһо,
Әз хори дур бири согләмә дүлһо,
Кошдокор нә хориш бәһәм гәһрини.

Зәвәриһо әз нәфс хүшдә дәс нә кәнд,
Сарәјһо вокундут пулһошү һә зәнд,
Әри јә лугә нун әз шәһәр, әз кәнд,
Дур бириһо, хәлг әз вәтән гәһрини.

ЛОЛ-КАР

Зуһун ә кор омокә, каримуш лап вир имбу,
Чүнки лолимуш һәмәл омори әз кариму.

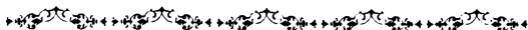
Шәһријар:

Һәм лол, һәм кар бисдорим,
Лолә әз кар висдорим.
Әввәл бил даним мә, тү,
Әрчү лол бирәјм әрчү?
Сәр кәшим ә кирошдһо,
Даним бирикә чүһо.
Зомон-зомон һә куфдүт,
Дивун имурә күрдүт.
Һич ә сәр нә офдорим,
Нә данусдим соф дорим,
Һисд-нисдә тә лүт бирә,
Кәндүт лап писд имурә.
Кәндүт гәтбәгәт урә.
Нә хосдим һәг имурәш
Һич әз јәкиш әј устад.

Чүнки надан бисдорим,
Әз һочизи чун иму
Чү һисд һәммәрә дорим.
И дүнјо әз хов вәхүшд,
Иму һәлә хисирим,
Сәс нә сохдим тоб дорим,
Әз дору вәбүрчирим.

Өз кари лол нәбирәјм,
Коф нә сохдәјм лол бирәјм.
САБИР чү куфдирәбу:
"Јә һәчојибим иму".
Тәрс омори корһојму.
Дузи лап чоғгол имуш
Өз доғ иму оморә.
И чиро кар бирәјмуш,
И чиро лол бирәјмуш
Өз сүстиму оморә.

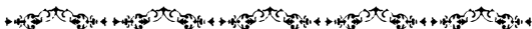
ВӘТӘНДАШ

Вәтәндаш! Чү рачә сәс дорә и коф,
Јәһәним-фәрзәндһој јә вәтәним соф.
Дәдәјһојму јәки бирорим иму,
Мә әри тү әрхә, түш күмәк иму.

Вәтәндаш! Чү рачә сәс дорә и коф,
Јәһәним ә дү чун јә дүлим һә соф.
Кучсүзим, јә һичим иму тәкә тәк.
Кувонмиш вәтәним бирәјм Вәтәндаш.
Бил дүл мә хуни бу нисдүмкә күмәк.
Ә нәхүјү сәнгиш бисдокә саташ.

Вәтәндаш! Чү рачә сәс дорә и коф.
Јәһәним һәјилһој јә һовојим соф.

Түрәш, мәрәш кәлә сохдиһо Вәтән,
Әри түш дәдәји, әримәш дәдәј.
Түш ја чуһобдори, мәш ки һәр зомон
Әри хушбәхт бирәј әну ја дәдәј.

Вәтәндаш! Чү рачә сәс дорә и коф.
Јәһәним ов хурдәјм әз ја билог соф.
У ов ә рүһ вәчәсд, дүши ә бәдән,
Һә, ә ја нумовоз бурбунд имурә,
Чикәј әни Вәтән, нум әни Вәтән,
Ә јор иму дәшәнд вәзифәјмурә!

Вәтәндаш! Чү рачә сәс дорә и коф.
Вәтән мүрүһо нисд, иму мурајм соф.
Инсон һүнәрмәнди ә вәтән хүшдә.
Мәһлүми, ә дүнјо әрчү оморим.
У һәсүл овурди, уш әдәј дошдә,
Ә рәһ әнуш әри мүрдә оморим.

*ЈӘКИ ӘЗ ӘДӘБИ КЛАССИКҲОЈ
ТОЧИКСТОН:*

ӨМӨР ХӘЈҖАМ

Ә ЗУҲУН ЧУҲУРҲОЈ ДОГИ

(Чорризәһо чарундә омори әз зуһун Азәрбој-
чони).

ОМӘР ХӘЈЖАМ - (1048-1131)

ОМӘР ХӘЈЖАМ

Ә һәрәј мәдәни хәлғһој дүңјоһ вәкир бириһо, әз классик шоирһо јәки, ә ХI бүрк зинһисдиһо шоир философ, кук ән точик хәлғи һисдиһо Омәр Хәјјами.

Хәјјам ә 1040-мүн сал ә виләјәт Хорасан, ә хори ән Нишабур, ә кифләт ән јә чодур гүчсохдокор һәсүл омори. Нум Хәјјамиш әз сәниһәт бәбәшү вәкүрдә омори. Ә ләгәм Хәјјамовоз, ә бүтүн дүңјо, ә нүвүсдә чорризәһој хүшдәрәвоз вәкир бириһо нум әни кәлә сәниһәткор Омәри. Нум бәбәшү Ибраһим бири.

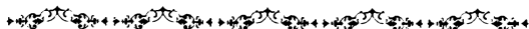
У, һә әз дәдәј бириһо чикә, чәнд чиро нубоһо вәкүрди вә имбу куфдирә ки, физика, ријазиијат, кимијарә хуб данусди. Ә сәр әну фәндһо чәндгәдә кор бәрдә таза чиһо һәмәл оворди.

У ә хоһиш Мәлик шоһовоз "Чалали тәғвими" рә (Ничум чәдвәлирә) һәмәл оворди ки, тә имбуризиш у кәрәки хүшдәрә вир нә сохди.

У азади, мәрди хүшдәрә ә һичиш дәкиш нә сохдиһо јә шоир бири. Хундокор мидану јә әзини пүрүш сохдә пүрсирә:

"Чүтам бисдо ки, әз данандајиһој дүңјо хәбәрдор бирә чәнд чиро кәшфһо сохдиһо Омәр Хәјјам, әнчәг ә нүвүсдә чүклә чорризәһој хүшдәрәвоз ә бүтүн дүңјо шинохдә омо?" Ә и пүрүш әгүлмәндһој дүңјо һәчи човоб дорәнүт:

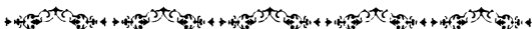

"Хәјҗама һәчи вәкир сохдиһо, ә устајәтирәвоз нүвүсдә овориһо вә әз гәд чор чәркәјү китобһо һәмәл бијовһо, амбар лугонә фәлсәфи фикирһо дәриһо чорризәһојүни." Чорризәһој Омәр Хәјҗама јәкүмүнбо ә XIX бүрк шоир Физчералд ә зувун инкилиси чарундә вә ә бүтүн Европа чикә вәкүрдә бәгдә, ә франсузи, алмани, италијани, уруси, түрки вә ә чәнди чәнди зуһунһо чарундә овори. Хәлг Азәрбајҗон, Омәр Хәјҗама әз XII, бүркәвоз, шинохдә Имбу куфдирә ки бүзүркә Низами, Хагани, Физули вә чәнди-чәнди классикһој азәрбајҗан чорризәһој Хәјҗама хундә урә кәлә гижмәт дорәт.

Омәр Хәјҗам ә 1123-мүн сал ә мәскән һәјили хүшдә ә Нишәбурда дүнјоһ хүшдәрә тәрк сохдә.

Әз Омәр Хәјҗам амбар имбу нүвүсдә. Оммо мә ә јә нәтичә оморум ки, әз нүвүсдә чорризәһој шоир, јә чәндирә, ә ширинә зуһун дәдәјиму расунум ә һәзизә хундокорһојму.

ЧОРРИЗӘҲӨ

Јә руз ә мејхана, әз јә пирә мәрд,
Пүрсүрүм ки, рафди чәндгәдә инсон,
Әз уһо хәбәр ди. Муку:-- шороб ху!
Рафдәкорһо дијә нијов һич зомон.

- - - -

Ини сәбәһ бисдо, тү әј бихәбәр!
Ички бијор саз зә, хун мәһәниһо.
Чү икидһо, султанһорә ә дилбәр!
Фубәрд хори, әз јор вәдәшәнд дүнјо.

- - - -

Ҳејф ки, әј дусд дәврон човони варасд,
Ән хубә васал мә зу рафд, зу парусд.
Човон куфдирәтһо у гуш насданүм,
Кеј тәрк сохд и чунә, кеј вәхтү варасд.

- - - -

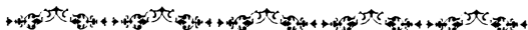
Ә сәр дүл тү нә кор, дорһој ән гәмһо,
Китоб ән шорирә хун варас јәбо.
Шороб ху, шор кирор и рәһһорә тү
Чәнгәдәји бәкә һүмүр инсонһо.

- - - -

Чү имбукә сәбәһ, ниданим иму,
Чәһди сох, әз дәрдһо дүл тү пур нәбу.
Шороб ху, товуш ди, ә үшүг ән мәнк:
Мәнк кәшдкәш әз иму нишон нимуну

Васал, булуд э сэр эн күл шәһ шәндә,
Вәхи шороб хурим пәјлә э дәс дә.
Имбуруз кәшдиһо и савзәкәһо
Сәбәһ эз говрәј тү күл вәрәвундә.

- - - -

Әј дүл, эз зомонә әһсән нәвиниш,
И дүнјо залуми, у һисди гәриш
Дәрму кәшдә нә сох дәрд түрә амбар
Ә тәлһи дәрд тоб ди, дәрму нә виниш.

- - - -

Иму рафдә бәгдәш мундәни чоһон,
Әз иму нәс мундә јә риз, јә нишон.
Иму нәбиримһош нә сохд зарали,
Рафдимкәш урә һич ни имбу нүгсон.

- - - -

Сәр поји, зу мәрә шороб ди хурум!
Әз буш-бушә кофһо шүгәм нибу пур.
Зомонә, тә э кузә чарундә хокә,
Бијо эз савзәкәһ, нә бошум мә дур.

- - - -

Кузәрә, гәдәһә вәкүрдә э дәс,
Әј рач э сәр билог, э сәсмә ди сәс!
Амбара рачһорә и фәләк сад бо
Ә кузә чарундә, вәкүрди эз дәс.

- - - -

Ә чәннәт-чәһәндәм дарафдокор нисд.
Рафдә у дүнјорә јә дирәкор нисд
Имид, нә тәрс иму, эз јә чиники,
Әз уһо һич хәбәр јә дорокор нисд.

И хок ки ҳисд, урә вошшири Ҳејвон,
Јә вәхтно рач бу у, ә һәнк ән чонон.
Ини дирәниһо тү у кәрпүчһо
Әз әнкүшд вәзири, әз сәр ән султон.

- - - -

И фәләк киһорә нә кошди, чири?
Дәрд кәши, гәм хури нуһого кори.
Сәр поји, нә пој, зу мәрә шороб ди!
Меј хурум, чү бири һәммә кирошди.

- - - -

Куфдирәнүт һисди чәннәт, рачә сәр
Никәрәһој шороб, ән шир, ән шәкәр.
Сәр поји, ә и соги гәдәһ ди мәрә!
Јә нәгдлә, ә сад һич, мәрзү бихәбәр.

- - - -

Нә хиник, нә кәрми бирәниһо вәхт,
Булуд сифәт күлә шушдәниһо сәхт,
Бүлбүл ә гүзүркүл пичи-пичи сохд,
Муку:- шороб ху ки, нүши ә сәр тәхт..

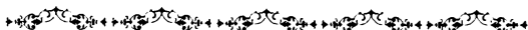
- - - -

Ә јә дилбәрәвоз ә сәр билог мә,
Диһнә руз нүшдәнүм ә шороб хурдә.
Һашдан ки, сәбәһмундәји офдо,
Әдәбу әз гәдәһ вәдироморә.

- - - -

Доруни кәлә сәс, ән Ҳиломи ешг,
Рачә мәҲәниһој човонини ешг,
Әј әз ешг ән Ҳилом хәбәр нисдиһо,
Дан ки, нәшәј зиндәкуни ешги ешг.

Тү данусдәними лап сәбәһ-сәбәһ
Әрчү офдорәкә хуруз ә тәмәһ?
Куфдирәни: әз һүмүр рафдиһо шәвә,
Ә тәмизә кузки фәм сох һәр сәбәһ.

- - - -

Әј фәләк, залуми нәхожитүни,
Хәрәбә сохдәјиш һә һәдәт түни.
Әј хори, вәнчирә-вәнчирә түрә,
Даш-гош мәдиоров ки, кәнә ән түни.

- - - -

Ә и кәлә дүнјо, бовор сох ки тү,
Мидани хушбәхт дирә дү чүр инсонә.
Јәки әгүлмәндә, кор соху сәрү,
Јәкикә дүнјорә, ә вәч нәкүрү.

- - - -

Насданум худојмә чү дори мәрә,
Ә чәннәт мурамкә, ә чәһәндәм мә.
Инчо мәрә јә рач, саз, меј бисдокә,
У нисдһо чәннәтә мидорум түрә.

- - - -

Әри бириһо кор нәбош тү мәгбун,
Хүшдәрә нуһоги һич вәхт нә ләрзун.
Хуб кирәвун рузә, ә кејфәвоз зиһ,
Чүнки әз рафдәј тү хәбәрсүзи чун.

- - - -

Кувонмиш нә бош тү ә нүгрә, ә сүрх,
Пуч нәсох чун түрә, чүм тү бил бу тух.
Тә нәфәс һисд түрә, ә дуствовоз ху,
Бирәј түрә һич вәхт ә кәс нә фурух.

Әј инсон дан, түрә һисдиһо и нәфс,
Бовор сох гәнчугә сәһорәш нисди.
Ә давшон, ә түлки, ә күрк, ә пәләнк,
Дәһо хосијәтһо һә түрәш нисди.

- - - -

У руз ки, бисдорум гәриб, биконә,
Әз зиндәкунимә мундкә әфсонә,
Мәрә чарундуткә ә кузә, гәдәһ,
Бил чикәј әнуһо һә бу мејхонә.

- - - -

Бијо арзүмәрә куш дор, сох һәмәл,
Тү ә сәр ән рәһ мә, нәбијор әнкәл,
Һәр дузә кор мәрә тү ки, шәфд дирә,
Бура, чүмһојтүрә дуз сох ән әввәл!

- - - -

Васали, вадара кәшд чәмәнкәһә,
Һәрмәһ сох әхүшдә дү-сә дилбәрә.
Ә дәс вәки гәдәһ, шороб хурдәкор-
Нидану рәһ мәсчид, рәһ килсоһорә.

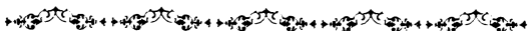
- - - -

Зу сүпәнчи зәрим, јә вәлгә хуно,
Фәләк һүмүрә чи ә һәнк ән чинһо.
Һәлә чүм вокундә нәзиһисдим, әһ!
Мүрд зиндәкуниму шәһәмә хуно.

- - - -

Васал, ә савзакәһ меј хурдә лалә
Тү ә јә рачовоз вәки пәјәлә.
Һәрруз дирәниһо и коврә һәсму,
Имфүрсү әри тү залум, һәчәлә.

Саз зэн, бил эз дэрд-гэм һичиш нәмуну,
Меј хурим бил шор бу јә кәм дүл иму.
Фурихим сәччадә ә јә гэдәһ меј,
Бијо шишәј динә хүрд сохим иму.

- - - -

Шишәј шороб, јәккә диван бисдокә,
Ә јон түш гәзәлхон хуб дәбисдокә.
Әз јә хубә сарај, хәрәбәји хуби-
Ә түрәвоз јә рач, чонон һисдикә.

- - - -

Ә тур офдәрәјмһо јә гушим иму,
Нәң омори дәрдһој дүнјоһ әриму.
Војкәјму нәбири оморә, рафдә,
И бунсүз, дәрсүзә хори чикәјму.

- - - -

Әј, ә дурку бовор сохә инсон, тү!
Мүрдәнки әчә мурам? Пүрүш нәсох тү.
Амбари сәһәр тү, әри пәнч рузи,
Шоробә ди, әчә војисд бура тү.

- - - -

У руз ки, мә ә дәс вәкүрдүм шороб,
Һашдан ки, әз шори бирәнүм хәрәб.
Дүл ә аташ, кофһо ә ов чарусдә,
Һичиш ә пишојмә насда дорә тоб.

- - - -

Әј бәдән, кујум ки, ән түни чоһон,
Тү ә бог ән шори, шори һәр зомон,
Јә шәв ә савзакәһ нүшдә ә һәнк шәһ,
Дан, сәбәһ һә јәбо, вир имбоши чон!

Әдәт куфдирә ки, кејф дә ә чәннәт,
Әмә киро, хуби шир онгур шәрбәт.
Нәгдә вәки, ә пәсәј һич нә вирих,
Әз дур хуб оморә сәс говол әлбәт.

- - - -

Меј хурдә ә јә рач бәнд буһо инсон,
Хуби әз дү рујә пәһриз сохдәкор.
Ә чәһәндәм рафдкә мәстһо, ошугһо
Ә чәннәт ни добу јәкиш, сох бовор.

- - - -

Әзмә бәрит әри Мустафа салам:
Хуб сәр зәрә, ә у кујит ки:--Хәјјам
Һә әдәј пүрсирә:-- Әрчү ә ислам
Туршә дуг һәлоли, ширин меј һарам?

- - - -

Әз мәш әри Хәјјам расунит салам
Әзу кујит ки тү, хоми әј Хәјјам!
Кеј куфдирәм меј нә хуру әгүлмәнд?
Әри хомһо сохдәм шоробә һарам.

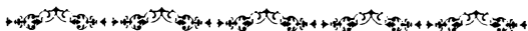
- - - -

Шороб ху, мүһкәм бош, вир нә сох сәрә,
Хәр бирә хүрдә нә сох һәр корә.
Војисдәни ә тү шороб һолол бу
Нә сох визор, нә куф бала һич кәсә.

- - - -

Булут дорә гүзүркүлә јарашуг,
Мә ә ранк күл һисдһо шоробүм ошуг.
Әј чонон шороб ди, вәхт хисирә нисд!
Һәлә дур нәбири әз һово ишүг.

Күл муку Јусифүм, Мисир чәмәнмә.
Ләһәј сүрхи һисдһо јә јогутум мә.
Мукум:--Чү нишонәј Јусифи түрә?
Муку:-- Әз ранк шәји шинох тү мәрә.

- - - -

Ә әгүлмәндәвоз ихтилот бијор,
Әз нәмәрд тү дур бош, ә рузи сад дор.
Әгүлмәнд зәһәриш докә түрә ху,
Ә һәсәл ән нәмәрд нә сох иһтибор.

- - - -

Шәји шори мәрә һә пара сохдә,
Әрчү тү әј фәләк дәрд дорә мәрә?
Ә аташ чарундә, сәринирә тү,
Хурдәнүмһо овәш ә хок чарундә.

- - - -

Ујог бош, лап филһи корһој замонә,
Гилинчүш ки тичи, виниш дәвронә.
Похловош дәшәндкә у ә ләһәј тү,
Нәху, зәһәрлүни, пуч нә сох чунә.

- - - -

Меј һәрими, омо әри киһоји,
Һәрмәһһојтү чү һәнк одомиһоји?
Чәнгәдәш хурдикә и шәртһорә ки,
Шороб нәхурдәкор дан ки овоми.

- - - -

Чәһ ән һүмүр, лап зу вирихд әз тур мә,
Сәрсонә хуно буш кирошд һүмүрмә
Онү дүнјоһ һисдһо и зиндәкуни
Һәјф ки, һәчи мүфтә рафд әз и дәсмә.

Әј фәләк, һол мәрә тү нәсохди саз,
Һич нә шинрүм әз тү јә хубә овоз.
Чү кујум мә ә чүнтүни кәләкбаз,
Шори тү кутәһи, дәрдһојтү дураз.

- - - -

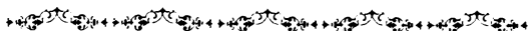
Оручлуг омо ки, корһо бисдо чур,
Әз шороб, әз чонән бијо боши дур.
Нәхурдә мунд висдорәмһо шороб мә,
Дәс нәзәрә, чонән ә пәсәј ән тур.

- - - -

Сур зиндәкунирә миданусдкә дүл,
Миданусд чүникә сур мүрдәш әгүл.
Јә кор наданүһо ә соги хүшдә
Мүрд рафд, сәбәһ һәммә чарусд ә нәгүл.

И кофһој азәрбојҷони, фарси нән һәрәбиш
хәрч бири ә и чарундә оморәһо.

алан--висдорәкор,

аланиш--висдорәкориш

бач--боч (вәрки, довһорә вәнорәниһо үлкә,
довһорә бәрдәниһо үлкәрә дорәниһо хәрч)

биканә--кәс, гәриб

вәтәндаш--фәрзәндһој ја үлкә, ән ја хори. Ә
ја хори бәнд һисдиһо вә ә хоријү зиндәку-
ни сохдәниһо одомиһо.

гәри--пирә зән

гиблә--дарум (Мәккә һисдиһо чикә, мусурмуһо
нимаз хундәнки рујә, рујә Мәккә чарунд

Гуран--дини китоб ән Ислам

гузи--балај кусбәнд

гирговул--кәрк вишәји

гулдур--ә куч хүшдә кувонмиш бирә, бирнәбир
кәсә, ән фәгир-фугорәрә әз дәсү вәкүрдә-
ниһо одоми.

гурумсог--нифрини

даш-гаш--гимәтлүјә сәнґһо (сүрх, нүгрә, бурли
-јант...)

елчи--хозмуни

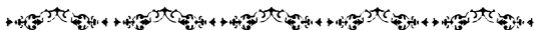
әјанһо--аристократһо, һәсүлмәндһо

әфсанә--бинә нәдәриһо овсуниһо, ихтилоһо.

әскәр--хајал

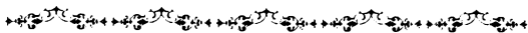
јараса--муш шәви. (Шәвһо кәшдә. Ә ригаз чүм-
һој хүшдәрәвоз пар зәрәни рафдә. Әз һәрәј
дү тәлиш данусдәни киросдә.)

јогут--гирмизинә гимәтлүјә сәнги.
Јусиф--јәки әз кукһој Јаакү.
кәфән--әхирәти
Короғлу--јәки әз икидһој хәлг Азәрбојчон.
кәл--ноһур
лаләзар--рачи тәбиәт
ме"јар--чәки, гимәт
Лоғман--и нум әз јә овсуни вәкүрдә омори.
Тәбиб, амбар дан, ә нәгүлһо дәбирәниһо
бочоруглүјә ночог хуб сохдокор.
марагланмиш--хүшдәрә ә јә кор вәнорә.
Мисир--Мисраим.
Мустафа--дин ходими
мәдәни--һәсүлмәнд
мүфдә--ә һовоји, гимәтсүз
меј--шороб
нәһәнк-- лап кәлә,
нүгсон--һәјб
оручлуг--тәһәнит
салам--шолум
сараф--әз һәрчү сәрү вадаравһо, бирәји хүшдә-
рә ә һәр чикә хәрч нәсохуһо одоми.
сәччадә--ә сәрү мусурмуһо нимаз хундәнүтһо
бала холинчә
секили-чанан--рачә сәвкили
сонсүз--сүјсүз, һич ов-һәјил нәбуһо одоми.
сунәһо--ә новурһо кәшдәнүтһо гушһо.
султан--парчон

тарач--бирнәбирә әз дәс вәкүрдә

тарлан--нум гуши

фәхр--шор бирә

һәриф--һәриф

1.әз јә мәскән буһо һәрмәһ сәниһәти

2.һәрмәр ән кејф, ән вози,

3.ә куч, ә данандәји вә ә коф ә јәки тән
бијәвһо,

4.дүшмән ә дүјәкирэвоз дуз нәјәвһо

һал-һаләт--һол, сурәт, вәзијјәт

чуха--гобо

чәмән--савзәкәһ

Чәләли тәгвими--ничум чәдвәли ән Өмәр Хәј-
јами.

чанан--рач, сәвкили

чәннәт--кинһидим

чәһәндәм--чәһәндәм, күһном

шер--широ

шоһин--гуши

шејх--ә још дәриһо одоми, пир, ә дин ислам
сәр зәрәниһо вә гонунһој гурана хуб да-
нусдәниһо одоми

СƏРНӨМƏ

Əз Товнəј Китоб Куфтирə хо-----	3-14
Низами Кəнчəви-----	17-43
Сəмəd Вургун-----	45-187
Бəхтијар Ваһабзадə-----	189-208
Омər Хəјјам-----	211-222
Мəһəној коффо-----	223-225

"ƏЗ ҺƏР ДОР ЈƏ ЛҮКƏ"

Чарундəкор: Рашбил бен Шəмəј

Редактор и Корректор: Автор

Компьютерный набор и графика:

Даниэл Шамаев

Бруклин, Нју Јорк, 2007

